

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

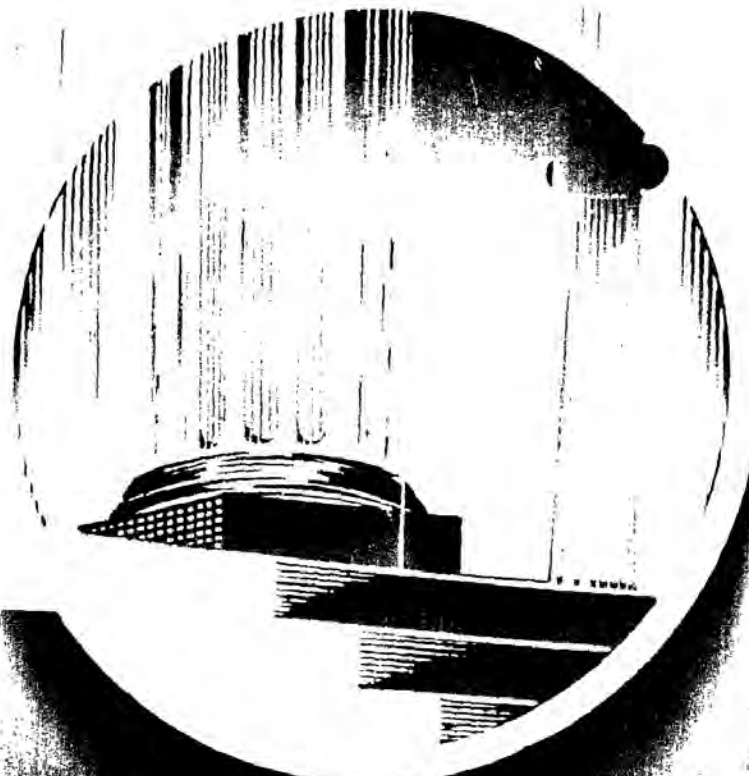
ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ
ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
'Ανάγκη τοῦ παρόντος καὶ ἀπαιτήσεις τοῦ μέλλοντος	1
Θ. Φωτεινοπούλου: Ἡ θάσις τῆς ἐπιμορφώσεως τῶν ἀνηλίκων εἰς τὸ ἐκπαιδευτικόν σύστημα τῆς χώρας	2
Ἱ. Χαλαμποπούλου: Ἡ παραμέλησις τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος ἀποτελεῖ στυγερὸν ἐγκλήμα	7
Νικ. Πετρουλάκη: Αἱ σύγχρονοι Ψυχολογικαὶ Σχολαί	18
Σωτηρ. Θάσσα: Οἱ σιωπηρὰς ἐργασίας τῶν μαθητῶν. Πρακτικὴ ἐφαρμογὴ	14
Χ. Τάσου Κοπανᾶ: Ἀνδρέας Κάλδος, ὁ ποιητὴς τῆς ἀρετῆς	17
Νικ. Ζούμπου: Προβλήματα μεθόδων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀνηλίκων καὶ ὁ ρόλος τοῦ παιδαγωγοῦ	18
Ἰωάν. Θάνου: Παρατηρήσεις ἐξάχρονης ἐφαρμογῆς τῆς ὀλικῆς μεθόδου ἀναγνώσεως καὶ ἐνταλας στὴν Α' καὶ Β' τάξε	20
Γ. Κελέση: Τὸ σύμβολον ὡς μέσον μεταδόσεως ἀπὸ τὴν συγκεκριμένην εἰς τὴν ἀφηρημένην ἐννοίαν τῶν ἀριθμῶν	28
Γεωργ. Κυριαζοπούλου: Τεχνικὴ ἢ ἀνθρωπιστικὴ ἐκπαίδευσις;	25
Γεωργ. Χασιακοῦ: Βιβλιογραφία καὶ ἐξετάσεις	27
Κων. Ἀναγνωστοπούλου: Ἐπίδοσις τάξεως καὶ ἀπόδοσις διδασκαλίας εἰς ἐνότητα ἀριθμητικῆς	29
Βιβλιοκρισία: «Τὸ Ὀλοκαύτωμα τῶν Βρονταμειτῶν» Μανώλη Δρεπανιά.— «Τὸ Παιχνίδι» Ἰωάννου Χαλαμποπούλου.— «Χωρὶς Μαρούσιω» Βασίλη Μυλωνᾶ	81

ΕΤΟΣ Ζ' - ΤΕΥΧΟΣ 3ον - 4ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1960

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15^Α ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 36-547

Διοικητικόν Συμβούλιον

ΗΛΙΑΣ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ	Πρόεδρος
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΑΜΑΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ	Ἀντιπρόεδρος
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΒΑΛΑΣ	Γεν. Γραμματεὺς
ΜΗΝΑΣ ΣΤΡΑΤΗΣ	Ταμίας
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΔΟΥΓΑΛΗΣ	Εἰδ. Γραμματεὺς
ΠΕΤΡΟΣ ΤΖΑΒΑΡΑΣ	Μέλος
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΚΩΛΙΚΗΣ	Μέλος

Επιστημονικόν Βήμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15Α - ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 36.547

ΕΤΟΣ Ζ' - ΤΕΥΧΟΣ 3^{ον} - 4^{ον}
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1980

Τιμή τεύχους Δρχ. 5
Συνδρομή διὰ τὰ μέλη. . . . » 50

ΑΝΑΓΚΗ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΑΙΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Σύμφωνα μὲ τὰς τελευταίας στατιστικὰς τῆς U.N.E.S.C.O. τὰ 80ο)ο περίπου τῶν παιδιῶν εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον μένουσιν μὲ τὴν γενικὴν μόρφωσιν τὴν ὁποίαν παρέχει ἡ Στοιχειώδους Ἑκπαίδευσις. Αὕτῃ περίπου εἶναι καὶ ἡ παρ' ἡμῖν παρατηρουμένη ἀναλογία, ἐφ' ὅσον ἐπὶ 950.000 μαθητῶν τῆς Στοιχειώδους Ἑκπαίδευστος οἱ τῆς Μέσης ἀνέρχονται εἰς 225—230 χιλιάδας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅχι μόνον παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περισσότερον προηγμένας πολιτιστικῶς καὶ εὐρωστωτέρας οἰκονομικῶς χώρας, τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν παιδιῶν καὶ ἀνδρῶν πολιτῶν τοῦ κάθε λαοῦ θὰ ἐξακολουθῇ διὰ πολλὰ τουλάχιστον ἀκόμη ἔτη νὰ μένῃ μὲ τὴν στοιχειώδη μόρφωσιν ποὺ παρέχει τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ἄλλ' ἡ μόρφωσις αὐτὴ κρίνεται σήμερον ἀνεπαρκὴς διὰ τὴν δύνηθ' ὁ μέλλων πολίτης καὶ ἐπαγγελματίας τὴν ἀνταποκριθῆ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπαγγελματικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς του καὶ τὴν ἀντιμετωπίζει τὰς δυσχερεῖας πρὸ τῶν ὁποίων θὰ εὗρεθῇ καὶ ὡς ἄτομον καὶ ὡς ἐπαγγελματίας.

Βεβαίως ἡ προχειροτέρα λύσις εἶναι νὰ κα-
ταστή καὶ ἡ Μέση Ἑκπαίδευσις ὑποχρεωτικὴ,
ὅπως καὶ ἡ Στοιχειώδης. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι
δυνατὸν διὰ πολλοὺς λόγους, κοινωνικοὺς, οἰκο-
νομικοὺς, ἐκπαιδευτικοὺς. Ἄλλοι ἄλλωστε εἶναι
οἱ σκοποὶ τῆς Μέσης Παιδείας. Διὰ τοῦτο παν-
τοῦ κατεβλήθη προσπάθεια ἐξευρέσεως ἄλλων
προσφορωτέρων, δυνατωτέρων λύσεων. Συνέ-
πεια τούτου ὑπῆρξεν ὅτι ἡ ὑποχρεωτικὴ Ἑκ-
παίδευσις, ἀρχίσασα μὲ ὀλιγοετή φοίτησιν καὶ
παροχὴν στοιχειωδῶν γνώσεων ἀναγνώσεως,
γραφῆς καὶ ἀριθμητικῆς, ἐπέτετάθη σήμερον,
εἰς τὰς πεπολιτισμένας τουλάχιστον χώρας, εἰς
ὅκταετή ἢ ἑννεαετή, καὶ προσετέθησαν εἰς τὰ
προγράμματα τῶν δημοτικῶν σχολείων ὅλαι πα-
ρέχονσαι εὐρυτέρας γνώσεις καὶ ζητεῖται ἡ καλ-

λίεργεια καὶ ἀνάπτυξις εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα
παρὰ τοῖς μαθηταῖς ἱκανοτήτων καὶ δεξιότητων
ἀπαραιτήτων διὰ τὰς ἀπλουστεῖρας κοινωνικὰς
σχέσεις καὶ ἐπαγγελματικὰς ἀπαιτήσεις, χωρὶς
βέβαια τὰ σχολεῖα ταῦτα νὰ εἶναι ἐπαγγελματικά.

Τοῦτο δμως δὲν εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν σημε-
ρινὴν ἐποχὴν, ποὺ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνικὴ
παίζουν πρωταρχικὸν ρόλον διὰ τὴν ζωὴν καὶ
τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγχρόνου κοινωνίας καὶ
καθορίζουν ἐν μεγάλῳ μέτρῳ τὸ οἰκονομικόν,
πολιτιστικόν καὶ κοινωνικόν μέλλον τῶν λαῶν.
Ἄν μάλιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὁ μεταξὺ τῶν δια-
φόρων λαῶν ὑφιστάμενος ἀνταγωνισμὸς εἰς ὅλα
τὰ πεδία, ἐπιστημονικόν, τεχνικόν, οἰκονομικόν,
οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ δυνάμενος νὰ ἀμφισβητήσῃ σο-
βαρῶς ὅτι θὰ προσδεύσῃ περισσότερον ἐκεῖνος
ὁ λαός, τοῦ ὁποῦ ἡ ἐκπαίδευσις θὰ ἱκανο-
ποιήσῃ πληρέστερον καὶ εὐρύτερον τὰς ἀπαιτή-
σεις τῆς σημερινῆς ζωῆς, τῆς σημερινῆς ἐπιστή-
μης, τῆς συγχρόνου τεχνικῆς.

Διὰ τὴν ἱκανοποίησιν ὁμῶς τῶν ἀναγκῶν εἰς πολυάριθμον, ἱκανὸν καὶ εἰδικευμένον ἐργατικὸν δυνάμικόν, τὸ ὁποῖον κατὰ κανόνα εἶναι ἐφωδιασμένον μὲ τὴν γενικὴν μόρφωσιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, δὲν εἶναι ἀρκετὴ πλέον ἢ ἐξαιτῆς φοιτήσεις ἵνα ἐπὶ ταύτης οἰκοδομηθῇ ἡ ἐπαγγελματικὴ του κατάρτισις. Ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν εἰς πλεῖστα κρᾶτη ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις ἔχει αὐξηθῆ εἰς ὁκτὼ καὶ ἐννέα ἔτη. Εἶναι καιρὸς νὰ ἀκολουθῇ-σωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ παράδειγμα τῶν λαῶν αὐτῶν, ἐὰν ὄντως θελώμεν νὰ δημιουργήσωμεν ἀνωτέραν στάθμην βιοτικοῦ ἐπιπέδου καὶ πολιτιστικῆς γενικῶς ζωῆς καὶ νὰ καθιερώσωμεν τὴν ὁκταετῇ ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν.

Βεβαίως τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶναι μέγα καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχὴ λύσιν τοῦ ἀπαιτοῦνται πολλὰ καὶ ποικίλα προϋποθέσεις. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ τρομάξωμεν ἢ καὶ ἀπλῶς νὰ διστάσωμεν πρὸ

Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

ΤΟΥ Κ. Θ. ΦΩΤΕΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Διευθυντού Στοιχειώδους 'Εκπαιδεύσεως

*Ομιλία γενομένη εἰς τὸ Συνέδριον Γεν. 'Επιθεωρητῶν καὶ 'Επιθεωρῶν Στοιχ. 'Εκπαιδεύσεως τῆς 11-12/11/60.

Ὁφείλω νὰ ἐκφράσω ἐν πρώτοις τὰ συγχαρητήριά μου πρὸς τὴν Ἐνωσιν τῶν Ἐπιθεωρητῶν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Γενικῆς τῶν μελῶν τῆς Συνελεύσεως, ὡς υπεύθυνος δὲ ἀκπρόσωπος τοῦ Ὑπουργείου καὶ τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας, διότι χάρις εἰς αὐτήν, ἀπετεύχθη μία εἰς εὐρεῖαν κλίμακα ἀπαφὴ τῶν Κεντρικῶν καὶ Περιφερειακῶν στελεχῶν τῆς Διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν προέκυψε μία γονιμωτάτη ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων περὶ τοῦ καλλιτέρου τρόπου ὁργανώσεως καὶ διεξαγωγῆς τοῦ κεφαλαιώδους σημασίας ἔργου αὐτοῦ.

Ἡ συνέλευσις αὐτὴ κατέδειξε κατὰ τρόπον ἀναπιδεκτον ἀμφισβητήσεως τὴν ἀναγκαιότητα τῶν συναντήσεων τούτων, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνονται τακτικῶς εἴτε εἰς Πανελλήνιον κλίμακα, εἴτε κατὰ Περιφερείας Γενικῶν Ἐπιθεωρήσεων.

Τοῦτο ἀποτελεῖ ἐπιδιώξιν καὶ τοῦ Ὑπουργείου, ἡ ὁποία ἐλπίζω νὰ ἀρχίσῃ πραγματοποιουμένη λίαν προσεχῶς, κατὰ τρόπον ἀνελλιπῆ, ρυθμιζομένου καὶ τοῦ ζητήματος τῆς μικρᾶς δαπάνης διὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν συνέδρων.

Τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἀναπτύξω, δὲν εἶναι ἄγνωστον. Εἶναι θέμα στενῶτατα συνυφασμένον πρὸς τὸ κύριον ἔργον τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ, τοῦ ὁποῦ ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς πλέον οὐσιώδεις πλευράς, συχνότατα δὲ αὐτὴ ἔχει ἀπασχολήσει.

τῶν δυσχερειῶν. Σήμερον μάλιστα ποὺ καταβάλλεται προσπάθεια διὰ τὴν ἐμβιομηχανίσιν τῆς χώρας, τὴν ἐμμετάλλευσιν μέχρι τοῦ ἀνωτάτου ὁρίου τῶν ἐνεργειῶν τῆς δυνάμεως, τὴν ἀνάπτυξιν τῶν οἰκονομικῶν δυνατοτήτων αὐτῆς, τὰ ἐργατικά χέρια ἀνθρώπων μὲ τὴν ἐξαιρετικὴν στοιχειώδη μόρφωσιν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ βοηθήσουν ἀποτελεσματικῶς καὶ εἰς τὸν ἀπαιτούμενον βαθμὸν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν αὐτῶν.

Εἶναι ἐπομένως ἀνάγκη τοῦ παρόντος ἀλλὰ καὶ ἀπαίτησις τοῦ μέλλοντος τοῦ Λαοῦ μας καὶ τοῦ ἔθνους μας ἡ αὐξησις τῶν ἐτῶν τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως εἰς ὀκτώ. Διότι μόνον οὕτω θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ συναγωνισθῶμεν μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς καὶ ἰδίως τοὺς γείτονας ἐφ' ὧν τῶν πεδίων, ὥστε νὰ ἴδῃ καλυτέρας ἡμέρας τὸ ἀντιμέμενον ὄλεον τῶν φροντίδων μας, ἢ ἐλπίς πραγματοποιήσεως ὧν τῶν πεδίων καὶ τῶν ἐνέργειών μας καὶ ὡς ἀτόμων καὶ ὡς φυλῆς: ἡ νῆα γενεά.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν ἐνηλίκων, ἡ διδασκαλία τῶν βασικῶν σχολικῶν δεξιοτήτων, τῆς ἀναγνώσεως, τῆς γραφῆς καὶ τῆς ἀριθμήσεως εἰς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δι' ὁλονδήποτε λόγον δὲν ἤξιώθησαν νὰ ἀποκτήσουν αὐτάς, ἡ εἰς βάθος καὶ πλάτος ἐπέκτασις — δὲν λέγω συμπλήρωσις, διότι ὁ κύκλος τοῦ ἀνθρώπινου ἐπιστητοῦ δὲν τελειοῦται ποτέ — τῶν γνώσεων τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα ἐγκατέλειψαν τὰ σχολικά θρανία διὰ νὰ ριφθοῦν εἰς τὴν ζωὴν, εἴτε ἀφοῦ εἶχον ἀποκτήσει ὠλοκληρωμένον τινὰ κύκλον μορφώσεως, εἴτε ἀφοῦ εἶχον διακόψει προῶτως τὴν φοιτήσιν των, ἡ διοχέτευσις τῆς ζωτικότητος καὶ τῆς ὁρμῆς πρὸς δράσιν τῆς νέας γενεᾶς εἰς ἀσχολίας, αἱ ὁποῖαι ἐξευγενίζουν τὴν ζωὴν καὶ συμβάλλουν εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Κοινότητος, ἡ καθοδήγησις τῶν λαϊκῶν, πρὸ πάντων, στρωμάτων τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἀξιοποιήσεως τῶν προόδων τῆς τεχνικῆς διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ὄρων διαβιώσεως αὐτῶν, ἡ καλλιέργεια εἰς τοὺς ἀποτελοῦντας τὰ στρώματα αὐτὰ τῶν ἀρετῶν τῆς συνεργατικότητος, τῆς συλλογικῆς προσπάθειας διὰ τὴν ἐπίτευξιν σκοπῶν κοινῆς ὠφελείας, ἡ πραγματοποίησις τῶν ὁποίων ὑπερβαίνει τὰς δυνατότητας τῶν μεμονωμένων ἀτόμων, ἡ συνειδητοποίησις εἰς αὐτάς τῶν δικαιομάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων των ὡς πολιτῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς θέσεως καὶ τῆς συνεισφορᾶς τοῦ ἔθνους των εἰς τὴν πολιτιστικὴν κληρονομίαν τοῦ ἐλευθέρου κόσμου ἀφ' ἑτέρου, ἡ ἐξύψωσις τῆς στάθμης τοῦ πολιτιστικοῦ των ἐπιπέδου, ὅλα αὐτὰ ἐθεωρήθησαν ἀνέκαθεν ὡς προέκτασις καὶ συμπλήρωσις τοῦ ἔργου τοῦ σχολείου καὶ ἀπετέλεσαν ἀείποτε ἀντικείμενον ἀδιακόπων φροντίδων καὶ πεδίων γονίμου δραστηριότητος Διδασκάλων καὶ Ἐπιθεωρητῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐπιλέκτου μερίδος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνίας, ἀφ' ἑτέρου.

Εἶναι πολὺ γνωστὴ, ἡ εἰς τὸν τομέα τοῦτον προσφορὰ τῶν Διδασκάλων καὶ τῶν Ἐπιθεωρητῶν, ἡ ὁποία συνιστᾷ δι' αὐτοὺς ἕνα ἐπὶ πλέον τίτλον ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνίας.

Κοινωφελῆ ἱδρύματα, Δῆμοι καὶ Κοινότητες, πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαί, σωματεῖα καὶ ὅμιλοι, ἔχοντες ὡς ἔμβλημα τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ συνόλου καὶ τὴν πρόοδον τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ Ἀνώτατα πνευματικά καὶ Οἰκονομικά ἱδρύματα, ὡς εἶναι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, κατ' ἐπανάληψιν ἀπένειμαν βραβεῖα καὶ τιμητικὰς διακρίσεις εἰς ἐκπαιδευτικούς, διακριθέντας εἰς τὸν τομέα τοῦτον, συχνὰ δὲ εἶναι τὰ παραδείγματα Κοινοτήτων τῆς ὑπαίθρου, εἰς

τὰς ὁποίας ἐδημιουργήθησαν, χάρις εἰς τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν πεφωτισμένην δράσιν τῶν Διδασκάλων, πηγαί πλούτου καὶ ἐστίαι, πολιτιστικῆς ἀκτινοβολίας.

Γενικῶς, δὲν ὑπάρχει τομεὺς Κοινωνικῆς δράσεως εἴτε τεχνικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ, εἴτε πνευματικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ χαρακτήρος, ἐκ τοῦ ὁποίου νὰ ἀπουσιάζῃ ὁ Διδάσκαλος καὶ ὁ Ἐπιθεωρητής, οἱ ὅποιοι κατὰ γενικὴν ἀναγνώρισιν ἀποτελοῦν τὸν πρωταρχικὸν παράγοντα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν πάσης προσπάθειας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Προχθές ἀκόμη εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τελετῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Διεθνoῦς ἡμέρας ἀποταμιεύσεως, τὸ Γνωμοδοτικὸν Συμβούλιον καταθέσεων ἐτίμησεν ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ διὰ χρυσοῦ βραβείου μίαν Διδασκάλισσαν Δημοτικοῦ σχολείου τοῦ Νομοῦ Λασιθίου καὶ δι' ἀργυροῦ ἓνα Διδάσκαλον Δημοτικοῦ σχολείου Περιφερείας Καρυστίας, διὰ τὴν λαμπρὰν δράσιν τῶν εἰς τὸν τομέα τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ τῆς συνεταιριστικῆς ὁργανώσεως, τὴν ὁποίαν κατέστησαν παράγοντα εὐποιῶς καὶ πολιτιστικῆς δράσεως εἰς τὰ χωριά, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπηρετοῦν.

Θὰ ἀπετέλει ἐν τούτοις ἀσυγχώρητον παράλειψιν, ἐὰν παραλλήλως πρὸς τὴν δράσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν, δὲν ἐμνημονεύετο καὶ ἡ συμβολὴ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ἡ ὁποία ἐξεδηλώθη διὰ τῆς δράσεως ὁργανώσεων καὶ σωματείων ἀποτελουμένων ἀπὸ ἐκλεκτὰ στοιχεῖα τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας τῆς Χώρας μας, κατὰ τρόπον τιμήσαντα τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος.

Ἡ γνώσις ἄλλως τε τούτων φρονοῦμεν, ὅτι θὰ βοηθήσῃ ὁμᾶς εἰς τὴν καλλιτέραν ὁργάνωσιν τῆς προσπάθειας ταύτης.

Μνημονεύομεν τιμητικῶς κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἰδρύσεως τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον «Παρνασσός», ἰδρυθέντα τὸ 1865, μὲ τὰ νυκτερινὰ σχολεῖα ἀπόρων παιδῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδίδασκαν καὶ πνευματικαὶ φυσιολογικαὶ τῆς περασμένης γενεᾶς θέματα γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος, τὴν Ἐταιρείαν τῶν Φιλῶν τοῦ Λαοῦ (1865), τὸν Σύλλογον πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων (1869), ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε σημαντικὴν δράσιν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς παροικίας τοῦ Ἐξωτερικοῦ, τὸν Σύλλογον Κυριῶν ὑπὲρ τῆς Γυναικείας Παιδείσεως (1879), μὲ τὰ ἐργαστήριά του, παραπλευρῶς τῶν ὁποίων ἐλειτουργοῦν καὶ σχολεῖα διὰ τὴν γενικὴν μόρφωσιν ἐργατριῶν, τὸν τόσον γνωστὸν εἰς τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς Σύλλογον πρὸς Διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων (1899) μὲ τὰς θαυμασίας σειρὰς τῶν Κοκκίνων καὶ Πρασίνων βιβλίων του, τὸ περιοδικὰ του καὶ τὴν ἱστορικὴν καὶ Λαογραφικὴν βιβλιοθήκην του, τὸ Λύκειον Ἑλληνίδων (1910) μὲ τὴν πολυπλευρὸν δράσιν του, ἡ ὁποία περιλαμβάνει σχολεῖα διὰ τὰς μητέρας, ὁργανῶσιν διαλέξεων, λαογραφικῶν δημιουργημάτων, τὴν Μακεδονικὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐται-

ρείαν (1925) μὲ τὰς νυκτερινὰς Σχολὰς καὶ τὰς κινηματογραφικὰς προβολὰς τῆς διὰ τὴν μετάδοσιν γνώσεων πρακτικοῦ καὶ μορφωτικοῦ περιεχομένου ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, τὸν Μορφωτικὸν Σύλλογον «Ἀθηναῖον» (1946), τὰς Χριστιανικὰς Ἀδελφότητας Νέων καὶ Νεανίδων Χ.Α.Ν. καὶ Χ.Ε.Ν. μὲ τὰς λέσχας αὐτῶν διὰ τὴν νεότητα, τὰ ἀναγνώστηρια, τὰ γυμναστήρια, τὰ οἰκοτροφεῖα καὶ τὰς ἐσπερινὰς σχολὰς ἢ ἐντευκτηρία τῶν. Οὐσιαστικὸν παράγοντα ἐπιμορφώσεως τῶν ἐνηλίκων ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ ἡ Ἐκκλησία μας, ἡ Ἀποστολικὴ Διοκονία καὶ τὰ πολυπληθῆ χριστιανικὰ Σωματεῖα μὲ τὰς διαλέξεις, τὰ περιοδικὰ καὶ τὴν ἐν γένει ἠθικοθρησκευτικὴν διδασκαλίαν καὶ δράσιν τῶν.

Τὸ ἔργον ὁμῶς ὄλων αὐτῶν, στηριζόμενον σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀτομικὴν καὶ ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, εἶχε χαρακτηρῆσαι συμπωματικὸν καὶ περιστάσιακόν. Ἐλείπεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὑπεύθυνος Κρατικὴ ἀντίληψις καὶ ἡ ἐνιαία κατεύθυνσις καὶ συστηματικὴ ὁργανώσις.

Καὶ προκειμένου μὲν περὶ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν ἤτο αἰσθητὴ ἡ ἔλλειψις θετικῆς ὀλικῆς καὶ ἠθικῆς συμπαροστάσεως καὶ ἡ παροχὴ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπέτρεπον εἰς τὸν Διδάσκαλον νὰ προγραμματίζῃ βάσει τῶν παρῶν αἰσθητῶν εἰς ἐκάστην περιοχὴν ἀναγκῶν καὶ νὰ διεξάγῃ ἀνεὺ διαλείψεων καὶ χασμάτων τὴν προσπάθειάν του εἰς τὸν τομέα τοῦτον.

Ὅ,τι ἐπατυχάνετο, ἐπραγματοποιεῖτο κυρίως χάρις εἰς τοὺς ἀφαντάστους κόπους καὶ τὰς θυσίας του, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς πείσμα μικρολόγων ἢ ὀφειλομένων εἰς ἰδιοτελεῖα ἐλαττήρια ἀμέσων ἢ ἐμμέσων ἀντιδράσεων, τὰς ὁποίας ἀβοήθητος ἔπρεπε νὰ ἐξουδετερώσῃ μὲ τὰς ἰδίας του δυνάμεις.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἔργον τῶν Ἰδρυμάτων ἢ Σωματείων, τὰ ὁποῖα ἐμνημονεύσαμεν, τοῦτο εἶτε εἶχε τοπικὸν καὶ μεμονωμένον χαρακτήρα περιοριζόμενον εἰς ὀλίγα μόνον ἀστικά κέντρα, εἶτε, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν μεταπολεμικῶν ἀναστατώσεων τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, παρέμεινεν ἀνεὺ συνεχείας, παρὰ τὴν λαμπρὰν ἀπόδοσιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀρχικῶς εἰς εὐρείαν κλίμακα σημειώσῃ.

Ἡ κατάστασις αὕτη, ὥς εἶναι εὐνόητον, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συνεχισθῇ. Μὲ τὴν προτοῦσαν ἐξέλιξιν τῶν ὄρων τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία σήμερον προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν ὀρισμένων βασικῶν γνώσεων τεχνολογίας, ὀγεινῆς, διαιτητικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀγωγῆς, μὲ τὴν ἐντεινομένην διαρκῶς διακίνησιν καὶ ἐπικοινωνίαν ἀτόμων καὶ ὁμάδων, τόσον ἐντός, ὅσον καὶ ἐκτός τῶν συνόρων τῆς χώρας μας καὶ μὲ τὴν δημιουργίαν ὁλονὲν περιπλοκωτέρων μορφῶν οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ὁργανώσεως, ἡ ἐπιμόρφωσις τοῦ λαοῦ μας, ἢ, ἀκριβέστερον, ἡ συνεχὴς ἐνημέρωσις αὐτοῦ ἐπὶ τῶν διαρκῶς μεταβαλλομένων βιοτικῶν συνθηκῶν ὥς καὶ ἡ φροντίς διὰ τὴν τελειοποίησιν του εἰς τὸ ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον ἀσκεῖ καὶ ἡ παροχὴ εἰς αὐτόν τῆς δυνατότητος πρὸς στενωτέραν ἐπαφὴν μὲ

τὴν πολιτιστικὴν ζωὴν τοῦ τόπου, ἀποτελεῖ ἔθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάγκην, πρὸ τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραμείνουν ἀδιάφοροι τὸ Κράτος καὶ οἱ φορεῖς τῆς ἐννοίας αὐτοῦ εἰς τὸν τομέα τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Σαφεστέραν περὶ τοῦτου ἰδέαν δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἐὰν παρακολουθήσωμεν τὸν χθεσινὸν μαθητὴν μας μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τοῦ σχολείου.

Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς εἰσόδου του εἰς τὴν ζωὴν θὰ εὗρεθῇ ἐντὸς τῆς δίνης ἀλληλοσυγκρουομένων καὶ ἀνωτέρων τῆς δεκτικῆς ἱκανότητος τοῦ μέσου ἀνθρώπου ἐπιδράσεων. Θὰ εὗρεθῇ ἐν μέσῳ ἐνὸς κόσμου κυριαρχομένου ἀπὸ τὰ ἐπιτεύγματα μιᾶς τεχνικῆς, ἡ ὁποία καθημερινῶς διεισδύει βαθύτερον εἰς τὴν πρακτικὴν ζωὴν καὶ διὰ τῶν ἀσυλλήπτων κατακτήσεων τῆς ἐξέρχεται πλέον ἀπὸ τὰ πλαίσια τοῦ ἀνθρωπίνου μέτρου καὶ ἐγγίζει τὰ ὅρια τοῦ ὑπερφυσικοῦ, μιᾶς οἰκονομίας, ἡ ὁποία προσπαθεῖ νὰ παρακολουθήσῃ ἀσθμαίνουσα τὴν ἐξελίξιν αὐτὴν, ἐνὸς κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ περιβάλλοντος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διασταυροῦνται ἀλληλοσυγκρουόμενα ποικίλα ρεύματα ἰδεῶν, ἀτομιστικῶν, κοινωνιστικῶν, δημοκρατικῶν, ὁλοκληρωτικῶν, ἐθνικιστικῶν, διεθνιστικῶν, μιᾶς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει ἡ νευρωτικὴ ἀτμόσφαιρα, ἡ ἀπότοκος τῆς ἐξελίξεως ταύτης καὶ τῆς ἀναστατώσεως τῆς κλίμακος τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιῶν, τῆς ὁποίας παριστάμεθα μάρτυρες σήμερον.

Ἀπομεμακρυσμένος ἀπὸ τὴν στοργικὴν καὶ ἡρεμὸν ἀτμόσφαιραν τοῦ σχολείου, ἀποκεκομμένος ἀπὸ τὰς πηγὰς τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως καὶ ἐγκαταλελειμμένος εἰς ἑαυτόν, ὁ νέος οὗτος κινδυνεύει νὰ ἀποκτήσῃ μίαν ἐμπειρίαν ἀσυνάρτητον καὶ ἀναρχομένην, μίαν πεῖραν τῆς ζωῆς διαμορφουμένην συμπτωματικῶς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν πεπλανημένων ἀντιλήψεων ἢ ἀπατηλῶν συνθημάτων καὶ νὰ παραμείνῃ ἐκτεθειμένος εἰς τὴν ἐπίδρασιν ἀντεθνικῶν καὶ ἀντικοινωνικῶν δοξασίων. Κάτι ἀνάλογον δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὴν ἔχουσαν ἀνάγκην πνευματικῆς συμπαραστάσεως γενεάν, τῶν μεγαλυτέρων τὴν ἡλικίαν.

Καθῆκον ὅθεν ἐναντι τῆς μερίδος αὐτῆς τοῦ λαοῦ μας, ἀλλὰ καὶ ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην διὰ τὴν πρόοδον τοῦ Ἑθνικοῦ συνόλου ἀποτελεῖ ἡ δημιουργία τῶν θεσμῶν ἐκείνων, ἐντὸς τῶν ὁποίων νέοι καὶ ἐνήλικες θὰ εὗρουν τὴν τεχνικὴν καὶ πνευματικὴν συμπαραστάσιν, ἡ ὁποία, ἀφ' ἐνὸς μὲν θὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ ἀξιοποιήσουν ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν ὄρων τῆς ζωῆς τῶν τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς χωρὶς νὰ θυσιάσουν τὸν ψυχικὸν κόσμον καὶ τὸν ἐσώτερον ἀνθρωπισμὸν τῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου θὰ ἀποτρέψῃ τὴν ἐκτροπὴν τῶν ἀπὸ τῆς γραμμῆς τῶν ἔθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν παραδόσεων, αἱ ὁποῖαι διέπουν τὴν ζωὴν τοῦ Ἑθνους μας καὶ θὰ σφυρηλατήσῃ καὶ θὰ κρατῶνῃ τὸ φρόνημά των, ἐκ παραλλήλου δὲ θὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς ἐπι-

κοινωνίαν μὲ τὴν ὕγιᾶ πολιτιστικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ζωὴν τοῦ Ἑθνους, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ κοινὸν κτῆμα τοῦ λαοῦ μας καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελῇ προνόμιον ὀρισμένης μόνον μερίδος αὐτοῦ.

Ἡ ἀπαιτησις αὕτη, ἡ ὁποία εἰς ὅλας τὰς προηγμένας χώρας ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ἐντατικῆς φροντίδος τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀρχῶν, εἶχε τὴν ἀπήχησίν της καὶ εἰς τὴν χώραν μας, κατὰ τὰ τελευταῖα κυρίως ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ μέριμνα διὰ τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν ἐνηλίκων ἤρχισεν ἐκδηλουμένη καὶ ἐκ μέρους τοῦ ἐπισήμου Κράτους, κατὰ τρόπον περισσότερον ὀργανωμένον καὶ περισσότερον συστηματικόν. Τοὺς φορεῖς τῆς προσπαθείας αὐτῆς ἀπετέλεσαν κατὰ κύριον μὲν λόγον τὰ Ὑπουργεῖα Παιδείας, Γεωργίας, Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως, Ἐργασίας καὶ Προνοίας καὶ τὸ ὑπὸ τὴν Προστασίαν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως ἡμῶν Ἑθνικὸν Ἰδρυμα, κατὰ δεύτερον λόγον διάφοροι Ὀργανισμοὶ ὡς εἶναι ἡ ΔΕΗ, αἱ Τράπεζαι, αἱ Συνεταιριστικαὶ Ὀργανώσεις καὶ τὰ Ἰδιωτικά πάλιν Σωματεῖα.

Τὸ Ὑπουργεῖον Προνοίας Ἰδρυσε τὰς Λέσχας τῶν ἐργαζομένων Νέων καὶ Κοριτσιῶν καὶ τὰς Ἀγροτικὰς Μεταβατικὰς Οἰκοκυρικὰς Σχολὰς, εἰς τὰς ὁποίας παρέχεται ἀπὸ εἰδικευμένους Διδύσας καὶ Λειτουργοὺς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως οἰκοκυρικὴ μόρφωσις περιλαμβανούσα στοιχεῖα οἰκιακῆς οἰκονομίας, διαιτητικῆς καὶ βιοτεχνίας, ἐν συνδυασμῷ πρὸς στοιχεῖα τοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ, τελευταίως δὲ τείνει νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ τὸν νεοπαγῆ θεσμόν τῶν Κοινωνικῶν Λειτουργῶν, διὰ τὴν παρακολούθησιν τῶν ὄρων διαβιώσεως τῶν ἀπορωτέρων κυρίως κοινωνικῶν στρωμάτων καὶ τὴν καθοδήγησίν των, διὰ τὴν καλλιτέρευσιν αὐτῶν.

Τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας, ἐν τῇ προσπαθείᾳ του, ὅπως διαδῶσῃ περισσότερον συγχρονισμένας μεθόδους καλλιέργειας, Ἰδρυσε τὰς Ἀγροτολέσχας, εἰς τὰς ὁποίας μὲ τὴν συνεργασίαν Διδασκάλων καὶ γεωπόνων παρέχονται εἰς τοὺς νέους ἀγροτόπαιδας στοιχεῖα γεωπονικῶν καὶ ζωοκομικῶν γνώσεων καὶ ἀναπτύσσονται θέματα ἐκ τῆς ἱστορικῆς ζωῆς τοῦ Ἑθνους καὶ τῆς λαογραφικῆς καὶ πνευματικῆς δημιουργίας αὐτοῦ, ἐκ παραλλήλου δὲ δημιουργοῦνται αἱ δυνατότητες ψυχαγωγικῆς τιнос ἀπασχολήσεως των.

Ἀνάλογόν τι δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὰ ἐπιμορφωτικὰ ἱδρύματα τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας, τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσει ἐντατικὴν δραστηριότητα εἰς τὸν τομέα τοῦτον μὲ τὴν Ἐργατικὴν Ἑστίναν καὶ τὰ Κέντρα ἐργαζομένων Νέων καὶ Κοριτσιῶν, μὲ τὰ Μορφωτικά, Καλλιτεχνικά, Ψυχαγωγικά κλπ. τμήματά των.

Περὶ σσότερον συστηματικὴ δμωρ καὶ εὐρυτέρας ἐκτάσεως ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις τοῦ Ἑθνικοῦ Ἰδρύματος καὶ τῆς Προνοίας Βορεῶν Ἐπαρχιῶν. Τὰ ἱδρύματα αὐτά, θέσαντα ὡς σκοπὸν τῆς δράσεώς των τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν ὄρων

διαβιώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὠργάνωσαν δικτυον ἰδρυμάτων, ὡς εἶναι τὰ «Σπίτια τοῦ Παιδιοῦ», εἰς τὰ ὁποῖα οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι μετὰ τὴν ἔξοδόν των ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου λαμβάνουν μετὰ τῆς εἰδικῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ ὁποία ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀσχολίας των καὶ στοιχεῖα πνευματικῆς μορφώσεως, μὲ ἰδιαιτέραν ἐξάρσιν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν τοπικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν λαογραφικὴν δημιουργίαν ἐκάστης περιοχῆς, αἱ Βασιλικαὶ Τεχνικαὶ Σχολαὶ μὲ τὴν λαμπρὰν δρᾶσιν των, εἰς τὰς ὁποίας ἑκατοντάδες νέων κατ' ἔτος διδάσκονται ὠφελιμωτάτας διὰ τὴν ζωὴν των τέχνας καὶ ποικίλαι ἐκδηλώσεις ἐπιμορφωτικοῦ χαρακτήρος, ὡς εἶναι διαλέξεις, κινητὰ βιβλιοθήκαι καὶ Κινηματογραφικαὶ προβολαί, ἐγγειοβελτιωτικαὶ ἐργασίαι, ἐκθέσεις καὶ συλλογαὶ λαϊκῶν χειροτεχνημάτων.

Ἐκ παραλλήλου διὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς κατ' ἔτος φιλοξενίας ἑκατοντάδων Διδασκάλων, ἀστυνομικῶν, Κοινοτικῶν γραμματέων καὶ ἱερέων εἰς τὴν Ἑθν. Ἑστίαν καὶ τῆς ὁργανώσεως σειρᾶς ὁμιλιῶν πρὸς αὐτοὺς, παρέχουν κατὰ τρόπον συστηματικόν τὰ γενικὰ πλαίσια τῆς δράσεως τῶν παραγόντων τούτων, εἰς τὸν τομέα τῆς Κοινοτικῆς ἀναπτύξεως, ἡ ὁποία ἐν πολλοῖς συμπύπτει πρὸς τὴν ἐπιμόρφωσιν τοῦ ἐνηλίκου.

Ὅλαι ὁμῶς αἱ ἀνωτέρω μορφαὶ ἐμφανίζουν ὡς κοινὸν χαρακτηριστικὸν τὴν μονομέρειαν. Παρ' ὅλον ὅτι τὰ προγράμματά των περιλαμβάνουν καὶ στοιχεῖα ἐξ ἄλλων περιοχῶν τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ὁ ἐξέχων χαρακτήρ των εἶναι ἡ τελειοποίησις εἰς ὁρισμένον ἐπαγγελματικὸν κλάδον, παρειαπιπτόντως δὲ καὶ ἐπικουρικῶς ἡ παροχὴ στοιχείων καὶ ἐκ τῆς πνευματικῆς τοῦ τόπου ζωῆς. Ἀφ' ἑτέρου οἱ θεσμοὶ οὗτοι ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τοὺς νέους ἡλικίας 14—18 ἐτῶν, ἀγνοοῦντες τοὺς ὑπερβάντας τὴν ἡλικίαν αὐτήν, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν σήμερον τοὺς κυρίους φορεῖς τῆς Ἑθνικῆς ζωῆς.

Ἡ ἐπαγγελματικὴ ὁμῶς κατάρτισις ἀποτελεῖ μίαν μόνον τῶν ἐπόψεων τῆς ἐπιμορφώσεως ταύτης, ὁ χαρακτήρ τῆς ὁποίας εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι εὐρύτερος, νὰ περιλαμβάνῃ δηλαδὴ ὁλόκληρον τὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς πάσης φύσεως πνευματικὰς ἀνάγκας αὐτοῦ.

Εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς ἀπαιτήσεως αὐτῆς ἀποβλέπουν αἱ ἀναληφθεῖσαι κατὰ καιροὺς ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας προσπάθειαι διὰ τὴν ὁργάνωσιν τοῦ θεσμοῦ τούτου. Χωρὶς νὰ ἀγνοῶνται αἱ προσιδιάζουσαι εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ τὰς ἀνάγκας ἐκάστης περιοχῆς πρακτικαὶ μορφωτικαὶ ἀπαιτήσεις, ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν ἐνηλίκων πρέπει νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς τὴν δυνατότητα μορφωτικῆς ἀπασχολήσεως ἐπὶ παντὸς ζητήματος σχετιζομένου πρὸς τὴν ζωὴν καὶ ὀρθοῦ κατατοπισμοῦ των ἐπὶ τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν ἐκάστοτε τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ὁργάνωσιν καλλιτεχνικοῦ χαρακτήρος ἐκδηλώσεων.

Τὸ θέμα τοῦτο ἀπασχόλησε πάντοτε τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας. Τὴν πρώτην ἑκφράσιν τοῦ εἰς τὸν τομέα τοῦτον ἐνδιαφέροντος τούτου ἀπετέλεσεν ὁ Ν. 4397/1929. Διὰ αὐτοῦ, πλὴν τῆς ἰδρύσεως νυκτερινῶν σχολείων διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαριθμοῦ καὶ σχολείων κατωτέρας ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως (γεωργικῶν, ἐμπορικῶν, βιοτεχνικῶν, οἰκοκυρικῶν), καθιεροῦται καὶ ὁ θεσμὸς τῶν Κυριακῶν Γεωργικῶν Σχολείων, τὰ ὁποῖα προβλέπουν καὶ εἰδικὸν τμήμα γυναικείας Ἐκπαιδεύσεως. Εἰς τὰ σχολεῖα αὐτὰ προβλέπεται νὰ φοιτοῦν κατὰ τὰς Κυριακάς καὶ τὰς λοιπὰς μὴ ἐργασίμους ἡμέρας, ἄρρενες καὶ θήλειες ὁδιακρίτως ἡλικίας, τὸ δὲ πρόγραμμά των περιλαμβάνει, πλὴν τῶν γεωργικῶν καὶ ζωοτεχνικῶν μαθημάτων, καὶ στοιχεῖα ὕγιεινῆς, οἰκοκυρικῆς καὶ λοιπὰ.

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἱστορία τῶν σχολείων τούτων, τὰ ὁποῖα περιήχθησαν εἰς ἀδυναμίαν λειτουργίας, παρ' ὅλον ὅτι εἶχε καθιερωθῇ καὶ εἰδικὴ μετεκπαίδευσις προσωπικοῦ χάριν αὐτῶν, διότι οἱ ἄνθρωποι καὶ αἱ Κοινότητες ἐκ τῶν προϋπολογισμῶν τῶν ὁποίων ἐπρόκειτο κατὰ κύριον λόγον νὰ ἀντιμειωπισθοῦν αἱ δαπάναι τῆς λειτουργίας των δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην, ἐνῷ ἐκ τῶν γεωργικῶν ταμείων, συνεταιρισμῶν καὶ σωματείων, αἱ συνεισφοραὶ τῶν ὁποίων ὀρίζοντο ὡς ἐπικουρικοὶ πόροι διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν αὐτῶν, οὐδεμίαν ἀξίαν λόγου ἐνίσχυσις παρσαχέθη.

Ἐπηκολούθησεν ὁ ὑπ' ἀριθμ. 837/1943 Νόμος, ὁ ὁποῖος προέβλεπε τὴν σύστασιν παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Διευθύνσεως λαϊκῆς ἐπιμορφώσεως, ὡς ἔργον τῆς ὁποίας ὀρίζετο:

1) Ἡ μέριμνα πρὸς συγγραφὴν καὶ ἡ ἐκδόσις βιβλίων καὶ ἐν γένει δημοσιευμάτων διὰ τὴν ἐκλαίκευσιν ἐπιστημονικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν θεμάτων ἢ ζητημάτων ἀφορώντων εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ.

2) Ἡ ἐκδόσις καὶ ἡ κυκλοφορία περιοδικῶν, πραγματευομένου κατὰ τρόπον εὐληπτον τὰ ζητήματα τοῦ πνευματικοῦ βίου, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ.

3) Ἡ ὁργάνωσις διαλέξεων καὶ

4) Ἡ ἐκτέλεσις ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν.

Ὡς πόροι τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ὀρίζοντο:

1) Τὸ καθαρὸν προϊόν ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἐκδιδομένων ὑπ' αὐτῆς βιβλίων, περιοδικῶν κ.λ.π.

2) Ἐφ' ἀπαξ χορηγία ἐκ τοῦ δημοσίου Ταμείου καὶ

3) Δωρεαὶ καὶ κληροδοτήματα.

Ὁ Νόμος οὗτος διατηρήθη ἐν ἰσχύϊ τροποποιημένος μόνον κατὰ τὸ ὅτι ἡ ἰδρυμένη δι' αὐτοῦ διευθύνσις περιωρίσθη εἰς Τμήμα, αἱ οὐσιαστικαὶ ὁμῶς διατάξεις αὐτοῦ εἶχον παραμείνει ἐν ἀδρανείᾳ. Οὐδὲν μέτρον εἶχε ληφθῇ διὰ τὴν σύστασιν καὶ ἐπ' ἀνδρῶσιν τῆς προβλεπομένης ὑπ' αὐτοῦ ὑπηρεσίας μέχρι τοῦ ἔτους 1951, ὅτε ἐτοποθετήθη ὡς Τμηματάρχης τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ἡ νῦν ὑπηρετοῦσα παρ' αὐτῇ.

Ἀπὸ τῆς περιόδου ταύτης ἤρχισε μίαν ἐντατικὴν προσπάθειαν, ἡ ὁποία ἐστράφη κατὰ κύ-

ριον λόγον εις την οργάνωσιν τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ. Τὸ ἔργον τοῦτο σχετίζεται μὲν ἀμέσως πρὸς τὴν λαϊκὴν ἐπιμόρφωσιν, διότι συνδυάζεται πρὸς τὴν παροχὴν εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων ἀναλφαβήτων ἢ ἡμιαναλφαβήτων καὶ στοιχείων ἐκ τῆς Ἑθνικῆς Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας, ὡς καὶ ἐπαγγελματικῶν γνώσεων. Δὲν ταυτίζεται ὁμῶς ἀπολύτως πρὸς αὐτήν, λαμβανομένης ὅπ' ὄψει τῆς εὐρύτητος τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιμορφώσεως τῶν ἐνηλίκων, ὡς τοῦτο ἐξετέθη ἀπὸ τὸν προεδρεύοντα τοῦ συνεδρίου καὶ ὑπεδηγλῶθαι συνοπτικῶς ἀνωτέρω.

Παρόμοιον χαρακτῆρα φέρει καὶ ὁ ἐπακολουθήσας Νόμος 3094 καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀνάλυσις αὐτοῦ ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὸ θέμα τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ ἀναπτύξῃ ἄλλος ἐκλεκτὸς ὁμιλητής.

Ἡ προτεραιότης, ἡ δοθεῖσα παρὰ τοῦ Ὑπουργείου εἰς τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, εἶναι εὐεξήγητος λόγῳ τῆς μεγίστης σπουδαιότητος, τὴν ὅποیان προσέλαβεν διὰ τὴν Χώραν μας ἰδιαίτερος τὸ ζήτημα τοῦτο, μετὰ τὴν οὐσιαστικὴν ἀναστολὴν τῆς λειτουργίας τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν σχολείων μας κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς καὶ τοῦ συμμοριτοπολέμου.

Καὶ εἶχε μὲν ἐκδοθῇ ἡ ὅπ' ἀριθ. 26809)1953 ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου, διὰ τῆς ὁποίας ὑπεδεικνύετο ἡ ἴδρυσις καὶ κέντρων λαϊκῆς ἐπιμορφώσεως, διὰ τὴν παροχὴν ἐπιμορφώσεως καὶ εἰς τοὺς ἐνηλίκους ὑπὸ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἀνωτέρω ἔννοϊαν ἢ μέριμνα ὁμῶς τοῦ Ὑπουργείου ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἐτέθη εἰς δευτέραν μοῖραν πρὸ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐξαλείψεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ.

Ἦδη, ὅτε τὸ πρόβλημα τοῦτο, χάρις εἰς τὰς προσπάθειας Διδασκάλων, Ἐπιθεωρητῶν καὶ Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας ἀπέβαλε τὴν προτέραν του ὀξύτητα, τὸ Ὑπουργεῖον ἀπασχολεῖ σοβαρῶς τὸ θέμα τῆς οργάνωσεως τῆς ἐπιμορφώσεως τῶν ἐνηλίκων καὶ τῆς ἐναρμονίσεως καὶ τοῦ συντονισμοῦ τῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν καταβαλλομένων προσπαθειῶν καὶ ἐκ μέρους ἄλλων Ὑπουργείων ἢ Ὑπηρεσιῶν διὰ τῆς ἐνοποιήσεως αὐτῶν ὑπὸ κοινὴν ὀργάνωσιν.

Τὰ μέτρα, τῶν ὁποίων μελετᾶται ἡ λήψις, εἶναι κυρίως τὰ κάτωθι:

1) Ἡ δημιουργία βαθμηδὸν εἰς ἐκάστην Κοινότητα Κέντρου ἐπιμορφωτικῆς ἀπασχολήσεως νέων καὶ ἐνηλίκων, ἐξασφαλιζομένου πρὸς τοῦτο ἰδίου οἰκήματος, τὸ ὁποῖον νὰ περιλαμβάνῃ:

Μικρὰν αἴθουσαν διὰ τὴν διεξαγωγὴν διδασκαλίας εἰς ομάδας ἀναλφαβήτων ἢ ἄλλων εἰδικότητων.

Αἰθουσαν κατάλληλον δι' ἐντευκτήριον διὰ διαλέξεις, προβολὰς κινηματογραφικῶν ταινιῶν καὶ λοιπῶν μέσων ἐπιμορφώσεως καὶ διὰ τὴν οργάνωσιν ἐορτῶν καὶ ψυχαγωγικῶν συγκεντρώσεων.

Ἐργαστηριακὸν χώρον μετὰ τοῦ ἀπαραιτήτου ἐφοδιασμοῦ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν πειραματι-

κῶν ἢ ἀποδεικτικῶν ἐφαρμογῶν ἢ τὴν τεχνικὴν ἐξάσκησιν τῶν συχναζόντων εἰς τὸ κέντρον.

Βιβλιοθήκην, περιέχουσαν ἐκλαϊκευτικὰ ἔργα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ὑγιεινὴν, τὴν διαιτητικὴν, τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις περὶ τῆς καλλιέργειας φυτῶν καὶ τῆς ἐκτροφῆς ζώων, τὰς ἐφαρμογὰς τοῦ ἡλεκτρισμοῦ καὶ τῆς τεχνικῆς εἰς τὴν ζωὴν, τοὺς Κρατικοὺς καὶ Κοινωνικοὺς θεσμοὺς, οἱ ὅποιοι διέπουν τὴν Κοινωνικὴν καὶ Πολιτειακὴν οργάνωσιν καὶ τὴν Θρησκευτικὴν, Ἑθνικὴν καὶ πνευματικὴν παράδοσιν τοῦ ἔθνους μας καὶ

2) Ἡ ἐκδοσις καταλλήλων βιβλίων, ἐκλαϊκευτικῶν φυλλαδίων, γραφικῶν παραστάσεων καὶ ἄλλων βοηθημάτων διὰ τὴν ἐπιμόρφωσιν αὐτὴν καὶ ἡ ἐνίσχυσις τοῦ ἔργου τῶν κέντρων διὰ τοῦ ἐφοδιασμοῦ δι' ὀπτικο ἀκουστικῶν μέσων ἢ κινητῶν κινηματογραφικῶν συνεργειῶν.

3) Ἡ κατάρτισις προγράμματος, προσδίδοντος εἰς τὰ Κέντρα ταῦτα οὐχὶ τὴν εἰκόνα Σχολείου, ἀλλὰ λέσχης ἢ ἐντευκτηρίου μὲ κυρίαν μορφήν ἐργασίας συντόμους εἰσαγωγικὰς ἀνακοινώσεις καὶ συζητήσιν μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν καὶ τοῦ εἰσηγητοῦ τοῦ θέματος.

4) Ἡ ἐκπόνησις καταλλήλων ὁδηγίων διὰ τοὺς διευθύνοντας αὐτὰ καὶ τὸ ἐν γένει προσωπικόν των.

Ἡ οργάνωσις τῶν κέντρων τούτων θεωρεῖται σκόπιμον νὰ ἀνατεθῇ εἰς τοὺς Διδασκάλους, οἱ ὅποιοι, εὐρισκόμενοι εἰς διαρκὴ ἐπαφὴν πρὸς τοὺς κατοίκους καὶ συνεργαζόμενοι στενῶς μετὰ τῶν Ἱερέων, τῶν Περιφερειακῶν γεωπόνων, Κοινοτικῶν Ἰατρῶν καὶ παντὸς ὅστις, ὡς ἐκ τῆς εἰδικότητός του, δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου, θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐξασφαλίσωσι τὰς προϋποθέσεις ἐπιτυχοῦς λειτουργίας των.

Ἦδη ἔχει ἱδρυθῇ, ὡς γνωρίζετε, τὸ Κέντρον Ἐρευνῶν διὰ τὴν βασικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἐνηλίκων, τὸ ὁποῖον μὲ τὴν συνδρομὴν τοῦ ἐμπειρογνώμονος τῆς Οὐνέσκο κ. Φουρρέ μελετᾷ συστηματικῶς τὸ θέμα τοῦτο καὶ προπαρασκευάζει τὰς καταλλήλους ὁδηγίας.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς οικονομικοὺς πόρους, διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν τῶν κέντρων τούτων, οὗτοι θὰ ἐπιδιωχθῇ νὰ ἐξασφαλισθοῦν ἐκ τῶν ἐπιχορηγήσεων τῶν μνημονευθέντων Ὑπουργείων, τῆς τεχνικῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ βοηθείας καὶ τῶν οἰκείων Κοινοτήτων, εἰς τὰς ὁποίας κρατεῖ ἡ σκέψις νὰ ἀνατεθῇ καὶ ἡ διαχείρισις αὐτῶν.

Σχετικαὶ δοκιμαστικαὶ προσπάθειαι, ὡς εἶναι γνωστόν, ἐγένοντο ἤδη, ἰδίως εἰς Ἡπειρον, ἐνθα, ἐξ ἀφορμῆς τῆς πειραματικῆς ἐφαρμογῆς Προγράμματος τοπικῆς ἀναπτύξεως ἱδρύθησαν εἰς ἄρκετὰς Κοινότητας Κέντρα τοῦ τύπου τούτου, μὲ ἀποτελέσματα ἱκανοποιητικά.

Τὸ ὅλον ὁμῶς θέμα εὐρίσκεται εἰσέτι εἰς τὸ στάδιον τῆς μελέτης καὶ τῆς δοκιμαστικῆς ἐφαρμογῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου θὰ ἀπετέλουν σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἐπιτυχή ἀντιμετώπισιν αὐτοῦ, αἱ ἐλεύθεραι παρατηρήσεις καὶ αἱ

Ἡ ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΟΣ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΣΤΥΓΕΡΟΝ ΕΓΚΛΗΜΑ

Τοῦ κ. ΓΙΩΑΝΝΟΥ ΧΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ, Πτυχιούχου τῶν Παιδαγωγικῶν

τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἐδεσμοῦ

Σὲ καμμιά ἄλλη περίοδον τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος δὲν ὑπῆρξε τόση ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη οἱ λαοὶ καὶ τὰ ἔθνη νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ καταλάβουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ὅσο στὴν ἐποχὴ τῆ δικῆς μας. Τὰ ἔθνη καὶ οἱ κυβερνήσεις ἐκφράζουν εἰς ἰδέας τῶν μετὰ πλείστον ὅσους τρόπους ἓνας ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ Παιδεία. Ἡ παιδεία, λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως ποὺ ἀσκεῖ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἴσως τὸ σπουδαιότερον ἀπ' ὅλα τὰ μέσα. Ἡ παιδεία μεταβάλλει τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἔθνη εἶναι ὅ,τι ἀκριβῶς εἶναι σὰν ἀποτέλεσμα κυρίως τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀγωγῆς ἐπ' αὐτῶν. Τὰ πολιτισμένα ἔθνη ἀναγνωρίζουν στὴν θεωρίαν καὶ στὴν πράξιν τὸν σπουδαιότατον ρόλον τῆς ἀγωγῆς στὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ τῶν. Ἔτσι, βλέπομε σήμερον τὰ προηγμένα κράτη νὰ δίδουν τὸ κέντρον τοῦ βάρους στὴν ὑποχρεωτικὴ καθολικέυσιν τῆς ἀγωγῆς σὲ ὅλα τὰ ἔθνη, ἀνεξαρτήτως φύλου, καὶ νὰ διαθέτουν σημαντικὸν ποσοστὸν τοῦ ἐθνικοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν στὸν κοινωνικὸν τομέαν τῆς Παιδείας, γιὰτὶ πιστεύεται ὅτι ἡ ἀξιοποίησις τοῦ ἀτόμου διὰ τῆς ἀγωγῆς ἐπιβάλλεται ὄχι μόνον γιὰ λόγους ἠθικοῦς, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικοῦς.

γνώματι τῶν συνέδρων ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ τῶν ἀντικειμενικῶν ὄρων καὶ τῶν δυσμενῶν ἢ εὐμενῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρων μέτρων καὶ ἐπὶ παντὸς ἐν γένει σημείου τῆς ὁργανώσεως τῶν κέντρων τούτων, τὰς ὁποίας θ' ἀναμένωμεν νὰ ἀκούσωμεν μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος.

Ἐν μόνον σημείον κρίνομεν σκόπιμον νὰ ὑπογραμμίσωμεν ἐν κατακλείδι. Οἰοσθῆποτε καὶ ἂν εἶναι ὁ βαθμὸς τῆς Κρατικῆς ἢ ἄλλης ἐνισχύσεως, ἡ προσπάθεια αὕτη θὰ τελεσφορήσῃ μόνον, ἐὰν συνειδητοποιηθῇ εἰς τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς τοπικοὺς παράγοντας ἡ σημασία αὐτῆς καὶ αἱ ἐξ αὐτῆς ὠφέλειαι, ἐὰν ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐλευθέρα, ἀβίαστος καὶ πρόθυμος συμμετοχὴ αὐτῶν, προϋπόθεσιν τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἡ δημιουργία ἐνὸς εὐχαρίστου, πολιτισμένου καὶ ἀσκοῦντος πραγματικὴν μορφωτικὴν ἐπίδρασιν περιβάλλοντος εἰς τὰ κέντρα ταῦτα καὶ ἐὰν ἀναληφθῇ μετ' ἐνθουσιασμόν ἀπὸ τοὺς ἐκπαιδευτικούς.

Εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι οἱ Ἐπιθεωρηταὶ καὶ οἱ Διδάσκαλοι ἐκ τῶν ὁποίων κατὰ κύριον λόγον ἐξαρτᾶται ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ὡς ἄνω προϋποθέσεων, καὶ οἱ ὅποιοι τόσα δείγματα τῆς φωτεινῆς τῶν δράσεως ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ συνόλου ἔχουν δώσει θὰ ἐνστερνισθοῦν καὶ τὸ ἔργον τοῦτο, ἐπαληθεύοντες διὰ μίαν ἀκόμη φοράν τὸν ὡραῖον τίτλον τῶν ὡς Πρωτογυατῶν τῆς Κοινωνικῆς καὶ Ἐθνικῆς μας ἀναπλάσεως.

Μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον, ποὺ ἐδημιούργησεν ὁ Γερμανικὸς Ἐθνικοσοσιαλισμὸς, ὅλα τὰ ἔθνη ὠραματίζοντο ἓνα καινούριον κόσμον, ποὺ ἀτυχῶς δὲν ἔχει ἀκόμη πραγματοποιηθῇ. Τὶς ἐλπίδες τῶν πρώτων, μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου, ἔκων εἰς διεδέχθη ἀτυχῶς ὁ ψυχρὸς πόλεμος καὶ ὁ φόβος γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ πίστις μας σὲ διάφορους διεθνεῖς Ὀργανισμοὺς (Ο. Η. Ε. κλπ.) γιὰ τὴν προστασίαν καὶ διατήρησιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης σιγὰ - σιγὰ ἐμαράσθηκε ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐντάσεως ποὺ ἐδημιούργησε ὁ ψυχρὸς πόλεμος ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον δεκαπενταετίαν. Ὁ ψυχρὸς πόλεμος ἀπορροφᾷ καὶ ἐξαντλεῖ τοὺς οἰκονομικοὺς πόρους τῶν ἐθνῶν, γιὰ τὴν ἐξαφάλαξιν τοῦ πολεμικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν, εἰς βάρος τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας καὶ τῆς παιδείας τῶν. Ἡ ἀβεβαιότης καὶ ἡ ἀσταθία ποὺ ἐπηρεάζει ὅλες τὰς πλευρὰς τοῦ κοινωνικοῦ, πολιτικοῦ, οἰκονομικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ βίου σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς ἀντανακλᾷ εἰς τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν μορφήν τῆς παιδείας. Ἡ κρίσιμη κατάστασις στὴν ὁποία εὐρίσκεται ἡ ἀνθρωπότης ὀφείλεται πρωταρχικὰ στὴν βαθμιαίως ἐπεκτεινομένην ἐπίδρασιν τῆς ἀναπτύξεως τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν εἰς βάρος τῶν ἀνθρωπίνων πνευματικῶν ἀξιών. Ἀφ' ἐνὸς ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς — τέκνον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν — ἐβελτίωσε τὶς ὑλικὰς συνθήκας τῆς ζωῆς, ἀφ' ἑτέρου, ἡ τεχνολογικὴ αὕτη πρόοδος καὶ ἡ πίστις εἰς μεθόδους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τείνουν νὰ ὑπονομεύσουν καὶ νὰ καταστρέψουν τὶς πατροπαράδοτους παραδόσεις, τὰ ἥθη, τὴν φιλοσοφίαν τῆς ζωῆς καὶ τὸν κώδικα τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς μας. Ὡστόσο, οἱ παραδόσεις καὶ ἡ ἠθικὴ μας ἦσαν οἱ παράγοντες ποὺ μᾶς ἐξασφάλιζαν τὴν κοινωνικὴν σταθερότητα καὶ ἐξυψωναν τὶς κοινωνικὰς μας εὐθύνες.

Σήμερον ἡ ἀνθρωπότης διανύει μίαν περίοδον κοινωνικῆς ἀβεβαιότητος καὶ ἀσταθείας. Τὸ αἶσθημα τῆς ἀνησυχίας καὶ τοῦ ἀνικανοποίητου συμπιέζει τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἀπόπνοιά του συσκοτίζει τὴν σκέψιν. Ὑπὸ τὶς συνθήκας αὐτὰς δὲν προπαρασκευάζεται βέβαια ἡ εὐημερία τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν. Ὁ ὑπερτροφικὸς ἐγωισμὸς, ἐκδηλούμενος ὡς νοσηρὰ φιλοδοξία, ὡς κενοδοξία, ὡς ἀρριβισμὸς κ.ἀ., ἔχει δηλητηριάσει τὴν ἀρμονίαν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ἐπεκτεινόμενος κατὰ φοβερὸν καὶ καταπληκτικὸν τρόπον ὑποσκάπτει τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ρευστότης τῶν συνειδήσεων, ἡ ἐλαφρὰ ἀντίληψις τοῦ καθήκοντος, ἡ ἑλλειψὶς ἐξάρσεως καὶ ἀνατάσεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ, γνωρίσματα συνήθη εἰς τὴν ζωὴν τῶν συγχρόνων, παρουσιάζουν καὶ αἰτιολογοῦν τὸ θλιβερὸν καὶ δυσόλωρον κατάντημα τῶν περισσοτέρων κοινωνιῶν. Μὲ ἀκατάσχετη ὁρμὴ ἐπιδιώκεται ἡ ἱκανοποίησις τῶν ὑλικῶν ἀπολαύσεων καὶ τῶν ταπεινότερων ἐγωιστικῶν ἐπιθυμιῶν μετ' ἐγκληματικὴν δὲ ἀδιαφορίαν παραμελεῖται καὶ καταπνί-

γεται ἡ φωνὴ τῶν ἡθικῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀληθοῦς. Ἡ ἀδολὴ χαρὰ τῆς ζωῆς ἔχει ἐκλείψει ἔνεκα τοῦ βάρους τῶν ἀνοήτων καὶ ἀθεμίτων ἀπειτήσεων ποὺ προβάλλει ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος· καὶ ὁ προσορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξετάπη τῆς ἀληθινῆς του κατευθύνσεως, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπιτυγχάνεται ἡ σταθερὰ ἐπὶ τὰ βελτίω ἐξέλιξις τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος τυφλωμένος ἀπὸ τὴν ὕλικήν λάμψιν τοῦ πολιτισμοῦ μας, τὴν ἀξία τῶν μηχανικῶν μέσων εἰς τὴν ὅλην ζωὴν, ἐθαμπώθη καὶ διεφθάρη. Ὑπερετίμησε τὴν ἀξία τῆς ὕλικῆς ζωῆς καὶ ἔπεσεν εἰς ἄκρον ὠφελιμισμὸν. Ἡ κακία καὶ ἡ ἐγκληματικότητα πλεονάζει καὶ παρὰ τὴν σημερινὴν καλυτέρευσι τῶν βιοτικῶν ὁρων κάθε ἄλλο παρὰ ἰσορροπημένη καὶ ἱκανοποιημένη αἰσθάνεται ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ. Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος κερδίζει μὲν ὕλικὴ δύναμι, ταράσσεται ὅμως καὶ ἀτονεῖ ἡ ψυχικὴ ζωτικότητα του. Ἡ ψυχὴ ἔχει πάντοτε τὶς ἀπαιτήσεις της. Δὲν εἶναι τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου νὰ ζῇ μόνον μὲ τὸ σῶμα καὶ νὰ τάσῃ τὸν νοῦν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν μόνον τῆς ὕλης. Ἡ μονομερὴς ἐκτίμησις τῶν ἀγαθῶν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ τείνει νὰ ἐκφυλίσῃ ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως τὸν ἄνθρωπον, νὰ ἐξασθενίσῃ τὶς ψυχικὰς του δυνάμεις, νὰ τοῦ καταστρέψῃ τὴν ἁρμονίαν τῆς ὑπάρξεώς του, νὰ τοῦ ἐκφυλίσῃ τὸ συναίσθημα, νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ μιὰ πηγὴ εὐτυχίας, νὰ τὸν δεσμεύσῃ εἰς τὴν ὕλην καὶ νὰ τὸν ἀφήσῃ ἀκυβέρνητο καὶ ἀπογοητευμένον διὰ χορτάσῃ ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ὕλικῶν ἀγαθῶν. Μὲ ἄλλες λέξεις δημιουργεῖται ἀπὸ μιὰ τέτοια ἀντίληψιν πολιτισμοῦ ὁ κίνδυνος νὰ ἀφανισθοῦν σὺν τῷ χρόνῳ ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον βίον οἱ σταθερώτερες καὶ γλυκύτερες ἡδονές· ἡ ἀγνὴ σκέψις, τὸ εὐγενικὸ συναίσθημα, ἡ ὀρθολογικὴ εὐτυχία.

Ὁ παλαιὸς ὕγιης φιλελευθερισμὸς μας ἀρχισε νὰ παραχωρῇ τὴν θέσιν του στὸν κυνισμὸ καὶ τὸν σκεπτικισμὸ. Πατροπαράδοτοι ἀξίες ἐγκαταλείπονται κατὰ πρόωτον λόγον ἀπλῶς καὶ μόνον γιατί εἶναι πατροπαράδοτοι καὶ κατὰ δεύτερον χάριν τοῦ ἐπιστημονικοῦ πειραματισμοῦ, χωρὶς ἄλλο σκοπὸν ἢ ὄψει, εἰμὴ μόνον γιὰ ἴδιο λογαριασμὸν. Ἡ ἀρνησις νὰ παραδεχθῶμε ἀνθεντίες οἰασδῆποτε μορφῆς, σὲ ὅλον δῆποτε πεδίον σκέψεως ἢ συμπεριφορᾶς ἐκαλλιέργηθη ἐπίτηδες ἀπὸ τὸν φόβον μήπως ἐμποδίσουν τὴν ἐλεύθερον ἐκδήλωσιν τῶν δημιουργικῶν δυνατοτήτων τοῦ κάθε ἀτόμου.

Στὸν σύγχρονον κόσμον μας ὑπάρχει ἓνας πόλεμος ἰδεῶν καὶ ἀξιών. Τὰ πλεῖστα ἔθνη ἀντελήφθησαν ὅτι πρέπει νὰ διατηρήσουν μόνον ἐκεῖνες τὶς μορφὰς τῆς διακυβερνήσεως ποὺ δημιουργοῦν τοὺς ὅρους γιὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ἰδεώδους τῆς ἐλευθερίας, γιὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος παλεῖται αἰῶνες πολλοὺς. Δὲν στερεῖται σημάσις τὸ ὅτι οἱ συνήγοροι καὶ ὑποστηρικτὲς τῶν δλοκληρωτικῶν μεθόδων διακυβερνήσεως καὶ οἱ παντὸς εἶδους δικτάτορες ὁμιλοῦν πάντοτε στοὺς λαοὺς των γιὰ τὸ ἰδεῶδες τῆς δημοκρατίας. Ὅλα τὰ δλοκληρωτικὰ καθεστῶτα, εἴτε φασιστικὰ εἶναι εἴτε κομμουνιστικά, ὁμιλοῦν γιὰ δημοκρατίαν.

Ὁ δεῦτερος παγκόσμιος πόλεμος καὶ ὁ ψυχρὸς πόλεμος ποὺ τὸν ἀκολούθησεν ἐδίδαξε τὰ πραγματικὰ δημοκρατικὰ καθεστῶτα νὰ περιφρουρήσουν τὰ ἰδεώδη των ὡς καὶ τὸ μέσο τῆς διασφαλίσεως τούτων, δηλ. τὴν Παιδείαν. Στὰ χρόνια τοῦ πολέμου ὁ

ζῆλος γιὰ τὸ ἰδεῶδες τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀξίαν τῆς δημοκρατίας ἦταν μέγας. Στὴν περίοδον αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος ἐσκέφθη νὰ ἰδρύσῃ Ὁργανισμοὺς καὶ Ἰδρύματα ποὺ θὰ ἀπεμάκρυναν τὸν πόλεμον ὡς μέσον διευθετήσεως τῶν ἀναφυομένων μεταξὺ τῶν ἔθνων διαφορῶν, νὰ ἀνυψώσῃ τὴν διεθνή συνεργασίαν εἰς μέσον δημιουργίας παγκοσμίου προόδου καὶ νὰ ἀνυψώσῃ τὴν Παιδείαν σὲ ὅλο τὸν κόσμον. Ταυτόχρονα, ἐμελέτησε ποῖα θὰ ἦταν τὰ καλύτερα ἐκπαιδευτικὰ συστήματα ποὺ θὰ ἐξασφάλιζαν τὴν καθολικέυσιν τῆς ἀγωγῆς σὲ ὅλα τὰ ἄτομα μὲ βάσιν ὅχι τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν καὶ τὴν κοινωνικὴν θέσιν τοῦ ατόμου, ἀλλὰ τὶς γενικὲς πνευματικὰς του ἱκανότητες.

Ἐχρηιάσθη βέβαια νὰ παρακολουθήσῃ ἡ ἀνθρωπότης κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνες ὅλες τὶς ὑπερβολὰς ὅπου ἦταν ἐπόμενο νὰ φθάσουν οἱ κατάθλιβόμενες τάξεις, νὰ αἰσθανθῇ ὅλες τὶς φορικαλότητες στὶς ὁποῖες ἐξώθησαν τὴν λαϊκὴν διάθεσιν ἢ ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας ἐκδίκησις καὶ ὁ φθόνος, γιὰ νὰ καταλάβουν ἐπὶ τέλους ὅτι ἰσότης κοινωνικὴ σημαίνει ἀτομικὴν ἀσφάλεια καὶ ἐθνικὸν συμφέρον. Ἐξ ἄλλου, ὁ σκοπὸς κάθε πολιτείας καὶ γενικώτερα ἑνὸς πολιτισμοῦ εἶναι ἐξ ἴσου πρὸς τὴν καλλιτεχνικὴ παραγωγή καὶ ἡ ἀνθρώπινη εὐτυχία.

Καὶ ἀφοῦ ὁ σύγχρονος βίος καὶ πολιτισμὸς περιέχουν κάτι τὸ πλημμελὲς καὶ ἀνώμαλον, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα πῶς θὰ ἀρθῇ ἡ θὰ ἐξουδετερωθῇ ἡ ἀνωμαλία αὐτή; Ἡ προσπάθεια καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ ἀνήκει πρωτίστως καὶ κατὰ σειρὰ καὶ κατὰ ἁρμοδιότητα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν.

Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία ὅτι ἡ χώρα μας ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μιᾶς γνήσιας ἑλληνικῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης, μὲ ἑλληνικὴν κατεγωγὴν, θρεμμένη ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν γῆν. Τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τῆς χώρας μας πρέπει νὰ ἔχῃ τὴ δικήν του μορφὴν, τὸ δικὸν του χρώμα καὶ ἄρωμα ποὺ θὰ τοῦ δώσουν ὅλες οἱ ἐνεργητικὲς δυνάμεις ποὺ συναπαρτίζονται ἀπὸ τὴν πλούσια ἑλληνικὴ παράδοσιν καὶ τὸν ἀρχαῖον ἑλληνοχριστιανικὸν πολιτισμὸν. Τὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα τῶν ξένων χωρῶν εἶναι ἀλήθεια ὅτι δὲν μεταφυτεύονται οὔτε βλαστάνουν ἐπάνω στὴν ἑλληνικὴν γῆν. Τοῦτο ὅμως οὐδόλως σημαίνει ὅτι δὲν πρέπει ὁ Ἕλληνας ἐκπαιδευτικὸς νὰ μελετᾷ τὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα ἄλλων προηγμένων χωρῶν ἀντιθέτως, μάλιστα, ἐπιβάλλεται ἡ μελέτη των. Στὰ διάφορα Πανεπιστήμια καὶ τὰ Ἀνώτερα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα τῶν πλείστων Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν οἱ ἐκπαιδευτικοὶ διδάσκονται ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὸ μάθημα τῆς Συγκριτικῆς Παιδαγωγικῆς. Τὸ μάθημα τοῦτο πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἰσαχθῇ καὶ νὰ διδάσκειται καὶ στὶς δικές μας Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας καὶ στὸ τμήμα μετεκπαιδεύσεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Τὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα τῶν ξένων χωρῶν ἔχουν βέβαια τὸν ἐθνικὸν των χαρακτήρα, ὥστόσο τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν μοιάζουν πολὺ στὶς πλείστες ξένες χώρες. Δὲν ὑπάρχει χώρα στὸν κόσμον ποὺ νὰ μὴν ἀπασχολεῖται σοβαρὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ὑποχρεωτικῆς Μέσης Παιδείας εἰς ὅλα τὰ ἄτομα, ἀδιακρίτως φύλου, κοινωνικῆς τάξεως καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν γονέων των. Ἡ λύσις ὥστόσο

τοῦ προβλήματος τούτου καθορίζεται ἀπὸ πολιτικούς, κοινωνικούς καὶ οἰκονομικούς παράγοντες κι' ἀπὸ τὴν καθεαυτὴν παράδοσι τῆς ἐθνικῆς του παιδείας. Τὰ Παιδαγωγικά ἐργαστήρια ὅλων τῶν χωρῶν ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ἴδια σχεδὸν προβλήματα, οἱ διδόμενες δὲ λύσεις ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερη παράδοσι καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ἰδιαίτερου τοπικοῦ πολιτισμοῦ, τοὺς πολιτικούς καὶ κοινωνικούς σκοποὺς τοῦ κάθε ἔθνους καὶ τὴν οἰκονομικὴν παράδοσι μᾶλλον παρὰ μιὰ διεθνή θεωρίαν τῆς ἀγωγῆς. Στὴν Ἑλλάδα, ἔχει ἀτυχῶς γίνεαι πολὺ τοῦ συρμοῦ διάφοροι Ἰετικοὶ Ἐπιθεωρηταί, Ἐπιθεωρηταὶ καὶ πολλοὶ συνάδελφοι, μὲ ἑλαφρὰν καρδίαν καὶ στόμφο, νὰ λέγουν σὲ διάφορα παιδαγωγικά συνέδρια ὅτι «ἐπιβάλλεται μιὰ ριζικὴ ἐκκαθαρίσις ἀπὸ τὸ συνονθύλευμα ξενοτρόπων ἰδεῶν, μεθόδων καὶ συστημάτων καὶ μιὰ περιφρόνησις στὶς μεταφράσεις μεμασημένων δογματισμῶν καὶ τὴν ἀντιγραφὴν ξένων ἰδεῶν». Ὁ μελετητὴς ὥστόσο τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος μιᾶς ἢ περισσοτέρων ἐκπαιδευτικῶν χωρῶν δὲν ἐξετάζει μόνον τὸν μισθὸ καὶ τὴν οἰκονομικὴν θέσιν τῶν δασκάλων, τὴν ἀναλογία τῶν μαθητῶν κατὰ τάξιν, τὴν διδασκαλίαν ὅλην, τὸ ὥρολόγιον πρόγραμμα καὶ τὶς μεθόδους διδασκαλίας τῶν διαφόρων μαθημάτων, τὴν δριμύνησιν καὶ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν σχολείων, δηλ. τὴν ἀνατομία τῆς ἐκπαιδεύσεως. Δὲν ἀρκεῖται δηλ. στὴν περιγραφικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος τῆς ξένης αὐτῆς χώρας, ἀν καὶ ἡ καθεαυτὴ τέτοια γνῶσις εἶναι πολυτιμωτάτη. Ὁ μελετητὴς ἑνὸς ξένου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος δὲν λησμονεῖ ὅτι μερικὰ ἐξωσχολικά πράγματα ἔχουν μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὰ ὅσα βλέπει στὶς αἰθούσας τῶν σχολείων κι' ὅτι τὰ πρῶτα καθορίζουν καὶ ἐρμηνεύουν τὰ δεύτερα. Ὅσοι εἴχαμε τὴν εὐτυχίαν νὰ σπουδάσωμε σὲ ξένα Πανεπιστήμια δὲν εἴχαμε τὴν ἀφέλεια νὰ νομίζωμε ὅτι μπορεῖ περπατώντας μέσα σὲ ἕνα ἀνθρώπου νὰ κόβωμε μερικὰ ἀνθὴ ἀπὸ τὸ ἕνα καὶ μερικοὺς κλάδους καὶ φύλλα ἀπὸ τὸ ἄλλο καλλωπιστικὸ φυτὸ καὶ ἐνώνοντας ὅλα αὐτὰ σὲ ἕνα σῶμα νὰ τὰ φυτεύσωμε στὸν δικό μας κήπο, προσδοκῶντας ἔτσι τὴν ἀνάπτυξιν ἑνὸς ζωντανοῦ φυτοῦ. Ὁ καθένας μας γνωρίζει ὅτι τὸ κάθε ἔθνικὸν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα εἶναι ἕνα ζωντανὸ πρᾶγμα· εἶναι τὸ προτὶν ξεχασμένων ἀκόμη ἐθνικῶν ἀγώνων καὶ δοκιμασιῶν· ὅτι κρύβει μέσα του κάτι ἀπὸ τὰ μυστικά τοῦ ἐθνικοῦ του βίου. Ἐξ ἐνστίχτου, τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα κάθε ἔθνους δίδει συχνὰ ἔμφασιν σὲ πράγματα ποὺ ἀπαιτεῖ ἰδιαίτερα ὁ ἐθνικὸς του χαρακτήρας. Ὅταν δὲν ἕνας μελετητὴς προσπαθῇ, μὲ πνεῦμα συμπαιδείας, νὰ καταλάβῃ βαθειὰ τὸ ξένον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα γίνεται τελικὰ ἱκανώτερος στὸ νὰ εἰσέρχεται καὶ κατανοῇ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν παράδοσι τοῦ δικοῦ του ἐθνικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, ἀναπτύσσει λεπτότερον αἰσθητήριον πρὸς τὰ ἀγγραφα ἐθνικὰ ἰδεώδη, ἀντιλαμβάνεται ταχύτερα τὰ σημεῖα ποὺ δείχνουν τὴν ἀνοδικὴν ἢ καθοδικὴν τῆς ἐπίδρασις καὶ ἐπισημαίνει μὲ μεγαλύτερη ἐτοιμότητα τοὺς κινδύνους ποὺ τὸ ἀπειλοῦν καὶ τὶς διάφορες ἐπικίνδυνες ἀλλαγές. Ἡ βαθειὰ μελέτη ἑνὸς ξένου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος μᾶς κάνει, ἐν ὁλίγοις, ἱκανώτερος στὸ νὰ μελετοῦμε καὶ κατανοοῦμε τὸ δικό μας ἐκπαιδευτικὸν σύστημα. Τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τοῦ κάθε ἔθνους καθρεπτίζει τὸ ἦθος τοῦ

λαοῦ, γιὰ τὴν ὑπερέτασιν τοῦ ὁποίου ἐθεσπίσθη. Εἶναι φανερόν ὅτι ἕνα ἔθνικὸν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα δὲν δημιουργεῖται δανειζόμενον τοῦτο ἀπὸ τὴν μιὰ χώρα καὶ ἐκεῖνο ἀπὸ τὴν ἄλλη. Πρέπει νὰ φυτρῶνῃ ἀπὸ τὸ χῶμα τῆς δικῆς του γῆς κι' ἀπὸ τὸ σπόρον τῶν ἐθνικῶν του παραδόσεων καὶ τοῦ ἰδιαίτερου πολιτισμοῦ του. Τὰ ἐκπαιδευτικὰ ὅμως συστήματα τῶν πλείστων χωρῶν ἀπασχολοῦνται μὲ τὰ ἴδια σχεδὸν προβλήματα. Ἡ λύσις ὥστόσο ποὺ ἡ κάθε χώρα δίδει στὸ καθένα ἀπὸ τὰ προβλήματα αὐτά, ἀσχετα ἀν συμφωνῇ ἢ ὄχι μὲ τὴν ἀντίστοιχον λύσιν στὴν χώρα μας, εὐρύνει τὴν σκέψιν τοῦ Ἑλλήνος ἐκπαιδευτικοῦ ποὺ βλέπει ὅτι γιὰ τὸ ἴδιο πρόβλημα ὑπάρχουν ὄχι μιὰ μόνον, ἀλλὰ περισσότερες λύσεις. Ἡ κυριώτερη συμβολὴ τῆς «Συγκριτικῆς Παιδαγωγικῆς», καταλλήλως μελετωμένη, εἶναι τὸ ὅτι ἀσχολεῖται μὲ θεμελιώδεις ἀρχὰς καὶ ἐκτρέφει στὸν μελετητὴ μιὰ φιλοσοφικὴ διάθεσιν ποὺ τὸν βοηθεῖ ἔτσι στὴν καθαρὴ ἀνάλυσιν καὶ τὴν καλύτερη κατανόησιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν προβλημάτων. Ἡ μελέτη κι' ἄλλων ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων κάνει τὸν ἐκπαιδευτικὸν ἱκανώτερον στὸ νὰ εἰσέρχεται στὸ πνεῦμα καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ ἐκπαιδ. συστήματος τῆς χώρας του. Ἡ μεγάλη αὐτὴ συμβολὴ πρέπει νὰ ἐκτιμηθῇ σοβαρὰ καὶ ἰδιαίτερα στὸν αἰῶνα μας ποὺ διακριτικὸ γνῶρισμα ὅλων τῶν Ἐπιστημῶν εἶναι ἡ λεπτομερὴς ἐξειδίκευσις. Ὁ μελετητὴς τοῦ ἐκπαιδ. συστήματος ὀρισμένων προοδευτικῶν χωρῶν διαπιστώνει καθαρὰ ὅτι ἡ κατάστασις τῆς Παιδείας κάθε χώρας ἀποτελεῖ τὸν συνθετικώτερον δείκτη τοῦ ὅλου πολιτισμοῦ τῆς. Βλέπει καθαρὰ στὴν πρᾶξιν ὅτι τὸ πολυτιμώτερον κεφάλαιον κάθε χώρας εἶναι ὁ ἀνθρώπος κι' ὅτι οἱ πραγματικὰ πολιτισμέναι χώρες κάνουν τὸ κάθε τι γιὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος· ὅτι «εἶναι δύσκολον νὰ ἐκφράσῃ κανεὶς τὴν σημασίαν τοῦ βασικωτέρου τῶν παραγόντων τῆς δημιουργίας Προόδου· τὴν σημασίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἰδιαίτερα στὴν Κοινωνικὴ Ἀνάπτυξιν, σύμφωνα μὲ τὸν ὅρισμόν της ὡς δημιουργίας πνεύματος πρωτοβουλίας, δραστικῆς καὶ συνεργασίας διὰ τὴν πρόοδον τῆς Κοινοῦτητος, ὁ ἀνθρώπος δὲν εἶναι ἕνας ἐκ τῶν παραγόντων, ἀλλ' αὐτὸς οὗτος ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ὄργανον τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως... τὸ συνδυασμένον σύνθημα τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Ἐπιστήμης εἶναι ἡ ἀπόκτησις ὅσο τοῦ δυνατόν περισσοτέρων ἀγαθῶν—ὕλικῶν καὶ πνευματικῶν—ἀπὸ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα άτομα. Εἰς τὴν νέα φιλοσοφία, ὄχι μόνον τὴν νεοκλασσικὴν, ἀλλὰ κυρίως τὴν πραγματιστικὴν, ὁ Ἀνθρώπινος παράγων ὑψοῦται ὡς βασικὸς φορεὺς τῆς Ἀλλαγῆς πρὸς τὴν Πρόοδον.

Εἰς τὴν Νέα Οἰκονομίαν, ὁ Ἀνθρώπινος Παράγων, ὡς φορεὺς τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως, ἀξιολογεῖται πλέον ὡς πολὺ ἰσχυρότερος τοῦ παράγοντος τῶν φυσικῶν πηγῶν. Χῶραι πλουσιώταται φυσικῶς, εἶναι πτωχαὶ οἰκονομικῶς, λόγῳ ἀκριβῶς τῶν ἐλλείψεων τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος...»¹.

Ἡ μελέτη π. χ. τοῦ ἐκπαιδ. συστήματος τῶν

1. Ν. Δανδρινόφ - Ἀντιπρόεδρος: «Ὁ ἀνθρώπινος παράγων εἰς τὴν Κοινωνικὴν Ἀνάπτυξιν». Ε. Β. Δ. τεύχος 5-6.

Η. Π. Α. ή της Μεγ. Βρεταννίας ή της 'Ελβετίας κλπ. σου αποκαλύπτει τὸ εκπαιδευτικὸ πρόβλημα σὲ ὅλο τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος του. Βλέπεις ἐκεῖ τὴν εἰδικὴ μέριμνα ποὺ λαμβάνεται γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν καθυστερημένων καὶ τῶν προικισμένων παιδιῶν. Ὁργανωμένη καὶ καθολικὴ εἶναι ἡ μέριμνα γιὰ τὰ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς ἀνάπηρα παιδιά. Ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ ἰδιαίτερα σχολεῖα γιὰ παιδιά μὲ μερικὴ μόνο μυωπία. Εἰδικὲς Παιδαγωγικὲς Κλινικὲς (Child Guidance Clinics), ἐξοπλισμένες μὲ ἀριστον ἐπιστημονικὸ προσωπικὸ (ψυχολόγος, ψυχίατρος, κοινωνικὸς λειτουργός) καὶ τεχνικὰ ἐπιστημονικὰ μέσα γιὰ τὴν ἀγωγή καὶ θεραπεία τῶν δύσκολων ἢ προβληματικῶν παιδιῶν. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν ἐφαρμόζεται στὴν πράξι μὲ τὴν ἰδρυσὶ καὶ λειτουργίαν τριῶν τύπων Γυμνασίου, ποὺ εἶτε λειτουργοῦν χωριστὰ εἶτε κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια στέγη καὶ ποὺ σκοπὸς τῶν εἶναι νὰ παρέχουν στοὺς μαθητὰς τὴν ἀνάλογη πρὸς τὴν πνευματικὴν τῶν ἱκανότητες μόρφωσι. Στὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴν τακτικὴ τῆς ἰσοπεδώσεως τῶν ἀτόμων, προσπαθοῦμε νὰ φοροῦμε τὸ ἴδιο πηλίκιο σὲ ὅλα τὰ κεφάλια.

Βλέπεις ἐκεῖ δὲ τὸ *Νηπιαγωγεῖον* ἀποτελεῖ βασικὸ μέρος τοῦ εκπαιδευτικοῦ συστήματος. Ἡ ἐγκαθίδρυσις μεγάλου ἀριθμοῦ Νηπιαγωγείων σὲ ὅλη τὴν ἑκτασί τῆς χώρας τῶν δὲν ὀφείλεται ἀπλῶς στὴν μεταβολὴ ποὺ ἔχει ὑποστῇ σήμερα ὁ χαρακτήρας τῆς οἰκογενείας, στὴν ἀνάγκη τῆς μητέρας νὰ ἐργάζεται ἔξω τῆς οἰκογενείας, οὕτως προσορίζεται ἀποκλειστικὰ γιὰ τὰ παιδιά τῶν ἐργαζομένων σὲ ἐργοστάσια, δημόσιες ὑπηρεσίαι ἢ ἄλλα ἐπαγγέλματα μητέρων. Ὀφείλεται κυρίως στὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν θέλησιν τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας νὰ δώσῃ στὰ παιδιά τὴν εὐκαιρίαν γιὰ ἓνα καλύτερο ξεκίνημα στὸν βίον τοῦ. Ὀφείλεται στὴν πίστι καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν πορισμάτων τῶν Μεγάλων ψυχαναλυτῶν ποὺ διατείνονται δὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ συμπλέγματα ποὺ ἔχουν ὀρισμένοι ἐνήλικοι ἔχουν τὶς ρίζες τῶν στὴν παιδική των ἡλικία καὶ μπορούσαν νὰ εἶχαν προληφθῇ μὲ κατάλληλη ἀγωγή στὰ πρῶτα παιδικὰ τῶν χρόνια. Ὀφείλεται ἀκόμη στὴν συνηγορίαν τῶν ἱατρῶν καὶ τῶν Παιδαγωγῶν ποὺ τονίζουν τὴν μεγάλη σπουδαιότητα ποὺ δακεῖ τὸ περιβάλλον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ βίου, ἐπὶ τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς υἱείας τοῦ παιδιοῦ. Ἔτσι, ὁ μελετητὴς βλέπει στὴν πράξι καὶ πιστεύει ἀκραδάντως δὲ τὸ Νηπιαγωγεῖον ἀποτελεῖ καὶ πρέπει νὰ ἀποτελῇ ἀναπόσπαστο μέρος τοῦ ὅλου εκπαιδ. συστήματος τῆς χώρας κι' ὅτι χωρὶς αὐτὸ ἡ ἀγωγή τοῦ κάθε ἀτόμου εἶναι λειψή. Στὴν Ἑλλάδα οἱ περισσότεροι δάσκαλοι — ὡς εἰμεθα εἰλικρινεῖς — δὲν εἶχαν ποτὲ τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρακολουθήσουν τὴν ὁργάνωσιν καὶ λειτουργίαν ἑνὸς Νηπιαγωγείου (γιατὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν εἶναι ἀσήμαντος) καὶ νὰ διαπιστώσουν τὴν τόσον εὐεργετικὴ τῶν ἐπιδράσεων ἐπὶ τῆς σωματικῆς, διανοητικῆς, συναισθηματικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τῶν μικρῶν παιδιῶν. Ὅταν ὁ μελετητὴς τοῦ εκπαιδευτικοῦ συστήματος τῆς Μεγ. Βρεταννίας ἢ τῶν Η. Π. Α. βλέπει ἀπὸ πρώτη πηγὴ τὴν μεγάλη ἀξία τῆς ἀγωγῆς τῶν *ἐνηλίκων* δὲν ἔχει ἀπ' αὐτὸ κανένα θετικὸ ὄφελος, ἐπιστρέφοντας στὴν χώρα του :

Ἄν ἓνας ἀριθμὸς Ἑλλήνων εκπαιδευτικῶν ἐρωτηθῇ νὰ ἀπαντήσῃ σὲ ἐρωτήματα ὅπως :

1. Πιστεύετε ἀλήθεια στὸ αἶτημα τῆς καθολικεύσεως τῆς Μέσης εκπαιδεύσεως σὲ ὅλα τὰ ἑλληνόπουλα, ἀνεξαρτήτως φύλου, κοινωνικῆς θέσεως καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν γονέων τῶν καθῶς καὶ τῆς δωρεὰν παροχῆς Πανεπιστημιακῆς μορφώσεως, ὑπὸ τὸν ὅρον μόνον νὰ ἔχουν τὰ άτομα αὐτὰ τὶς ἀπαιτούμενες πνευματικὲς ἱκανότητες γιὰ μιὰ τέτοια ἀγωγή;
2. Τί γνώμη ἔχετε σχετικὰ μὲ τὴν ἰδρυσιν ἑνὸς τρίτου Πανεπιστημίου;

3. Πιστεύετε στὸ αἶτημα τῆς προαγωγῆς τῶν Παιδαγωγικῶν μας Ἀκαδημιῶν εἰς τριετείς καὶ τετραετείς ἢ μήπως κάτι τέτοιο ἀποτελεῖ πολυτέλεια;

Στὰ παραπάνω ἐρωτήματα πιστεύω (καὶ νομίζω δὲν σφάλλω) δὲ ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς συναδέλφων θὰ ἀπαντήσῃ εἶτε ἀρνητικῶς ἢ θὰ συνηγορήσῃ στὰ αἰτήματα αὐτὰ μηχανικὰ, χωρὶς πίστι καὶ μὲ χλιαρὴ ἐπιχειρηματολογία. Δὲν θὰ λείψουν ὥστόσο καὶ πολλοὶ ποὺ θὰ χαρακτηρίσουν τὰ παραπάνω αἰτήματα ὡς πολυτέλεια ἢ ἀκόμη ὡς ἐπιβλαβὴ γιὰ τὸ ἔθνος μας.

Ὁ Ἕλληνας ὅμως εκπαιδευτικὸς, ὁ μελετητὴς τοῦ εκπαιδ. συστήματος τῶν παραπάνω ξένων χωρῶν βλέπει ἐκεῖ τὸ ὅλον εκπαιδ. σύστημα στὴν ἐνιαία μορφὴ του, στὴν πληρότητά του. Ἀντικρούει μὲ κριτικὸ πνεῦμα τὰ διάφορα εκπαιδευτικὰ προβλήματα σὲ ὅλο τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος τῶν, ἀποκτὰ ἐμπειρίαι ἀπὸ πρώτη πηγὴ καὶ εὐρύνεται ἔτσι ὁ ὁρίζων τῆς σκέψεώς του. Γνωρίζει τὸ τελειότερο καὶ παραβάλλει τοῦτο μὲ τὴν στάθμην τοῦ εκπαιδ. συστήματος τῆς Ἑλλάδος, βλέπει ποῦ τὸ δικό μας σύστημα ὑπολείπεται, πρὸς τὰ ποῦ πρέπει νὰ κατευθύνωνται οἱ προσπάθειές του ὡς εκπαιδευτικοῦ καὶ ποῦ βρίσκονται οἱ ρίζες τοῦ κακοῦ. Γίνεται ἱκανώτερος νὰ διαγνώσῃ ποῦ καὶ γιατί νοσεῖ ὁ ὁργανισμὸς τῆς Παιδείας μας καὶ νὰ συστήσῃ ἀποτελεσματικώτερα φάρμακα γιὰ τὴν θεραπεία του. Γίνεται πιστὸς τοῦ δὲ ἡ παραμέλησις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐγκληματικὴ κι' ὅτι ἡ φτώχεια ποὺ μαστίζει τὴν Ἑλλάδα μας ὀφείλεται σὲ μεγάλον βαθμὸ στὴ μὴ αξιοποίησιν τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντος. Ὅτι ἡ παραγωγικώτερη καὶ πιὸ γόνιμη ἐπένδυσις κεφαλαίων εἶναι ἡ «βιομηχανία» τῆς Παιδείας. Ὅτι ἡ ἐκμετάλλευσιν τοῦ γεωργικοῦ, τοῦ κτηνοτροφικοῦ, τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου καὶ τῶν ποικίλων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τοῦ τόπου μας προϋποθέτει καὶ ἐπιβάλλει τὴν αξιοποίησιν τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντος, τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς πατρίδος μας, διὰ τῆς ἀνυψώσεως τῆς εκπαιδευτικῆς στάθμης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς Παιδείας εἶναι τὸ σημαντικώτερον ὅλων. Ὅτι «καμιὰ ἀδικία», ὅπως ὑπογραμμίζει ὁ Βαλερύ, «δὲν εἶναι σοβαρώτερη, εἶτε ὀφείλεται στὸν νόμον, εἶτε στὴν συνήθεια, εἶτε στὴν τύχην, ἀπὸ ἐκείνη ποὺ ἀπαγορεύει σὲ ἓναν ἄνθρωπον τὴν πρόδοον ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ἐξασφαλίσῃ στὸν ἑαυτὸ του».

Ἄς ρίξουμε τώρα ἓνα βλέμμα νὰ ἰδοῦμε τί γίνεται στὴν χώρα μας ἐπ' ἀνὸς τὸ κεφάλαιο *ἄνθρωπος*. Ἀξιοποιεῖται στὴν Ἑλλάδα τὸ κεφάλαιον ἄνθρωπος ἢ μήπως παραμελεῖται ἐγκληματικὰ καὶ συχνὰ ἀχρηστεύεται ἀπὸ τὴν ἐπίσημη Πολιτεία; Καὶ γιὰ νὰ πε-

ριορισθοῦμε στὸν ἐκπαιδευτικὸ μόνον τομέα ἀναφέρω τὸ ἑξῆς γεγονός: Ἀπὸ τοῦ 1952 ὁ ὑψηλὸς καὶ ἱερὸς ἐκπαιδευτικὸς θεσμὸς τοῦ Ἰδρύματος Κρατικῶν Ὑποτροφιῶν ἔχει στείλει, κατόπιν αὐστηρῶν γραπτῶν καὶ προφορικῶν ἐξετάσεων, εἰς τὸ ἑξωτερικὸν ἕναν ὠρισμένον ἀριθμὸν ἐκπαιδευτικῶν ποὺ μετεξεπαιδεύθησαν ἢ μετεκπαιδεύονται σὲ ξένα Πανεπιστήμια (Η.Π.Α., Μεγ. Βρεταννίας, Γαλλίας, Ἑλβετίας) ἐπὶ τρία ἢ τέσσερα ἔτη στὴν Παιδαγωγικὴν Ἑπιστήμη. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐκ τοῦ ἑξωτερικοῦ μένουσιν οἱ πλείστοι ἀναξιοποίητοι. Μέχρι σήμερα κανένας Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, οὔτε αὐτὸ τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸ Συμβούλιον στὴν δόλητά του δὲν ἠθέλησε νὰ ἀσχοληθῇ σοβαρὰ μὲ τὸ ὁμαδικὸ τοῦτο πρόβλημα. Ἀς σημειωθῇ δὲ ὅτι ἐδαπανήθησαν παρὰ τῆς πολιτείας 250—350 χιλιάδες δραχμῶν γιὰ τὸν καθὲς ὑπότροφον. Οἱ πλείστοι τούτων ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπηρετοῦν σὲ σχολεῖα τῆς ὑπαίθρου. Ὅλοι μας (μεταξὺ τούτων συγκαταλέγεται καὶ ὁ γράφων) ἐπιστρέψαμε μὲ ὄρεξι καὶ ζῆλον νὰ προσφέρωμε τίς ἐπιστημονικὰς μας ὑπηρεσίας στὴν χώρα μας. Κανένας ὅμως δὲν νοιάζεται νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὸν ζῆλον αὐτὸν καὶ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν μας συγκρότησιν. Δὲν εἶναι δὲ τολμηρὸ νὰ εἰπῶ καὶ τοῦτο: συχνὰ διάφοροι ἰθύνοντες τὰ ἐκπαιδευτικὰ μας πράγματα ὑπονομεύουσιν καὶ τορπιλλίζουν ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς τὴν μὴ ἀξιοποίησίν μας.

Στὰ Ἀνώτερα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα τῶν ξένων χωρῶν ποὺ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τίς δικὰς μας Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας καὶ τὴν Μετεκπαιδεύσιν τοῦ Παιδίου Ἀθηνῶν τὰ μαθήματα τῆς Παιδαγωγικῆς, τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Φιλοσοφίας διδάσκονται ἀπὸ ἰδιαίτερον Παιδαγωγὸν Ἑπιστήμονα. Τὰ τρία δηλ. αὐτὰ μαθήματα διδάσκονται ἀπὸ τρεῖς διαφόρους ἐπιστήμονες. Τὸ ἴδιο φυσικὰ θὰ μπορούσε νὰ γίνεσθαι καὶ ἐν τῇ χώρᾳ μας. Κάθε τμήμα Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας θὰ ἔπρεπε, ἀντὶ γιὰ δύο ὅπως προβλέπει ἡ ἰσχύουσα νομοθεσία, νὰ ἀπασχολῇ τρεῖς (3) Παιδαγωγούς—ἕνα γιὰ τὸ καθὲς μάθημα ἀντιστοίχως. Μιὰ τέτοια ἐνέργεια τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας θὰ ἀπορροφούσε καὶ ἀξιοποιούσε ὅλους τοὺς Ἕλληνας νέους ἐπιστήμονες Παιδαγωγούς. Ὁ καταρτισμὸς τῶν σπουδαστῶν τῶν Παιδ. Ἀκαδημιῶν θὰ ἦταν πληρέστερος. Οἱ ὑποψήφιοι Διδάσκαλοι θὰ ἐδίδασκοντο ἐπαρκῶς ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν, Ἐφηρμοσμένην ψυχολογίαν, Συγκριτικὴν Παιδαγωγικὴν κ.λ.π. καὶ θὰ ἐκαλλιεργεῖτο τὸ κριτικὸ πνεῦμα τῶν μὲ τίς ἐβδομαδιαίας καθ' ὁμάδας ἐπιστημονικὰς συζητήσεις. Ἔτσι, ἡ ἀξιοποίησις τῶν Ἑλλήνων ὑποτρόφων Παιδαγωγῶν θὰ μπορούσε ἀριστα νὰ συμβάλῃ στὴν προαγωγὴν καὶ ἐξύψωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ θὰ ἐδικαιολογοῦσε τὴν δαπάνην τοῦ παρὰπάνω σημαντικοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ.

Ὅλοι ἐπίσης ὑποστηρίζομε τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως μιᾶς Ἑλληνικῆς Παιδαγωγικῆς Ἑπιστήμης. Πολλοὶ ὥστόσον ἰθύνοντες τὰ ἐκπαιδευτικὰ μας πράγματα τορπιλλίζουν τὴν ἰδρυσὶν Κέντρων Παιδαγωγικῶν Ἐρευνῶν.

Καὶ κατὰ ἄλλο ἀκόμη. Κάθε χρόνον ἕνας ἀριθμὸς ἐκπαιδευτικῶν μεταβαίνει μὲ ὑποτροφίαν σὲ ξένα Πανεπιστήμια γιὰ τὴν σπουδὴν τῆς Παιδ. Ἑπιστήμης. Ὑπάρχουσιν ἐκεῖ Ἀνώτατα Παιδαγωγικὰ Ἰδρύματα

(Post-Graduate Courses), ὅπου ἀπόφοιτοι τοῦ Παν(μου) γίνονται δεκτοὶ γιὰ διετή, τριετή καὶ τετραετὴ ἐπιμόρφωσιν, σὲ τέλος τῆς ὁποίας χορηγοῦνται Ἀνώτατα Παν(α) Διπλώματα (Degrees, Bachelor, M.A., διδακτορικὰ). Ἀλήθεια κατὰ τέτοιον δὲν εἶναι ἐφικτὸ στὴν Ἑλλάδα; Εἶναι ἀδύνατον ἡ ἰδρυσὶς ἐνὸς Ἀνώτερου Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ ἡ δημιουργία τριετῶν—τετραετῶν μεταπτυχιακῶν ἀνωτέρων σπουδῶν ὅπου, μετὰ ἀπὸ εὐδοκίμους σπουδὰς (γραφτὰς ἐξετάσεις, συγγραφὴν πρωτοτύπου ἐπιστημονικῆς μελέτης κλπ.), νὰ χορηγοῦνται διδακτορικὰ καὶ ἄλλα ἀνώτερα Διπλώματα καὶ νὰ παύσωμε πλέον (τουλάχιστον ὡς πρὸς ὠρισμένους ἐπιστημονικοὺς κλάδους) νὰ μεταβαίνωμε σὲ ξένα Παν(α)μια; Ἡ μήπως ἔχει ἐξαντληθῇ παντελῶς τὸ ἐπιστημονικὸ δυναμικὸν τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν ἐπὶνδρωσιν καὶ ὁμαλὴν λειτουργίαν τέτοιων Ἀνωτέρων Ἰδρυμάτων; Ἀλλὰ τί μπορεῖ ἀλήθεια νὰ ἐλπίζῃ κανεὶς ὅταν ἡ ἔδρα τῆς Παιδαγωγικῆς στὸ Παν(α)μιο τῆς Θεσσαλονίκης μένει κενὴ ἐπὶ 22 χρόνια τώρα γιὰτὶ δῆθεν, ὅπως σοφὰ γράφει ὁ κ. Θ. Χαραλαμπίδης, δὲν βρέθηκε ὁ «Ἀντιστάν» τῆς Παιδαγωγικῆς;»!

Πολλὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω εἰσηγήθη ἡ Τεχνικὸς Σύμβουλος Ἐκπαιδευτικῆς Διοικήσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Ν. Δεδρινού· Ἀντωννάκη καὶ ἀγωνίστηκε σκληρὰ γιὰ τὴν ἔγκρισίν των. Ἀτυχῶς, διάφοροι γνωστοὶ τοξότες ἐματαίωσαν τελικὰ τὴν ἔγκρισίν των, πρὸς μεγάλην τῶν ἱκανοποιήσιν. Κι' ὅμως οἱ τέτοιαι τοξότες καὶ ὑπονομευτὲς κάθε πραγματικῆς προόδου αὐτοπροβάλλονται καὶ ναρκισσεύονται ὡς πατέρες τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας πραγμάτων.

Ἀς κοιτάξωμε τώρα μὲ καθαρὸ βλέμμα καὶ ὡς ὁμολογήσωμε μὲ εὐλικρίνεια μερικὰς ἀπὸ τίς ἀντινομίας μας. Πολλοὶ κυβερνητικοὶ παράγοντες ἔρχονται κάθε φορὰ στὴν Γενικὴ Συνέλευσιν τοῦ Πανελληνίου Συνδικαλιστικοῦ Συνεδρίου μας καὶ μὲ σίδηρον μᾶς λέγουσιν: «Ἀποκαλυπτόμεθα μπροστὰ στὸν δάσκαλον, τὸν Μεγάλον αὐτὸν ἱεροφάντην ποὺ ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερον συντελεστὴ τῆς ἀνυψώσεως τῆς πολιτιστικῆς στάθμης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὸν πρωτεργάτην τοῦ ἔθνους μας, τὸν ἀκοίμητον πυλῶρὸν τῆς διαφύλαξιν τῶν ἐθνικῶν μας παρακαταθηκῶν...». Ἀπὸ το ἄλλο ὅμως μέρος ἡ ἀνισὴ οἰκονομικὴ μεταχειρίσεως τοῦ Δασκάλου ἀποτελεῖ μόνιμον καθεστῶς. Ὁ Ἕλληνας Δάσκαλος, μὲ διετεῖς μεταγυμνασιακὰς σπουδὰς, μὲ μετεκπαιδεύσιν στὸ Παν(α)μιο Ἀθηνῶν καὶ μὲ τρία—τέσσερα χρόνια ἐπιμορφώσεως σὲ ξένα Παν(α)μια λαμβάνει ἀποδοχὰς μικρότερας ἀπὸ πολλοὺς ἰσοβάθμους ὑπαλλήλους ἄλλων κλάδων, μὲ μοναδικὸ τίτλον σπουδῶν τὸ Ἀπολυτήριον Γυμνασίον. Καθημερινῶς ὁ Ἕλληνας Δάσκαλος «πικραίνεται, περιφρονεῖται, τὸ ἔργο του καταφρονεῖται στὴν πράξιν καὶ ζῇ κάτω ἀπὸ τὸ ἀβάστακτον βάρος τῆς ἀνυποληψίας. Ὁ ἐργάτης τῆς Παιδείας, ὁ Δάσκαλος, ἐγκωμιάζεται μόνον θεωρητικὰ. Νὰ τὰ μεγάλα ἐρωτήματα ποὺ κατακλύζουν τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλλήνος Δασκάλου καὶ ποὺ μαρμαίνουσιν τὸν ζῆλον του.

Μᾶς λέγουσιν ἀκόμη: Ὁ κοινωνικὸς μας ὁργανισμὸς ἔχει πολλὰς λειτουργίας· ἡ κυριώτερον ὅμως λειτουργία του εἶναι ἡ Παιδεία. Τὸ κυριώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον μέσον γιὰ τὴν κατανόησιν, τὴν συν-

τήρησι καὶ τὴν μετάδοσι τῶν διαφορῶν πολιτιστικῶν ἐπιτευγμάτων (στὸ πεδίον τῆς Ἐπιστήμης, τῆς Τέχνης, τῆς Φιλοσοφίας, τοῦ πολιτιστικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου) εἶναι ἡ Παιδεία...

Ἡ Λαϊκὴ μας ὁμῶς καὶ ἡ Μέση Παιδεία λειτουργεῖ πλημμελῶστα. Τὰ σχολεῖα μας δὲν ἔχουν ἀκόμη ἐπανδρωθῇ με διδακτικὸ προσωπικὸ καὶ τὸ κονδύλιο ποὺ διατίθεται κάθε χρόνον, ἐκ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, ὑπὲρ τῆς Παιδείας εἶναι ἀσήμαντον. Ἡ Λαϊκὴ μας Παιδεία θεωρεῖται στὴν πράξει, ὅχι ὡς θέμα πρωταρχικῆς σημασίας γιὰ τὸν λαὸ μας, ἀλλὰ ὡς παρωνυχίδα.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς ἐκπαιδεύσεως ποὺ ἀρχισεν ἤδη στὴν χώρα μας ὑπὸ τὴν φωτεινὴ ἡγεσία τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Γ. Βογιατζῆ, τὸ νεώτερον αὐτὸ ἀστρο στὸ Ἑλληνικὸ ἐκπαιδευτικὸ στερέωμα, καὶ γενικώτερα ὁ καινούργιος ἐκπαιδευτικὸς ἀνεμὸς ποὺ πνέει ὑπὸ τὴν ὑψηλὴ καθοδήγησί του, ἀποτελοῦν εὐόωνα σημάδια γιὰ τὴν κατάκτησι τοῦ ὅχρου τῆς Παιδείας. Ἀνθρώπος με δημιουργικὴ πνοή, με ἐνθουσιασμό καὶ πίστι στὴν μεγάλῃ ἀποστολῇ τῆς Παιδείας ὡς τῆς κυριωτέρας λειτουργίας τοῦ Κοινωνικοῦ καὶ Ἐθνικοῦ Ὁργανισμοῦ μας, με πάθος πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν πρόοδο, ὁ Ὑπουργὸς κ. Γ. Βογιατζῆς προσέθεσε ἀξίολογα λιθάρια στὸ ἐκπαιδευτικὸν οἰκοδόμημα. Ὡστόσο, πρέπει χάριν τοῦ ἔθνικοῦ μας συμφέροντος νὰ τονίσωμε ὅτι ὅσες χῶρες ἠθέλησαν νὰ προοδεύσουν καὶ νὰ ἐδημερήσουν ἐπρόσθεσαν πρωταρχικὰ τὴν Παιδείαν των. Στὴν χώρα μας βλέπεις Ὑπουργοὺς τῶν Οἰκονομικῶν, ἀκόμη καὶ Ὑπουργοὺς τῆς Παιδείας νὰ διέπονται ἀπὸ τὴν νοσηρὴ νοστοροπία σκέψεως ὅτι τὰ διατιθέμενα ἐκαστοτε ἐλάχιστα ποσὰ ὑπὲρ τῆς Παιδείας, δηλ. γιὰ τὸν διορισμὸ Διδασκάλων καὶ Καθηγητῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, τὴν ἀνέγεσι Διδακτηρίων, τὴν ἱδρύσι καὶ προαγωγὴν σχολείων καὶ προπάντων τὴν βελτίωσι τῶν ἀποδοχῶν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, εἶναι «χαμένα» λεπτὰ κ' ὅτι θὰ ἦσαν προτιμότερον τὰ χρήματα αὐτὰ νὰ ἐτίθεντο στὴν διάθεσι τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Δημοσίων Ἔργων, τῆς Γεωργίας ἢ ἐνὸς οἴου ἄλλοτε ἄλλου Ὑπουργοῦ ἀλλ' ὅχι τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας.

«Εἶναι καιρὸς ὁμῶς ἡ πολιτεία νὰ ἀποκτήσῃ συνείδησι τῆς μεγάλης, τῆς ἀσύγκριτης σημασίας τῆς ἀγωγῆς. Νὰ ἐφοδιάσῃ τὴν χώραν μας με Νηπιαγωγεῖα, Δημ. Σχολεῖα, Γυμνάσια καὶ ἑμψυχο ὕλικὸ γιὰ τὴν ἀσκησι τῆς Παιδαγωγικῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης ποὺ δὲν ἔχει μικρότερη σπουδαιότητα γιὰ τὴν πρόοδο καὶ εὐημερία τοῦ κράτους ἀπ' ὅτι ἔχει γιὰ τὴν πρόοδο καὶ εὐημερία τοῦ ἀτόμου. Οἱ σάπιες τροφές τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι λιγώτερον νοσογόνες καὶ θανατηφόρες ἀπὸ τὰ ἀποσυντεθειμένα σιτία τοῦ σώματος· τῶν δὲ ὑγιεινῶν τροφίμων τῆς ψυχῆς ἡ κυριώτερη ἀγορὰ εἶναι τὸ Σχολεῖο. Τὸ Σχολεῖο λοιπὸν πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἐπάνω ἀπὸ κάθε σύστημα, ἐπάνω ἀπὸ κάθε πρόσκαιρη πολιτικὴ καὶ νὰ ἐπανδρωθῇ με καλοπροαίρετους ἀλλὰ καὶ καλοσυνήρητους Δασκάλους. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη βᾶσις γιὰ τὴν ἀληθινὴ Δημοκρατία, δηλ. γιὰ μιὰν ἀνθρώπιναν κοινωνία με τὶς περισσότερες δυνατότητες εὐτυχίας καὶ προόδου ἀπὸ τὸ Σχολεῖο ποὺ θὰ δίδῃ στὰ παιδιὰ τὴν ἰσορροπίαν, τὴν

τριδιόστατη ἀγωγή, ἐκείνη ποὺ θὰ δῶναι στὴν σωματικὴν εὐρωστίαν, τὴν ψυχικὴν καλοήθειαν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνωτερότητα». Εἶναι βασικὴ πλέον ἀρχὴ ὅτι τὸ κράτος ὑπάρχει γιὰ νὰ ὑπηρετῇ τὰ συμφέροντα τοῦ κάθε πολίτου καὶ νὰ δημιουργῇ συνθήκας γιὰ τὴν πλήρη ἐπίτευξι τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ὡς ἀνθρώπου. «Ἡ ἀξία τῶν ἀτόμων καθορίζει τὴν ἀξία τῆς κοινωνίας ποὺ αὐτὰ συνθέτουν» (R. Dottrens). Τὸ πνεῦμα κ' ὁ πόνος τῆς ἀνθρωπότητος ἐδημιούργησεν ἓνα σύνολον ἀξιών ποὺ ἀποτελοῦν ὅ,τι με μιὰ λέξι ὀνομάζομε πολιτισμὸν. Γιὰ τὴν κατανόησιν, τὴν συντήρησιν καὶ τὴν προαγωγὴν τοῦ πολιτισμοῦ μας ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, τὸ πιὸ σπουδαῖο καὶ τελεσφόρο μέσον εἶναι τὸ Σχολεῖο. Τὸ Σχολεῖον ἐξασφαλίζει τὴν μετάδοσι τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ ἀπὸ τὴν μιὰ γενεὰ στὴν ἄλλη κ' ἀποτελεῖ τὴν κυριώτερη λειτουργίαν τοῦ πνευματικοῦ ὁργανισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Χωρὶς τὸ Σχολεῖον δὲν εἶναι δυνατὸς οὔτε πολιτισμὸς, οὔτε πνευματικὸς βίος τοῦ ἀτόμου. Κύριος σκοπὸς τοῦ Σχολείου εἶναι ἡ μεταλαμπάδευσις τοῦ φωτὸς τοῦ πολιτισμοῦ στὴν ψυχὴ τῶν νέων.

Σήμερον ὑπάρχει ἓνας πόλεμος ἰδεῶν κ' ἀξιών μεταξὺ τῶν δυὸ κόσμων δηλ. τῶν Δημοκρατικῶν καὶ τῶν δλοκληρωτικῶν καθεστώτων. Τὰ Δημοκρατικὰ καθεστῶτα—στὰ ὁποῖα ἀνήκει καὶ ἡ Ἑλλάς μας—ἔχουν καθήκον νὰ καλλιεργήσουν στὴν νεότητα μιὰ βαθειὰ ριζωμένην ἀφοσίωσι καὶ λατρεῖαν στὸ ἰδεώδες τῆς Δημοκρατίας, ὅπως ἀκριβῶς κάνουν τὰ δλοκληρωτικὰ κράτη γιὰ τὶς δικῆς των ἰδεολογίας· τοῦτο δὲ ἐπιτυγχάνεται μόνο με τὴν Παιδείαν. Στὸν αἰῶνα μας ἡ Παιδεία ἔχει βαθμηδὸν καταστῇ ὄργανον τοῦ ἔθνικοῦ κ' ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ κράτους. Ἡ πρόοδος καὶ ἡ εὐρεία ἐπέκτασις τῆς ἀγωγῆς ὡς θεμελίου τῆς κοινωνικῆς σταθερότητος καὶ τῶν πνευματικῶς καλλιεργημένων πολιτῶν ἔχει καταστῇ ὑποχρέωσις τῆς μεγάλης κοινωνικοπολιτικῆς μονάδος κάθε χώρας—δηλ. τοῦ κράτους.

Τὰ δυὸ μεγάλα αἰτήματα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι:

1. Ἡ ἐπὶ ὅσον τὸ δυνατόν μακρότερον χρόνον φοίτησις τοῦ ἀτόμου στὸ σχολεῖον καὶ
2. Ἡ ἐξασφάλισις ἴσων εὐκαιριῶν γιὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ὅλων τῶν ἀτόμων.

Φυσικά, κανένα ἀπὸ τὰ αἰτήματα αὐτὰ δὲν εἶναι ἀπλὸ καὶ εὐκόλο καὶ τὰ δυὸ ἐξαρθῶνται ἀπὸ τὸ ἀνύπαρχον κοινωνικὴ ἐτοιμότης νὰ τὰ δεχθῇ καὶ συνάμα ἀπὸ τὴν συνεργασίαν τῶν γονέων. Ὅμως, ὅλα τὰ πραγματικὰ Δημοκρατικὰ ἔθνη παραδέχονται πλέον ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ ἔθνους—κράτους ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν νοημοσύνην τῶν πολιτῶν του. Ἔτσι, γενικὸν εἶναι τὸ συμπέρασμα ὅτι πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ υἱοθετηθῇ τὸ ἰδεώδες τῆς παροχῆς ἴσων εὐκαιριῶν γιὰ ἐκπαίδευσιν σὲ ὅλους τοὺς πολίτες. Πρέπει νὰ δοθῇ στὸ κάθε ἄτομον ἡ εὐκαιρία καὶ τὰ μέσα ποὺ θὰ τοῦ ἀναπτύξουν τὶς ἱκανότητές του στὸν μεγαλύτερον δυνατό βαθμόν. Ἡ Δημοτικὴ καὶ Μέση Ἐκπαίδευσις θὰ προετοιμάζῃ τὸ παιδί νὰ ζῇ βίον ὠφέλικο στὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινωνίας καὶ νὰ ἐπιτελῇ ἔργα γιὰ τὰ ὁποῖα τὸ προορίζουν οἱ φυσικὲς του ἱκανότητες καὶ τὰ ταλέντα του. Συγχρόνως θὰ τοῦ ἀναπτύσῃ καὶ τὸν σεβασμὸ πρὸς τὶς ἀνθρώπινες

ΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ

Τοῦ κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ, Ὑπονητοῦ Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἡρακλείου

Ὁ σεβαστός μοι κ. Γεώργιος Παλαιολόγος εἰς τὸ περισπούδαστον ἔργον του «Ἡ ἀντίθεσις ἐν τῇ Ψυχολογικῇ Ἑρευνῇ» ὁμιλεῖ περὶ ὑπαρχούσης κρίσεως ἐν τῇ Ψυχολογίᾳ, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ὑπάρξεως ἀντιθέτων ψυχολογικῶν κατευθύνσεων, δυναμένων νὰ ὑπαχθῶν εἰς δύο μεγάλους, ὅπως ἀντιθέτους ἀλλήλων, κλάδους: τὴν Φυσιολογικὴν Ψυχολογίαν καὶ τὴν Νοολογικὴν τοιαύτην.

Ἡ Φυσιολογικὴ Ψυχολογία ἔχει θεμελιωθῇ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἐφαρμόζει τὰς μεθόδους τούτων, ἡ δὲ Νοολογικὴ Ψυχολογία ἐπιζητεῖ, ὡς λέγει ὁ κ. Παλαιολόγος, «τὴν σύλληψιν καὶ ἐρμηνείαν τῶν ἀτομικῶν Ψυχολογικῶν ἐκδηλώσεων, ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν πολιτιστικὴν δημιουργίαν».

Παρὰ τὴν ὑπάρχουσαν, πράγματι, κρίσιν, ἐπὶ τῆς πλευρᾶς κυρίως τῆς Φυσιολογικῆς Ψυχολογίας, παρατηρεῖ ὁ ἔρευνητὴς ὀργασμὸν δράσεως ἐπὶ ἐμπειρικῶν βάσεων, μὲ τάσιν περαιτέρω ἀναπτύξεως. Πλήθος ψυχολόγων σήμερον ἐργάζονται εἰς τὰς διαφόρους χώρας τοῦ κόσμου, μὲ ποικιλίαν κατευθύνσεων, χωρὶς ὅμως νὰ παύουν νὰ θεωροῦν τὴν Ψυχολογίαν ὡς ἐπιστήμην τοῦ τύπου τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν. Τοῦτο εἶναι πλέον γεγονός καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ παραβλέψῃ, ἔστω καὶ ἐὰν τοῦτο δὲν συμφωνῇ πρὸς τὰς ἀπόψεις τῶν ἀνθρωπιστῶν, παιδ(γ)ῶν.

Τ' ἀντικείμενα μετὰ τῶν ὁποίων ἀσχολοῦνται οἱ Ψυχολόγοι τόσον ἐν Εὐρώπῃ, ὅσον καὶ ἐν Ἀμερικῇ, εἶναι ποικίλα ὡς: ἡ θεωρία καὶ ἡ τεχνικὴ τοῦ μανθάνειν, τὰ ἑλατήρια τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, ἡ ἀντίληψις, οἱ κανόνες τῆς νοήσεως, διάφορα κοινωνικά προβλήματα κλπ. Τινὲς τῶν Ψυχολόγων προσπαθοῦν νὰ ἐφαρμόσουν τὰ πορίσματα τῆς Ἐπιστήμης των εἰς τὴν Ἐκπαίδευσιν, τὸν Στρατόν, τὰς Κλινικάς, τὴν Βιομηχανίαν καὶ τὰ ἐπαγγέλματα, ὡς καὶ εἰς τὰς Καλὰς Τέχνας, ἐργάζονται δέ, εἰς ἐργαστήρια καὶ ἀλλαχοῦ, ἵνα μελετήσουν ἄτομα ἢ ομάδας ἀτόμων, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν των καὶ τὰς παρουσιαζομένας ἐν αὐτοῖς ψυχικὰς διαταραχάς.

Ἄξιες. Εἶναι μεγάλη ἡ ἀπώλεια ποὺ ὑφίσταται ἕνα ἔθνος μὲ τὸ νὰ μὴ ἀνακαλύπτῃ καὶ καλλιεργῇ τὰ τάλαντα καὶ τὶς γενικὲς ἱκανότητες τοῦ κάθε παιδιοῦ· ὁ ἀτομικὸς δὲ βίος καθίσταται ἐνδεής. Ἡ ἐξασφάλισις ἴσων ἐυκαιριῶν γιὰ ἐκπαίδευσιν σὲ ὅλα τὰ ἄτομα πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ βασικὴν ἀρχὴν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας συστήματος καὶ εἶναι πλέον παγκοσμίως ἀνεγνωρισμένον. Δὲν ἐπιτρέπεται πλέον νὰ χάνῃ τὸ ἔθνος μας τάλαντα καὶ εὐφυΐες μὲ τὸ νὰ μὴ παρέχῃ στὰ ἄτομα αὐτὰ τὴν εὐκαιρίαν τῆς καταλλήλου ἐκπαιδεύσεως. Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν γονέων δὲν πρέπει στὸ μέλλον νὰ ἀποτελῇ ἐμπόδιο στὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν. Κάθε παιδί, ἀνεξαρτήτως φύλου, κοινωνικῆς θέσεως καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν γονέων του πρέπει νὰ φοιτᾷ μέχρι καὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἀρκεῖ μόνον νὰ τοῦ ἐπιτρέπουν τοῦτο οἱ πνευματικὲς του ἱκανότητες.

Πλεῖστοι τῶν ψυχολόγων τούτων ἀρχίζουν τὰ πειράματά των ἐπὶ ζώων, ἵνα καταλήξουν εἰς συμπεράσματα ἀφορῶντα εἰς ἀνθρώπους, ὅτε βεβαίως δὲν καθίσταται πρόσφορος ὁ ἀπ' εὐθείας πειραματισμὸς ἐπὶ ἀνθρώπων.

Οἱ Ψυχολόγοι, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται περὶ ἀντικείμενόν τι ἀκολουθοῦν ὠρισμένην τακτικὴν, ἀναγκαιοῦσαν διὰ τὴν εἰδικότητά των καὶ ἐφαρμόζουν εἰδικὰ τεχνάσματα καὶ λυσitteλεῖς τρόπους ἐργασίας. Οἱ ἔρευνηταὶ οὗτοι ἀποτελοῦν ὠρισμένην Ψυχολογικὴν Σχολήν. Ψυχολογικὴ Σχολὴ εἶναι δηλ., ὡς λέγει ὁ Ἀμερικανὸς Ψυχολόγος R. S. Woodworth, «ὁμὰς Ψυχολόγων, ἀκολουθούντων ὠρισμένον σύστημα ἰδεῶν, μὲ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν νὰ καταστήσουν τὴν Ψυχολογίαν παραγωγικὴν ἐπιστήμην μετὰ θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς ἀξίας».

Αἱ κυριώτεραι τῶν Ψυχολογικῶν Σχολῶν, ὡς αὐτὴ ἀναγράφονται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ μνημονευθέντος Ψυχολόγου R. S. Woodworth, «Αἱ Σύγχρονοι Σχολαὶ τῆς Ψυχολογίας», εἶναι αἱ κάτωθι:

1) Λειτουργικὴ Ψυχολογία (Functional Psychology) μὲ εὐρύτατον πεδίου δράσεως, μὴ ἐπακριβῶς καθωρισμένον. Αὕτη εἶναι Ἀμερικανικῆς προελεύσεως (1898).

2) Δομικὴ Ψυχολογία (Structural Psychology), Γερμανικῆς προελεύσεως, καλλιεργηθεῖσα ἐν Ἀμερικῇ (1898). Ἐν Γερμανίᾳ ἐνεφανίσθη τὸ ἔτος 1879.

3) Συνειρμικὴ Ψυχολογία (Associationism). Παλαιὰ Βρεττανικὴ Σχολή, ἀναπτυχθεῖσα ἐν Ἀμερικῇ (1898) καὶ ἐν Ρωσίᾳ (1903).

4) Ψυχανάλυσις (Psychoanalysis) ἐμφανισθεῖσα ἐν Αὐστρίᾳ περὶ τὸ 1900.

5) Ψυχολογία τῆς προσωπικότητος (Personalistic Psychology) ἐμφανισθεῖσα κατὰ πρῶτον, συγχρόνως, εἰς Γερμανίαν καὶ Ἀμερικὴν (1900).

6) Ψυχολογία τῆς Ὁρμῆς ἢ τοῦ Σκοποῦ (Hormic ἢ Purposivism Psychology) ἐμφανισθεῖσα ἐν Μ. Βρεττανίᾳ (1908).

7) Ψυχολογία τῆς Διαγωγῆς (Behaviorism) ἐμφανισθεῖσα ἐν Ἀμερικῇ (1912) καὶ

8) Μορφολογικὴ Ψυχολογία (Gestalt Psychology) ἐμφανισθεῖσα ἐν Γερμανίᾳ (1912).

Αἱ ἡμερομηνίαι δεικνύουν ὅτι πᾶσαι αἱ Σχολαὶ ἐνεφανίσθησαν ἐντὸς περιόδου 15—20 ἐτῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς περιόδου τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Πολλοὶ ἐκ τῶν Σχολῶν τούτων εἶναι σήμερον ἐν ἐνεργείᾳ καὶ παρὰ τὰς ἐν τῷ μεταξὺ ἐπελθούσας εἰς ταύτας μεταβολὰς παραμένουν εἰς τὴν οὐσίαν, ὡς ἦσαν κατὰ τὴν ἀρχήν, ὅτε πρωτοενεφανίσθησαν, θεωροῦνται δὲ ὡς σύγχρονοι, καθ' ὅσον δὲν παρουσιάσθησαν νεώτεραι μετὰ τὸ 1912.

Γεννᾶται ἤδη τὸ ἐρώτημα, διατί παρουσιάσθη ἡ κίνησις αὕτη, ἐν τῇ Ψυχολογικῇ ἑρευνῇ, κατὰ τὴν αὐγὴν τοῦ αἰῶνος μας; Ὁ Woodworth ἀπαντῶν εἰς τὴν δικαιολογημένην ταύτην ἐρώτησιν, λέγει ὅτι ἡ πρόοδος τῆς Ψυχολογικῆς ἐπιστήμης κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Φυ-

ΟΙ ΣΙΩΠΗΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Τοῦ κ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΛΘ. ΦΑΣΣΑ, Ἐπιθεωρητοῦ Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως

Λέγοντες σιωπηρὲς ἐργασίαι ἐννοοῦμε τίς ἐργασίαι ποὺ ἐκτελοῦνται ὑπὸ τῶν μαθητῶν μέσα στὸ σχολεῖο, σὲ σιωπῇ, τὴν ὥρα ποὺ ὁ Διδάσκαλος ἀπασχολεῖται μὲ τοὺς μαθητὰς ἄλλων τάξεων.

Σκοπὸν δὲ αὐτῶν θεωροῦμε τὴν ἀναπλήρωσι τοῦ διδακτικοῦ χρόνου καὶ τὴ συμπλήρωσι τῆς διδακτικῆς ἐργασίας διότι ὁ Διδῶν εἶναι ἀπασχολημένος μὲ ἄλλη τάξι μαθητῶν.

Ἐπομένως ἡ σημασία αὐτῶν εἶναι σπουδαιότατη Ἐπειδὴ ὅμως πολλὰ περὶ ταύτης ἐγράφησαν, τὴν ἀντιπαρέρχομαι διὰ τῆς παρούσης καὶ τονίζω μόνον, ὅτι διὰ τὰ 1) θέσια καὶ 2) θέσια Δημοτικὰ Σχολεῖα, ποὺ καὶ ἀποτελοῦν τὰ 2/3 τῶν Σχολείων τῆς Πατρίδος μας, εἶναι μέθοδος διδακτικῆς ἐργασίας καὶ ὄχι ἀνάγκη, εἶναι συστηματικὴ παιδαγωγικὴ ἐνέργεια κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς νεωτέρας παιδαγωγι-

κῆς ποὺ σκοπεῖ νὰ φέρῃ σὲ πέρας ὅ,τι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς ζώσης διδῶν.

Ἐχοντες λοιπὸν ὑπ' ὄψιν τὴν κατάστασι τῶν ὡς ἄνω σχολείων τῆς Περιφέρειας μας καὶ τὴν σημασία τῶν σιωπηρῶν ἀσχολιῶν γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς καὶ στὰ ὀλιγοθέσια Διδασκάλων σχολεῖα προέβημεν στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ προγραμματισμένων σιωπηρῶν ἀσχολιῶν πειραματικῶς στὸ 1) θέσιο Δημοτικὸ Σχολεῖο Ἀγάθης — Ἀλμωπίας καὶ μὲ τὸν ὑπηρετοῦντα Διδάσκαλον Σλαυκίδη Στέργιο. Τὴν ἐν λόγω λοιπὸν πειραματικὴν ἐργασία μας σκοπεύομε διὰ τῆς παρούσης νὰ σκιαγραφήσωμε συντόμως καὶ γενικῶς.

1. ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΟΝ—ΜΕΣΑ

Τὸ διδακτήριον ἀποτελεῖται ἐξ αἰθούσης διδασκαλίας, γραφείου καὶ μίᾳ μικρᾷ ἀποθή-

σικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἰδίως τῆς Χημείας καὶ τῆς Φυσιολογίας. Κατὰ τὸ παρῶν δειγμα, πράγματι, τῶν συναδέλφων τῶν ἐπιστημῶν τούτων, οἱ Ψυχολόγοι ἠθέλησαν ν' ἀνακαλύψουν τὰ «στοιχεῖα» τῆς συνειδήσεως καὶ ν' ἀνεύρουν τοὺς νόμους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἐνώνονται ταῦτα. Ἡ πρόοδος δὲ τῆς Φυσιολογίας ἐβοήθησε τὴν Ψυχολογίαν νὰ ἐξετάσῃ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα, τὰ νῆρα καὶ τὸν ἐγκέφαλον. Οὕτως ἐνεφανίσθη ἡ «Πειραματικὴ Παιδαγωγικὴ», ὡς κλάδος τῆς Ψυχολογίας, ἥρχισαν δὲ λειτουργοῦντα Ψυχολογικὰ ἐργαστήρια. Τὸ πρῶτον ἐκ τούτων εἶναι τοῦ Wundt ἐν Λειψίᾳ (1879). Ἀργότερον παρουσιάσθησαν καὶ ἕτερα ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀμερικῇ.

Ἡ Πειραματικὴ Ψυχολογία, χρησιμοποιοῦσα νέας μεθόδους ἐρεῦνης, παρουσιάσθη ὡς ἐπανάστασις κατὰ τῆς παραδόσεως. Οἱ νέοι Ψυχολόγοι εἶχον τὴν γνώμην ὅτι διὰ ταύτης ἠδύναντο νὰ ἐρευνηθοῦν ἅπαντα τὰ Ψυχολογικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα παρουσάζοντο ὅλον ἐν μεγάλῳ ἀριθμῷ.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς Γενικῆς Βιολογίας ἐξ ἄλλου ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἐμφανισθῶν μεταξὺ τῶν ἐπιστημονικῶν κύκλων ἀπορίαι σχετικαὶ πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς φυλῆς καὶ τοῦ αἵματος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς κληρονομικότητος καὶ τοῦ περιβάλλοντος.

Μεγάλῃν ἐπίδρασιν ἐπίσης εἶχε καὶ ἡ Ψυχιατρικὴ, ἥτις, ὡσαύτως, ἐσημείωσεν ἀξιολόγους προόδους κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Ἡ θεραπεία τῶν ψυχικῶν ἀσθενειῶν ἐγένετο κατ' ἀρχὰς τελείως ἐμπειρικῶς, ἐχρησιμοποιοῦντο δὲ ἀντιεπιστημονικαὶ μέθοδοι. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἐπετεύχθησαν ἀξιοθαύμαστοι πρόοδοι. Οἱ Ψυχίατροι ἦσαν διηρημένοι εἰς δύο ὁμάδας, τὴν ὁμάδα τῶν ψυχικῶν καὶ τὴν ὁμάδα τῶν σωματικῶν. Οἱ πρῶτοι προσεπάθουν ν' ἀνεύρουν τὰς αἰτίας τῶν ψυχικῶν ἀσθενειῶν ἐπὶ τῆς ψυ-

χικῆς σφαίρας, ἐνῶ οἱ σωματικοὶ ἐπὶ ἀνωμαλιῶν τῆς ἐγκεφαλικῆς οὐσίας. Τελικῶς οἱ δεῦτεροι κατέληξαν εἰς ἱκανοποιητικὰς ἐπιτυχίας καὶ ἐξήσκησαν μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν Ψυχολόγων.

Τὰ νέα προβλήματα καὶ αἱ χρησιμοποιούμεναι ὑπὸ τῆς Ψυχολογίας σύγχρονοι μέθοδοι συνετέλεσαν, ὥστε ν' ἀποχωρισθῇ αὕτη τῆς Φιλοσοφίας, μετὰ τῆς ὁποίας ἀπὸ αἰώνων ἦτο συνδεδεμένη καὶ ν' ἀκολουθήσῃ ἰδίαν ὁδόν. Οὕτω παρουσιάσθη, κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ Ψυχολογία ὡς αὐτοτελὲς ἐπιστήμη μὲ εὐρύτατον πεδῖον δράσεως καὶ πλῆθος προβλημάτων. Αἱ διάφοροι Ψυχολογικαὶ Σχολαὶ ἀνέλαβον, ἐκάστη συμφώνως πρὸς τὴν ἰδικὴν τῆς ἀποψιν, νὰ λύσῃ τὰ παρουσιασθέντα ζητήματα.

Παραμένει, ἐν τούτοις, πρόβλημα διὰ τὸν ἀμερόληπτον ἐπιστήμονα σήμερον, ποία Σχολὴ ἔχει τὸ δίκαιον, ἐφ' ὅσον ἐκάστη τούτων ἰσχυρίζεται ὅτι ἀκολουθεῖ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς προόδου. Ὁ ἀντικειμενικὸς ἐρευνητὴς προβάλλει ἐπίσης τὴν ἀπορίαν μήπως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ συμβιβασμὸς ἀπόψεων, μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων ἐκ τῶν Σχολῶν τούτων, ὥστε νὰ εὐρεθῇ εὐκολώτερον ἡ ὀρθὴ κατεύθυνσις; Δυστυχῶς τοιοῦτόν τι δὲν φαίνεται, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, εὐκολόν, καθ' ὅσον ἐκάστη τῶν Σχολῶν ὑποστηρίζει σθεναρῶς ὅτι τὸ δίκαιον εὐρίσκεται μετ' αὐτῆς.

Βεβαίως τὸ μέλλον θὰ δώσῃ τὴν ὀρθὴν ἀπάντησιν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ἀπαιτήσεων καὶ ἀποριῶν, οὐχ ἥτιον ὅμως, ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν σήμερον ὅτι ἡ ὑπαρξὶς τοσούτων Σχολῶν συνέτεινεν, ὥστε νὰ ἐπιτευχθοῦν εἰς τὸν Ψυχολογικὸν τομέα ἀξιοθαύμαστοι πρόοδοι, ἂν καὶ ἐσημειώθησαν παρεκτροπαίτινες, ὑπερβάσεις καὶ ἀκρότητες, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τομέα τῶν πειραμάτων καὶ τῶν tests.

κης. Έχει περίβολο και σχολικό κήπο. Τούτων γένετο διαρρύθμισι, γὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ μας. Ἡ αἴθουσα διδασκαλίας διεχωρίσθη ἐν δύο τμήματα. Στὸ πρόσθιον ἐτοποθετήσαμε τράπεζα ἢ θρανία σὲ σχῆμα Π καὶ στὸ ἄνοιγμα αὐτοῦ γραφεῖο, τράπεζα Διδασκάλου καὶ μαυροπίνακα. Στὸ ὀπίσθιο τμήμα ἐτοποθετήθη τράπεζα χειροτεχνίας μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων ὀργάνων καὶ χρειωδῶν γραφῆς. Παραπλεύρως ἑρμάρια γὰ τὴν τοποθέτησι τῶν χειροτεχνικῶν ὥρων τῶν μαθητῶν, βιβλιοθήκη μὲ πολλὰ βοηθητικὰ βιβλία καὶ καρτελλοθήκη γὰ τὴν τοποθέτησι τῶν καρτέλλων τῆς ἐξατομικεύσεως τῆς ἐργασίας τῶν μαθητῶν. Ἐπίσης ἐπὶ τοῦ τοίχου εἶναι τοποθετημένο τὸ πρόγραμμα ἐργασίας τοῦ Σχολείου καὶ παραπλεύρως πλαίσιον ἐπίσης καλαισθητικὸν ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἐπικολλᾶται καθ' ἑκάστην τὸ πρόγραμμα τῶν σιωπηρῶν ἀσχολιῶν τῶν μαθητῶν, διὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν. Στους τοίχους καὶ στὸ ὕψος τῶν μικρῶν μαθητῶν ἔχουν ἀναρτηθῇ ἀτομικοὶ μαυροπίνακες γὰ τὴν ἐλεύθερη ἀπασχόλησι τῶν μικρῶν μαθητῶν.

Ἐννοεῖται ὅτι ὅλη ἡ αἴθουσα διδασκαλίας εἶναι καταλλήλως διακοσμημένη, ὥστε νὰ ἐπιβάλληται μὲ τὴν τάξι καὶ τὴν καλαισθησία τῆς στοῦς μαθητᾶς. Ἀκόμη καὶ ἰδιαίτερη μικρὰ αἴθουσα ποῦ διαθέτει τὸ διδακτῆριον ἔχει τύχει τῆς ὡς ἄνω διαρρυθμίσεως καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀναλόγως μὲ τὸ εἶδος καὶ τὴν φύσι τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν οἱ μαθηταὶ ἄλλοτε παραμένουν ἐργαζόμενοι σιωπηρῶς στὴν αἴθουσα διδασκαλίας καὶ ἄλλοτε προσέρχονται ἀθορύβως καὶ ἐργάζονται σιωπηρῶς, τακτικῶς καὶ ἐπισταμένως στὴν ἰδιαίτερη ἐργαστηριακὴ τῶν αἰθουσῶν. Τὸ προαύλιον τοῦ διδακτηρίου διατηρεῖται παρὰ τῶν μαθητῶν καθαρὸν, ἔχει πρασιὰς ἀνθέων καὶ γλάστρες στίς βαθμίδες τῆς κλίμακος τοῦ διδακτηρίου, ὥστε νὰ ἀποτελῇ χάρμα ὀφθαλμῶν στὸν ἐπισκέπτη.

Στὰ ὀπισθεν τοῦ διδακτηρίου ἐκτείνεται ὁ σχολικὸς κήπος καλλιεργημένος καὶ περιποιημένος καθ' ὁμάδας ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ τὸ μικρὸ ζωτροφεῖο ἀπαραίτητο γὰ τὰ σχολεῖα τῆς ἀγροτικῆς περιφερείας.

2. ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ — ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ὁ Διδάσκαλος τοῦ ὀλιγοταξίου Δημοτικοῦ Σχολείου Σλαυκίδης Στέργιος ἔχει κατανοήσει πλήρως ὅτι ἡ θέσι τοῦ εἶναι ἰδιάζουσα, ἡ ἐργασία τοῦ περισσότερο ἐπίπονος καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ μοναδική.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους, μὲ συνεργασία μας ἐμελέτησε τὸν σκοπὸ καὶ τὰ μέσα ἐπιτυχίας τῶν σιωπηρῶν ἀσχολιῶν στὸ 1) θέσιο σχολεῖο τοῦ καὶ κατήρτισε τὸ πρόγραμμα τῆς προβλεπομένης ἀπασχολήσεως τῶν μαθητῶν τοῦ κατὰ μῆνας καὶ καθ' ἑβδομάδα σὲ γενικὰς γραμμές, προετοίμασε τὰ ἀπαραίτητα μέσα, ἐπιπλά, ἐργαλεῖα, ὄργανα, χρειώδη γραφείου, βιβλία, καρτέλλες κ.τ.δ. Καὶ ἀκολούθησε τὴν ἐξῆς ὑποδείξεις μας α) Ὡς πρὸς τὸ εἶδος :

1) Στὴν Ἀνάγνωσι. Θὰ ἀνατίθεται ὡς σιωπηρὰ ἐργασία ἢ προεργασία τοῦ ἐπομένου ἀναγνωστικοῦ τμήματος τ. ἐ. ἔννοια, ἀγνωστοὶ λέξεις, οὐσιώδη σημεῖα.

Ἐκ τοῦ διδαχθέντος. Κεντρικὴ ἰδέα—πρὶν ληψίς—ἐκθεσί—ὀρθογραφικὴ ἀσκησί (ἀντιγραφὴ καὶ ἰχνογράφησι κατ' οἶκον ἢ σὲ ὥρες μὴ ἐργάσιμες τοῦ σχολείου).

2) Στὴ Γραμματικὴ — Ἐργασίαι μὲ τίς καρτέλλες. Οἱ καρτέλλες ἔχουν τοποθετηθῇ στὴν καρτελλοθήκη καὶ ἡ ἐργασία ἐπ' αὐτῶν ἀναγράφεται στὸ πρόγραμμα τῆς ἡμερησίας ἀπασχολήσεως. Οὕτω οἱ μαθηταὶ εὐρίσκουν τίς καρτέλλες εὐχερῶς, ἐκτελοῦν τὴν ἐργασία τῶν στὸ τετράδιό τῶν καὶ τοποθετοῦν αὐτὰς στὴ θέσι τῶν.

3) Στὴν Ἀριθμητικὴ καὶ Γεωμετρία. Θὰ λύουν προβλήματα ποῦ εἶναι γραμμένα στίς καρτέλλες καὶ θὰ ὁδηγοῦνται ἀπὸ τὸ πρόγραμμα, ποῖες θὰ λαμβάνουν ἀπὸ τὴν καρτελλοθήκη, ὅπως καὶ μὲ τὴν ἀσκησί τῶν ἐπὶ τῶν γραμματικῶν κανόνων.

4) Στὴ Γεωγραφία. Μελέτη σχετικῶν βιβλίων ἐπὶ τῶν διδασκομένων μαθημάτων. Ἐξεύρεσι καὶ καταγραφὴ κυρίων τοῦ διδασκομένου θέματος σημείων. Σχηματισμὸς συγκριτικῶν πινάκων. Καταρτισμὸς λευκώματος διδασχθείσης ὅλης... πληδὸς, ἄμμος, (ἰχνογράφησις κατ' οἶκον ἢ σὲ ὥρες μὴ ἐργάσιμες τοῦ σχολείου).

5) Στὴ Φυσικὴ Ἱστορία. Μελέτη σχετικῶν βιβλίων. Ἀναγραφὴ τῶν οὐσιωδῶν σημείων. Καταρτισμὸς λευκώματος, συλλογῶν κ.τ.δ. ἐπὶ τῆς διδασχθείσης ὅλης (ἰχνογράφησις κατ' οἶκον κ.ο.κ.).

6) Στὰ Θεσηκευτικά. Μελέτη βιβλίων. Ἀναγραφὴ κυρίων σημείων καὶ οὐσιωδῶν καὶ καλλολογικῶν φράσεων. (ἰχνογράφησις θεῶν προσώπων ἀποκλείεται τελείως).

7) Στὴν Ἱστορία. Μελέτη σχετικῶν βιβλίων κ.τ.δ. Κρίσις τῶν προσώπων. Ἀναγραφὴ κυρίων σημείων, κεντρικῆς ἰδέας, καλλολογικῶν φράσεων κ.τ.δ. Σχηματισμὸς πινάκων χρονολογιῶν, ἱστορικῶν προσώπων κ.τ.τ. Καταρτισμὸς λευκώματος καὶ συλλογῶν. (ἰχνογράφησις εἰκόνων κατ' οἶκον).

8) Στὴ Φυσικὴ Πειραματικὴ καὶ Χημεία. Μελέτη καὶ ἐκτέλεσις τοῦ πειράματος. Περιγραφὴ, ἰχνογράφησις καὶ ἀναγραφὴ τοῦ νόμου ἢ συμπεράσματος.

9) Στὴν Ἰχνογραφία. Στίς ἀνώτερες τάξεις Ε' καὶ ΣΤ' τὸ μάθημα θὰ καταλαμβάνῃ τὴν κυρίως αὐτοῦ σημασία. Θὰ προβάλλεται τῶν μαθητῶν ἀντικείμενον καὶ θὰ ἰχνογραφῆται κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ μαθήματος ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος φύλλου χάρτου. Στὸ ἕτερον ἡμιοῦ τοῦ χάρτου θὰ ἰχνογραφοῦν ἐλευθέραν εἰκόνα μὲ βάσι τὸ ὑπὸ ἰχνογράφησι ἀντικείμενον. Οἱ μαθηταὶ τῶν ἄλλων τάξεων θὰ ἰχνογραφοῦν ἀντικείμενα διδασκαλίας καὶ ἐλευθέρας ἐξ αὐτῆς εἰκόνας.

10) Στὴ Χειροτεχνία. Στίς ἀνώτερες τάξεις θὰ γίνεται συστηματικὴ ἐξάσκησι σὲ ὅλα τὰ εἶδη αὐτῆς. Στίς μικτὰς Γ' καὶ Δ' θὰ ἀποβλέπῃ

στην συμπλήρωσι τῶν διδασκέντων καὶ στίς πρῶτες Α' καὶ Β' τάξεις θὰ ἀπορρέῃ καὶ θὰ διακατέχῃ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἐνιαίας ἢ συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας. Οἱ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων πρὸς συμπλήρωσι τῶν διδασκέντων ποῦ ἐπίσης πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμε, θὰ χειροτεχνοῦν καὶ κατ' οἶκον ἢ καὶ σὲ ὧρες ποῦ δὲν ἐργάζεται τὸ σχολεῖο.

11) Στὴν Ὁδική. Ἀντιγραφή τοῦ ἁσματος ('Ἡ ἐκμάθησι κατ' οἶκον).

12) Στὸ σχολικὸ κῆπο. Παρατήρησι καὶ ἡμερολογιακὴ καταχώρησι τῶν παρατηρήσεων του. ('Ἄλλες ἐργασίαι σὲ ὧρες μὴ ἐργασίαι τοῦ σχολείου).

α) Ὡς πρὸς τὸν τρόπο. Οἱ σιωπηρὲς ἀσχολίας θὰ προγραμματίζονται μέχρι τῆς τελευταίας λεπτομερείας τῶν, οὕτως ὥστε ὁ Διδάσκαλος καὶ οἱ μαθηταὶ νὰ γνωρίζουν τί ἀναλαμβάνουν, τί πρέπει νὰ κάμουν καὶ ποῦ πρέπει νὰ φθάσουν. Ἐπίσης θὰ ἀναγράφονται καὶ τὰ ὄργανα καὶ τὰ μέσα ποῦ θὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ μαθητής. Φρόνιμο καὶ παιδαγωγικῶς ὠφέλιμο θεωροῦμε τὴν ἀνάρτησι σχετικοῦ σχεδιαγράμματος ἢ τὴν ἀναγραφὴ τῶν σιωπηρῶν ἀσχολιῶν σὲ εἰδικὸ πῖνακα, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀναφέρομε, ὥστε συμβουλευόμενος αὐτὸν ὁ μαθητής νὰ ἀντιλαμβάνεται τί πρέπει νὰ πράξῃ, ἀλλὰ καὶ ὁ Διδάσκαλος νὰ ἐξοικονομῇ πολὺτις χρόνον. Τοιοῦτοτρόπως καὶ σὲ ὧρες μὴ ἐργασίαι τοῦ σχολείου δυνατόν νὰ προσέρχεται ὁ μαθητής καὶ μετὰ τὴν λήξι τῶν μαθημάτων νὰ ἐξακολουθῇ τὴν ἐργασίαν του. Προετοιμάζεται αὐτοβούλως πρὸ τῆς διδασκτικῆς ἐργασίας καὶ συνεργάζεται καὶ μετὰ τῶν συμμαθητῶν του. Οὕτω διὰ τῆς προανακοινώσεως καθορίζονται καὶ οἱ ὁμάδες ἐργασίας κ.τ.δ.

Λαμβάνοντας λοιπὸν ὑπ' ὄψιν τὰ ἀνωτέρω ὁ Διδάσκαλος κατήρτισε βιβλίον, τετράδιον, τῶν σιωπηρῶν ἀσχολιῶν στὸ ὁποῖο ἀναγράφει κατὰ στήλας τὴν ὥρα, διδασκόμενην τάξι, σιωπηρῶς ἐργαζόμενες τάξεις, τόπος ἐργασίας, μάθημα σιωπηρῶν ἐργασιῶν, χρησιμοποίησις ὁρίσματα ὄργανα καὶ μέσα, διάρκεια σιωπηρῆς ἐργασίας, εἶδη ἐργασιῶν, παρατηρήσεις, πορίσματα.

Καθ' ἐκάστην δὲ καὶ συνήθως ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς προηγουμένης ἡμέρας ἀναρτᾷ στὸ πλαίσιο τὸ πρόγραμμα ἢ πῖνακα, τῆς ἡμερησίας σιωπηρῆς ἀπασχολήσεως τῶν μαθητῶν.

Ἐπομένως ἡ ἀπόδοσις τῶν οὕτω προγραμματισθέντων ἀπέβη λίαν σημαντικὴ διότι δι' αὐτῶν ἀνεπτύχθη περισσότερον ἢ ἀλληλεγγύη τῶν μαθητῶν ὅλων τῶν τάξεων καὶ ὅλων τῶν ἡλικιῶν. Οἱ μεγαλύτεροι θεωροῦν καθῆκον τῶν νὰ ὑποβοηθοῦν αὐθορμήτως τοὺς μικρότερους καὶ οἱ μικρότεροι νὰ προσκλῶνται στοὺς μεγαλύτερους, οὕτως ὥστε νὰ γενιέται τὸ αἶσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ νὰ ἀναπτύσσεται κατόπιν τούτου, ἡ τόσον ὠφέλιμη συμπάθεια.

Ἀπέκτησαν τίς ἀρετὰς τῆς ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας διὰ τῆς τακτικῆς ἐκτελέσεως τῶν καὶ

ἀπεφεύχθη πᾶσα πηγὴ διαταράξεως τῆς ὅλης σχολικῆς ἐργασίας.

Μὲ τίς σιωπηρὰς ἐργασίας ἀνεπτύχθη στὸ παιδί ἡ πρωτοβουλία καὶ ἡ αὐτενέργεια διοχετεύθηκε σὲ ἐργα πνευματικὰ ἢ χειροτεχνικὰ αὐθορμήτως ἢ ἐνέργεια τοῦ μαθητοῦ, καὶ τοιοῦτοτρόπως αὐτοεμορφώθησαν. Ἐμαθαν ἀκόμη τὰ παιδιά νὰ ἐρευνοῦν καὶ νὰ ἀναζητοῦν ἐνδιαφέροντα ζητήματα. Συνήθισαν τοὺς μαθητὰς νὰ ἐργάζωνται μὲ μέθοδο, σιωπῇ, ἐπιμονῇ, ἀντοχῇ καὶ ἀκριβείᾳ.

Διήγειραν τὴν χαρὰ γιὰ ἐργασία, ἐτροφοδότησαν τὸ διαφέρον, ἰσχυροποίησαν τὴν βούλησι καὶ αὐξήσαν τὴν βούλησι αὐτῶν.

Παρασκεύασαν τοὺς μαθητὰς γιὰ τὸν πρακτικὸ βίον καὶ προσανατόλισαν αὐτοὺς στὴν ἐκλογὴ καταλλήλου ἐλευθέρας ἀπασχολήσεως τῶν.

Ἐξυπηρέτησαν τὴν αὐτοσυγκέντρωσι καὶ αὐτομόρφωσι καὶ ὑπῆρξαν ἐποικοδομητικὲς τῆς πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς ἐπιμορφώσεως τοῦ μαθητοῦ.

3. ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Κάθε σιωπηρὴ ἐνασχόλησι τῶν μαθητῶν γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸ πρέπει ὅπως δῆποτε νὰ ἐλέγχεται ἀπὸ τὸν Διδάσκαλον. Μὲ τὸν ἔλεγχον αὐτὸ ἐξακριβῶνε ὁ Διδάσκαλος μὲς τὰ διαφέροντα τῶν μαθητῶν του, ἀνακάλυπτε τίς πνευματικὰς καὶ σωματικὰς ἱκανότητες τοῦ παιδιοῦ καὶ διεπίστωνε ἂν ἀφομοιώθησαν τὰ διδασκέντα καὶ ἂν συνετελέσθῃ βῆμά τι αὐτοπροαγωγῆς καὶ αὐτομορφώσεως. Ἐπίσης ἐλεγχόμενοι οἱ μαθηταὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι καὶ ἀναγκασμένοι νὰ ἐκτελοῦν ὅσας ἐργασίας ἀνέλαμβανον μὲ περισσότερον ζήλον καὶ μεγαλύτερη ἐπιμέλεια καὶ διαφέρον. Βεβαίως ὁ ἔλεγχος τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν ἀποτελεῖ τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ὀλιγοθεοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ὅπως οἱ σιωπηρὲς ἀσχολίαι τὸ μοχλὸν τῆς λειτουργίας αὐτῶν.

Ὡς ἐπιβεβλημένο καὶ ἀπαραίτητο θεωρεῖ ὁ Διδάσκαλος τὸν προσεκτικὸν καὶ εὐσυνειδητὸν ἔλεγχον τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν.

Πῶς δὲμος ὑπερεπήδησε τὸ σοβαρὸν ἐμπόδιο ἐξοικονομήσεως χρόνου;

Τὸ σοβαρὸν καὶ δυσεπίλυτον αὐτὸ πρόβλημα εὗρε τὴ λύσιν του μὲ τὴν προσωπικότητα τοῦ Διδασκάλου, μὲ τὴν καθημερινὴν θυσίαν καὶ τὴν ἐπίμοχθον προσφορὰν τοῦ στὸ βῶμον τῆς ἀγάπης τοῦ μικροῦ παιδιοῦ.

Ἐνίοτε ἐχρησιμοποίησε καὶ βοηθοὺς μαθητὰς προγυμνασμένους καὶ διακοινομένους στὸ ἦθος καὶ πνευματικὴν εὐλυγισίαν. Πάντοτε βεβαίως ὁ καλὸς καὶ εὐσυνειδητὸς Διδάσκαλος ἐξετίμα τὸ ἔργον τῶν μαθητῶν βοηθῶν ἀλλὰ καὶ οὐδόλως διέφευγε τῆς ἀντιλήψεώς του, ὅτι ὁ κύριος ἔλεγχος παρέμενε ὡς ὑπόθεσι δική του καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνεται προσεκτικὰ καὶ εὐσυνειδητὰ ὅπ' αὐτοῦ.

Πολὺν χρόνον ἐξοικονόμησε ἀπὸ πολλὰς ἀσκοπες, ἀχρηστες καὶ χωρὶς νόημα ἐνέργειαι. Δύο ἐπαινετικά λόγια τοῦ Διδασκάλου ἐγέμιν

ΤΟ ΕΤΟΣ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ

Τοῦ κ. ΤΑΣΟΥ ΚΟΠΑΝΑ

«Ὡ ἀσυντρόφιστο ἀρετῆς πελώριο κλέος»
(Ἀγγ. Σικελιανός)

Ἡ φτώχεια, ὁ πόνος, ἡ στέρηση, ὁ μόχθος, ἡ προσπάθεια, εἶναι πεδία μαχῶν κι' ἔχουν δικούς τους ἥρωες πιδ δυνατούς, πιδ γενναίους, πιδ ὑπέροχους. Ἦσαν κερδίσουν τὴ νίκη μὲ δική τους δύναμη.

Ὁ Κάλβος εἶναι ἡ προσωποποίηση τοῦ πόνου, τῆς φτώχειας καὶ τῆς πιδ τίμιας πάλης στὸν ἀνισο ἀγῶνα ζωῆς καὶ θανάτου, θανάτου καὶ ἀθανασίας, ὕλης καὶ πνεύματος, αἰσθητοῦ καὶ ἰδεατοῦ κόσμου, σκλαδιᾶς καὶ ἐλευθερίας, Ἀρετῆς καὶ κακίας. Ἀπ' αὐτὴ τὴ σκληρὴ πάλη μὲ τὸν ἑαυτὸ του ἀνέβλησε ἡ πλούσια πηγὴ τῆς Ἀρετῆς, βασικὴ προϋπόθεση τῆς ὁποίας κατὰ τὸν Σωκράτη εἶναι τὸ «γνῶθι σ' αὐτόν», καὶ ἡ ὁποία μὲ τὰ «ἀέναα νερά της» θὰ διαποτίσῃ ὡς τὰ ὕδατα τῆς στουγγός, ὅλες τις ὡδὲς τοῦ Ποιητοῦ, ὥστε νὰ μένῃ ἀτρωτος πλέον ἀπὸ τ' ἀνθρώπινα πάθη καὶ τὰ βέλη τῆς μοίρας.

Ἡ γνώμη τοῦ Σωκράτη, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ ἀρετὴ εἶναι ἐνιαία γνώση τοῦ ἀγαθοῦ καὶ διδακτὴ βρῆκε μεγάλη ἀπήχησι στὴ ψυχὴ τοῦ Κάλβου. Στὸ ναὸ αὐτῆς τῆς θεᾶς θὰ μείνῃ πιστὸς προσκυνητὴς σ' ὅλη του τὴ ζωὴ. Θὰ γίνῃ σκοπὸς καὶ μέσον, τὸ ἀστρον αὐτῆς.

Ἡ φτώχεια, αὐτὸ τὸ καμίνι, ὡς λέγει ὁ Οὐγκώ, μέσα στὸ ὅποιο ρίχνει τὸν ἄνθρωπο ἡ μοίρα, γιὰ νὰ βγάλῃ ἓνα φαῦλο ἢ ἓνα ἡμίθεο, δὲν κατάρθωσε οὔτε νὰ φθείρῃ οὔτε νὰ διαφθείρῃ τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ ὡς μαρτυρεῖ ὁ στίχος:

ζαν τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν ἀπὸ εὐχαρίστησι καὶ ἔδιωχναν τὴ δειλία ἢ φόβο.

Τέλος τὸ νέο σχολεῖο θεωρεῖ τίς σιωπηρὲς ἀσχολίες ἰδιαίτερη μορφή διδακτικῆς ἐργασίας καὶ ἐπιδιώκει μὲ αὐτὲς ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού ἐπιδιώκει καὶ ὁ γενικὸς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς. Ὁ Διδασκάλος τοῦ νέου σχολείου ἀναζητᾷ τὴν ψυχικὴ τῶν παιδιῶν διάθεσι. Δημιουργεῖ κατὰλληλῃ ἀτμόσφαιρα. Σέβεται τίς χωριστὲς ἀτομικότητες καὶ ἀποφεύγει κάθε τι πού ἐμποδίζει τὴν πρόοδό τους. Στέκεται ἐκεῖ φίλος στοργικός, ὁδηγὸς πρόθυμος καὶ ἐμψυχωτὴς θερμός. Δείχνει, βοηθᾷ, ἐνθαρρύνει καὶ διαφωτίζει. Συνηθίζει τὰ παιδιὰ νὰ ἐργάζωνται ἡσυχὰ καὶ νὰ σκέπτονται καὶ τοὺς ἄλλους πού εἶναι γύρω τους καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐπιτηροῦνται ἀπὸ τὸν Διδασκάλό τους. Οὕτως ὁ νεκρὸς φαινομενικὰ χρόνος εἶναι καὶ ὁ πολυτιμότερος στὰ χέρια τοῦ Διδασκάλου τῶν ὀλιγοθεσίων δημοτικῶν σχολείων.

Ἡ μεγάλη τέχνη τῶν Διδασκάλων τῶν σχολείων τούτων ἔγκειται στὸν τρόπο τῆς ἐφαρμογῆς τῶν σιωπηρῶν ἀσχολιῶν πού εἶναι καὶ (Ἀχιλλεῖος πτέρνα) τὸ βάθρο τῆς καλῆς λειτουργίας του καὶ τὸ βαρόμετρο τῆς ἀξίας του.

«Μάτην προσεπάθησε νὰ μοῦ διαφθείρῃ τὴν καρδίαν ἡ δύναμις ἡ δ χρυσὸς τῶν ἄλλων».

Καὶ αὐτὸ τὸ ἀπέδειξε διότι. κατὰ τίς μαρτυρίες τῶν βιογράφων του ὡς παρατηρεῖ ὁ Παλαμᾶς «ἅμα ἔλαβε θέσιν ἔπαψε νὰ δέχεται διδασκτρα παρὰ τῶν μαθητῶν του. Οὐδὲ ἠνάγκαζεν αὐτὸν τὸ δέλεαρ τῆς ἀμοιβῆς νὰ ὑποφέρῃ τὰ ἐλαττώματά των. Μόλις ἐπέθετο περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς εὐδοκίμησεως τοῦ μαθητοῦ, ἔγραφε πρὸς τοὺς γονεῖς, συμβουλεύων ν' ἀποσύρῃσι τοῦ σχολείου τὸ τέκνον». Ὑπερήφανον καὶ ἀφιλοχρήματον τὸν χαρακτηρίζει ὁ Παλαμᾶς. Ἰδανιστὴν ἀφιλόκερδον τὸν ἀποκαλεῖ ὁ Μελας.

Ὁ ποιητὴς τῶν ὠδῶν δέχθηκε πολλὰ χτυπήματα καὶ ἀπὸ τὴ φτώχεια καὶ ἀπὸ τὸ χάρο καὶ ἀπὸ τὴ μοῖρα καὶ ἀπὸ τοὺς πατριῶτες του. Κάποτε πού πόνεσε πολὺ, σὰν ἄνθρωπος φώναζε:

Διατὶ,
μίαν νὰ μὴν εὕρω τρέχουσαν
διὰ μέ,μόνην μίαν βρύσιν
παρηγορίας;

Στὴν κραυγὴ αὐτοῦ τοῦ δικαίου πόνου συνέρχεται, ἀναλαμβάνει, καλεῖ μέσα στὸ ἡφαίστειο τῆς μεγάλης του ψυχῆς ὅλα τὰ μικρὰ ἀνθρώπινα πάθη, καθαγιάζει στὸ βωμὸ τῆς Ἀρετῆς τίς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ ἀφήνει νὰ δώσῃ τὴν ἀπάντησιν ὁ μέσα ἄνθρωπος:

«Βρύσιν! καὶ τὰ θαυμάσια
τῆς ἀρετῆς ἀέναα
νερά δὲν βλέπω; Χύνονται
ποταμῶδιν τριγύρω μου».

Ὁ ἄνθρωπος εἶχε ἤδη αὐτολυτρωθῇ. Ἡ φωνὴ ἦταν δυνατὴ, ὠραία αὐτάγγελτος. Ἦταν ἡ ἴδια ἡ Ἀρετὴ. Ἐσकुψε, ἤπιε, καὶ ξεδίψασε μὲ τὸ θεῖο ρεῦμα προτρέποντας εἰς τοῦτο καὶ τοὺς ἄλλους θνητούς. Τώρα ἂς ἔλθουν «πόνος, δάκρυα, βρονταῖα πεπυκνωμένα σύννεφα δυστυχίας καὶ χίλιοι ἀνεμοστρόβιλοι. Δὲν ὑπάρχει πλέον κανένας φόβος, κανένας κίνδυνος διότι:

«Μία δύναμις οὐράνιος
εἰς τὴν ψυχὴν σας διδεῖ
πτερά ἑλαφρά καὶ ὑψώνεται
λαμπρὸν τὸ μέτωπόν σας ὑπὲρ τὴν νύκτα».

Εἶναι ἐλεύθερος πλέον. Δὲν τὸν ἐμποδίζει τὸ βάρος τῆς ὕλης, δὲν τὸν δυσχεραίνει τὸ γήινο σκοτάδι, δὲν τὸν ἀντισκόφτει τῶν ὀλικῶν ἡδονῶν ἡ πλάνα ὑπόσχεσι, δὲν τὸ σαγηνεύουν οἱ πρόσκαιρες ὁμορφιές, δὲν τὸν τυφλώνουν τὰ πάθη.

Γεμάτος αὐτοπεποίθησι, θάρρος, πίστη καὶ ἐλπίδα «ὅτι μετὰ θάνατον εὕρεσκαται γλυκυτέρα ζωὴ καὶ τὸν περιμένει» ξεκίνησε γιὰ τὰ κορφοβούνια μὲ τὴ λύρα στὸν ὦμο ψάλλοντας:

«Ὡς ἀπ' ἓνα βουνὸν
ὁ ἀετὸς εἰς ἄλλο
πετάει, κι' ἐγὼ τὰ δύσκολα
κρημνὰ τῆς ἀρετῆς οὕτω ἐπιβαίνω».

Ὁ ποιητὴς πλέον ἔχει πτερά, εἶναι ἀετὸς, δὲν τὸν

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΜΕΘΟΔΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ

ΤΟΥ Κ. ΝΙΚ. ΖΟΥΜΠΟΥ, *Επιθεωρητοῦ Δημοτικῶν Σχολείων*

(Περὶληπτικὸν σημεῖωμα τῆς ὁμιλίας του εἰς τὸ Συνέδριον Γεν. Ἐπιθ(τῶν καὶ Ἐπιθ(τῶν Στοιχ. Ἐκπ)σεως τῆς 11-12/11/1960).

Α'. Ἀνάγκη υπάρξεως ἰδιαίτερου συστήματος ἐκπαιδεύσεως ἐνηλίκων.

1. Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ἐνηλίκων ἔχει ἀνάγκην ἰδιαίτερου συστήματος ἀγωγῆς αὐτῶν, τὸ ὁποῖον νὰ χρησιμοποιεῖ ἴδια προγράμματα, μέσα καὶ ἰδίας μεθόδους.

2. Αἱ χρησιμοποιηθεῖσαι ἢ χρησιμοποιούμεναι πα-

τρομάζουν τὰ ὄψη, ζῇ στὸ κλίμα του, εἶναι κατὰ τὴ σοφὴ προσφώνησιν τοῦ Σικελιανοῦ «ἀσυντρόφιαστο τῆς ἀρετῆς πελώριο κλέος», καὶ ἀπὸ τὰ ὄψη ἐκεῖ μπορεῖ νὰ ὑμνήσῃ τὰ ὄψηλὰ ποῦ ἦταν τοῦ πόθου του ὁ πόθος. Ἀπὸ τὸ φῶς «τῶν ἐνδον», ποῦ εἶναι οὐράνιον φῶς, πλημμυρισμένος ὁ Κάλβος, ἀντικρύζει πλέον ἀπ' εὐθείας τὴ θεὰ Ἀρετὴ ἢ ὁποῖα δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἀπὴ. χησις τῆς βαθύτερης ψυχικῆς του οὐστιασης.

Εἶναι ἀπόλυτα βέβαιος καὶ πιστεύει ὅτι:

«Ἄν ἡ ἀρετὴ κι' ὁ ἐλεύθερος νόμος ὡς ἅγια χρήματα εἰλικρινῶς λατρεύονται, τότε καθὼς ὁ παράδεισος διδοί ἡ γῆ ρόδα».

Ἡ ἀρετὴ διανθίζει ὅλες τὶς ὁδὸς καὶ μπορεῖ μαζὶ μὲ τὴν ἐλευθερίαν νὰ κάμῃ παράδεισο τὴ γῆ ἀλλὰ ὅμως, «θέλει ἀρετὴν καὶ τόλμην ἢ ἐλευθερίαν».

Τριάντα στροφὰς ἀφιερώνει στὴν ὁδὴ «Σοῦλι» γιὰ νὰ ὑμνήσῃ τὴν ἀρετὴ τῶν Σουλιωτῶν. Καὶ ὅμως δὲν μένει ἱκανοποιημένος πῶς ἀνταπεκρίθη στὴν ἀπαίτησιν αὐτῇ, γι' αὐτὸ ἀφιερώνει ἀκόμη κι' αὐτῇ:

«Ψυχὰι μαρτύρων, χαίρετε· τὴν ἀρετὴν σας ἀμποτε νὰ μιμηθῶ εἰς τὸν κόσμον, καὶ νὰ φέρω τὴν λύραν μου μὲ σὰς νὰ ψάλλω».

Εἰς τὸ τέλος δὲ τῆς ὁδῆς «εἰς ἐλευθερίαν» καὶ γιὰ νὰ ἐκδηλώσῃ ὅλο του τὸ σεβασμὸ πρὸς τὴν ἁμορφὴν θεὰ τῆς Ἀρετῆς γίνεται ἡ φωνὴ του παράκλησις καὶ παραλθόν:

«ὦ Ἀρετὴ! πολῦτιμος θεὰ, σὺ ἡγάπας πάλαι τὸν Κιθαιρῶνα· σήμερον τὴν γῆν μὴ παραιτήσης τὴν πατρικὴν μου».

Τώρα πλέον ὁ ποιητὴς ἀφησε τὰ ἐγκόσμια καὶ εἶναι πανέτοιμος γιὰ τὸ μεγάλο ἀνέδασμα στὸν κόσμον τοῦ ἰδανικοῦ ἀγκαλιασμένος μὲ τὴν Ἑλλάδα, στὴν ἀγκαλιὰ τῆς ἀρετῆς γιὰ αὐτὴ «μόνη ἀμάργαρος, ὁλόγυμνος, αὐτάγγελτος τὸ καθαρὸν τοῦ οὐρανοῦ ἀναβαίνει».

τροπαράδοτοι μέθοδοι ἀπαδείχθησαν ἀνεπαρκεῖς πρὸς δημιουργίαν πραγματικῆς καὶ οὐσιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐνηλίκων, ἀνταποκρινομένης εἰς τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις περὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τούτου κινήματος, δι' ὃν λόγον οὔτε τὸν δεδομένον σκοπὸν οὔτε τὰ ἐπιδιωχθέντα εἰς ἐκάστην περίπτωσιν ἀποτελέσματα ἐπέτυχον εἰς ἱκανοποιητικὸν βαθμὸν.

3. Τὸ βασικὸν διὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐφαρμογὴν μιᾶς μεθόδου εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἐνηλίκων εἶναι ἡ ἀντίληψις ὑπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ περὶ τῶν γενικῶν σκοπῶν αὐτῆς. Ἐὰν δηλαδὴ τὴν ἀντιλαμβάνεται ὡς ἐπιδιώκουσαν τὴν ἐπιμόρφωσιν τοῦ ἐνηλίκου δι' αὐτοδούλου καὶ ἐνεργοῦ συμμετοχῆς τούτου ἢ ἀντιθέτως ὡς ἀπλὴν παρ' αὐτοῦ ἀφομοίωσιν γνώσεων, δέχεται δύο διαφορετικὰς μεθόδους.

4. Ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ μιᾶς μεθόδου ἐξαρτᾶται γενικῶς α) ἀπὸ τοὺς ἐπιδιωκομένους σκοποὺς, β) ἀπὸ τὴν γνῶσιν τοῦ ἐνηλίκου καὶ τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος αὐτοῦ, γ) ἀπὸ τὰ εἰς τὴν διάθεσίν της μέσα καὶ δ) ἀπὸ τὴν ἱκανότητα τοῦ παιδαγωγοῦ.

Β'. Ὁ ἐνήλικος «σπουδαστὴς» καὶ ἡ μέθοδος.

Ἡ τελεία γνῶσις τοῦ «σπουδαστοῦ» ἐνηλίκου ἀπὸ ψυχολογικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς ἀπόψεως θεωρητέα ὅλος ἀποραίτητος καὶ διὰ τὸν καταρτισμὸν προγράμματος σπουδῆς αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐφαρμογὴν μεθόδου ἐργασίας.

Ψυχολογικῶς, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ, α) τοὺς ρυθμοὺς προσοχῆς του διὰ τὴν παρακολούθησιν μορφωτικῶν δραστηριοτήτων μετὰ τὴν κανονικὴν ἐργασίαν, ἥτις τοῦ προκαλεῖ αἰσθημα κοπώσεως. β) Τὰς ἀτομικὰς, οἰκογενειακὰς, κοινωνικὰς μερίμνας καὶ ὑποχρεώσεις αἵτινες δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν πολλάκις εὐχερῆ διέλευσιν ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς προσωπικῆς ταύτης καταστάσεως εἰς τὸν κόσμον τῆς σπουδῆς. γ) Τὸ ἐθελονητικὸν τῆς προσελεύσεώς του εἰς τὸ Κέντρον Διδασκαλίας Ἑνηλίκων καὶ τὴν ἀντίληψίν του περὶ τοῦ τοῦ εἵδους τῆς προσωπικῆς ὠφελείας τὴν ὁποῖαν ἀναμένει ἀπὸ τὴν σπουδὴν καὶ δ) τὴν παρ' αὐτοῦ ἀποκτηθεῖσαν ἐκ τῆς ζωῆς πείραν καὶ τὴν «προσωπικότητα» του.

Κοινωνιολογικῶς, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν συγκροτουμένην πρὸς ἐπιμόρφωσιν ὁμοιογενῆ ἢ ἀνομοιογενῆ ἀπὸ κοινωνικῆς, ἐπαγγελματικῆς, ἡλικίας, φύλου κ.λ.π. καταστάσεως, ὁμάδα ἀτόμων, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον ἀναπτύξεως τοῦ συστήματος ἐπιμορφώσεως ἐνηλίκων καὶ κατὰ τὴν

1. Ὁ ὅρος ἐνήλικος «σπουδαστὴς» ἀφορᾷ τὰ άτομα, αἵτινα ἐγκατέλειψαν τὸ σχολεῖον, ἀσκοῦν ἤδη μίαν κοινωνικὴν ἢ οἰκονομικὴν δραστηριότητα καὶ λαμβάνουν μέρος εἰς μορφωτικὰς ἄλλας δραστηριότητας ὅχι σχολικὰς με σκοπὸν νὰ αὐξήσουν τὰ: γνῶσεις των καὶ νὰ ἐξοπλισθοῦν καλύτερα πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τῆς ἀγορικῆς καὶ κοινωνικῆς των καταστάσεως.

τεχνικὴν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς, τὴν χρησιμοποιήσιν ἰδίων μέσων καὶ τρόπον πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν διαφερόντων ὧν τῶν μελῶν τῆς.

Γ' Χαρακτὴρ τῆς μεθόδου.

1. Μία ταξινομήσις τῶν σκοπῶν τῆς ἐπιμορφώσεως τῶν ἐνηλίκων εἰς τέσσαρας κατηγορίας, ὡς κάτωθι ὁδηγεῖ εἰς τὴν καλυτέραν διακρίβωσιν τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐκλεγχομένης καὶ ἀκολουθηθησομένης μεθόδου.

α) Ὁ ἐνήλικος πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ γνώσεις. Ἡ ἀνάγνωσις εἶναι ἡ καλυτέρα πηγὴ πληροφοριῶν. Διὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν πηγὴν αὐτὴν χρειάζεται: 1) Νὰ χρησιμοποιῇ θέματα μὲ ἀφομοιώσιμον διὰ τὸν ἐνήλικον ὕλικόν, 2) νὰ ἐφαρμόζῃται ἡ συζήτησις διὰ νὰ διευκρινίζωνται ἀπορίαι ἢ παρέχωνται νέαι πληροφορίες καὶ 3) νὰ διασκευάζεται τὸ ὕλικόν δι' ἐκθέσεων κ.λ.π., ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι οἱ «σπουδασταὶ» θὰ ἔχουν ἐν συνεχείᾳ τὴν δυνατότητα νὰ ἐρωτοῦν καὶ συζητοῦν.

β) Ν' ἀποκτήσῃ τεχνικὰς δεξιότητας. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς μεθόδου εἶναι ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται: 1) Νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν του τὸ ἀναγκαῖον πρὸς τοῦτο ὕλικόν, 2) νὰ ἀποκλείῃ τὰ λάθη, ἅτινα ἐπαναλαμβανόμενα γίνονται κακαὶ συνήθειαι μὴ εὐκόλως διορθούμεναι καὶ 3) νὰ καλύπτῃ τὴν ἀπαίτησιν περὶ ἐφαρμογῆς τῶν ἀποκτηθεισῶν γνώσεων.

γ) Νὰ καλλιεργήσῃ τὴν κατανόησιν. Εἶναι τὸ πλέον δύσκολον διὰ τὸν ἐνήλικον πρόβλημα. Ἡ μύησις εἰς τὴν τέχνην τοῦ ζῆν μὲ τοὺς ὁμοίους του διὰ τῆς προσρμογῆς του εἰς κοινωνικὰς, οικονομικὰς κ.λ.π. καταστάσεις καὶ εἰς προόδους τεχνικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς διαφόρους τῶν ἀτομικῶν καὶ οἰκογενειακῶν του, δὲν εἶναι τόσον εὐχερὴς. Ἡ πρὸς τοῦτο μέθοδος χρησιμοποιεῖ τὴν συναντιμετώπισιν τῶν σχέσεων τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ὁμάδων, ἔρευναν καὶ κριτικὴν τῶν γεγονότων ἅτινα δημιουργοῦν καταστάσεις, ἀνταλλαγὴν προσώπων κ.λ.π.

δ) Νὰ ἀναπτύξῃ συλλογικὴν δράσιν. Διὰ συλλογικῆς μόνον δράσεως εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπίλυσις τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων προβλημάτων ἅτινα προτιθενται εἰς τὰ κοινωνικὰ σύνολα καὶ ἐπηρεάζουν τὴν ἀτομικὴν ἢ οἰκογενειακὴν των κατάστασιν. Ἐνίοτε τοῦτο μανθάνεται χωρὶς νὰ διδάσκαται, πάντως ἡ μέθοδος ὀφείλει νὰ βοηθῇ τοὺς ἐνηλίκους νὰ ὀργανώσουν τὰς ὁμάδας των καὶ ἡ ὀργάνωσις των θὰ ἔχῃ ἐπιτυχίαν ἐὰν εὐρίσκειται εἰς σχέσιν εὐθέως ἀνάλογον πρὸς τὰ ἅμεσα προβλήματα των καὶ τοὺς καθοδηγῇ εἰς τὸ νὰ τὰ μελετοῦν καὶ νὰ ἐπιλύουν τοῦτα.

Δ'. Μερικαὶ μέθοδοι ἐκπαιδεύσεως ἐνηλίκων.

Αἱ μέθοδοι εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἐνηλίκων εἶναι πολλαὶ διότι πολλοὶ εἶναι οἱ σκοποὶ αὐτῆς, ἀπεριόριστος ἡ ποικιλία τῶν μέσων καὶ αἱ ἰδιαιτέρας περιπτώσεις εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρονται. Ἐκ τῶν μεθόδων αἱ ὁποῖαι ἐφηρμόσθησαν μεμονωμένως μετ' ἐπιτυχίας ἀλλὰ καὶ δύνανται νὰ ὑπηρετήσουν τὴν συμπλήρωσιν ἄλλων, εἶναι αἱ ἑξῆς:

α) Μ ἐ θ ο δ ο ς τ ῆ ς σ υ μ β ο υ λ ῆ ς. Δημιουργεῖ σχέσιν ἀνθρώπου πρὸς ἀνθρώπον. Βοηθεῖ τὸν δευτέρον νὰ γνωρίσῃ ἑαυτὸν, νὰ λάβῃ συνειδησιν τῆς κατα-

στάσεώς του, νὰ προσδιορίσῃ τὰ προβλήματα του καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ ἐπιτύχῃ τὴν λύσιν των.

β) Μ ἐ θ ο δ ο ς τ ῆ ς σ υ ζ ῆ τ ῆ ς ε ω ς. Εἶναι ἡ πλέον ἐκτιμωμένη μέθοδος εἰς τὴν ἐπιμορφώσιν τῶν ἐνηλίκων. Χρησιμοποιεῖται διὰ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ μία συζήτησις· διὰ νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς τὰ μέλη μιᾶς ὁμάδος νὰ ἐκφράζουν ἐλευθέρως τὴν γνώμην των ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων καὶ μάλιστα συγχρόνων· διὰ νὰ βοηθῇ εἰς τὴν κατάρτισιν προγραμμάτων δράσεως τῶν ἐνηλίκων συγκεκριμένου περιεχομένου καὶ συμμετοχῇ τούτων· διὰ νὰ ἐπακρίδωνῃ τὴν σχέσιν καὶ τὴν θέσιν μερικῶν γεγονότων κ.λ.π. Προϋποθέτει ἰδίαν ὁλως τεχνικὴν δεξιότητα τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ ἐπιζητεῖ ἐνεργὸν συμμετοχὴν τοῦ σπουδαστοῦ.

γ) Μ ἐ θ ο δ ο ς τ ῶ ν ἀ π ο δ ε ι κ τ ι κ ῶ ν σ τ ο ι χ ε ῖ ω ν. Ἐφαρμόζεται εἰς τὴν γεωργίαν (ἀποδεικτικοὶ πειραματικοὶ ἀγροὶ κλπ.) καὶ εἰς τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν κ.λ.π. Πλεονεκτητεῖ διότι ἔχει σαφῶς ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένους σκοποὺς καὶ ἐφαρμόζεται κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ εἰδικοῦ.

δ) Μ ἐ θ ο δ ο ς τ ῆ ς π ρ α κ τ ι κ ῆ ς. Ἐπιδιώκει τὴν ὑποδοθήσιν τοῦ καθορισμοῦ, τῶν κλίσεων (καλλιτεχνικῶν, τεχνικῶν κ.λ.π.), τῆς αὐξήσεως τῶν ἱκανοτήτων των, τῆς βελτιώσεως τῶν ἀποτελεσμάτων διὰ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς.

Ἰδίαι ὁλως μέθοδοι ἐφαρμόζονται διὰ τὴν παρακολούθησιν καὶ κατανόησιν, προβολῆς κινηματογραφικῆς ταινίας, παιδαγωγικοῦ περιεχομένου, διὰ τὴν ἐκμάθησιν ξένης γλώσσης κ.λ.π.

Ἡ μέθοδος εἶναι ζήτημα σπουδῆς καὶ κρίσεως. Ἡ τεχνικὴ τῆς εἶναι ζήτημα δεξιότητος, ἡλλεῖψις τῆς ὁποίας ἡ μέθοδος γίνεται ἀνεφάρμοστος ὡς π. χ. εἶναι δυνατόν νὰ συμβῇ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου τῆς συζητήσεως, δταν ὁ διευθύνων ταύτην δὲν κατέχῃ τὴν τεχνικὴν τῆς, τῆς μεθόδου τῆς παρακολουθήσεως προβολῆς κινηματογραφικῆς ταινίας παιδαγωγικοῦ περιεχομένου, τῆς ἐκμάθησεως ξένης γλώσσης διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ὁπτικοακουστικῶν μέσων κ.λ.π.

Ε'. Ὁ ρόλος τοῦ «παιδαγωγοῦ» τῶν ἐνηλίκων.

Δὲν ταυτίζεται μὲ ἐκεῖνον τοῦ Διδασκάλου τοῦ κατονικοῦ σχολείου. Ὁ ἐπαγγελματίας παιδαγωγὸς ἡ δ' ἐθελοντὴς ἐμπυχωτὴς ἀποτελεῖ τμήμα ὀργανικῶς συνδεμένον μὲ τὴν ὁμάδα τῶν ἐνηλίκων, γνωρίζει τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰ διαφέροντά των καὶ τὴν τέχνην νὰ διευθύνῃ τὴν ὁμαδικὴν συζήτησιν. Γνωρίζει τὴν τέχνην νὰ πληροφορηθῇ τοὺς τρόπους τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ αἰσθάνεσθαι τῶν ἐνηλίκων, τοῦ ἐνθαρρύνειν τούτους καὶ τοῦ κτᾶσθαι τὴν ἐμπιστοσύνην των. Γνωρίζει τὴν μορφήν τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐνηλίκων, εἶναι πνευματικῶς εὐστροφος, καρτερικός, δὲν πολιτικολογεῖ καὶ ἔχει πλουσίαν εἰδικὴν μόρφωσιν διὰ τὰς μεθόδους καὶ τὴν τέχνην ἐφαρμογῆς των. Τοῦτο ὑποχρεώνει διὰ τὴν δημιουργίαν ἐδικευμένου προσωπικοῦ δι' ἐπιμορφώσεως τῶν ἡδὴ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀσχολουμένων μὲ τὸ θέμα τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐνηλίκων Διδασκάλων καὶ διὰ τὴν ἀνάδειξιν νέων στελεχῶν διὰ τῆς εἰσαγωγῆς κύκλου καταλλήλων μαθημάτων εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας καὶ τὸ Πανεπιστήμιον.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΞΑΧΡΟΝΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΟΛΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΑΣ ΣΤΗΝ Α' ΚΑΙ Β' ΤΑΞΙ

Τού κ. ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΘΑΝΟΥ, Διδασκάλου Καλλιθέας — Δωρίδος

1. Μιά πρώτη παρατήρησι, πού όφειλομε άμέσως νά κάνωμε: Έφαρμόζομε άπό τό σχολ. έτος 1954—1955 τήν Όλική μέθοδο Άναγνώσεως σέ συνδυασμό μέ τήν Ένιαία καί παρ' όλα τά έξ χρόνια τής έφαρμογής των μόνο παρατηρήσεις νομίζομε, πώς έχομε τό δικαίωμα νά κάνωμε κι όχι νά φτάσωμε σέ πορίσματα μέ άξιώσεις μάλιστα—όπως συχνά—πυκνά διαβάζομε σέ μελέτες καί βιβλία!—παπικοϋ αλάθητου! Καί τοϋτο γιατί πρώτα—πρώτα δέν έχομε μπροστά μας τόν ίδιο χρόνο έφαρμογής των άλλων μεθόδων ή—όπως προτιμάτε!—συστημάτων. Κι όταν λείπη ό ένας όρος τής συγκρίσεως, πάυει νά ύπάρχη σοβαρή σύγκριση—για νά μήν ποϋμε τίποτε άλλο!

2. Δεύτερη προεισαγωγική παρατήρησι είναι καί τούτη, πού δέν είναι άσχετη μέ τήν ψυχολογική άνάγκη, πού μας έσπρωξε στην έφαρμογή τοϋ νέου: Μ' όλο πού τότε δέν είχαμε δεκαρίσει τά χρόνια τής ύπηρεσίας, είχαμε συλλάβει—κυριολεκτοϋμε!—τούς ίδιους συναδέλφους όπέρμαχους τής αναλυτικοσυνθετικής καί τούς ίδιους πάλι... όταν οι άλλοι άκολουθώντας τους έφτασαν στην πρώτη άναγνώσι τους νά πιστεύουν καί νά έφαρμόζουν τά ίδια!—όπέρμαχους τής Decroly καί τής Ένιαίας! Καί φυσικά μιá λογική έξήγησι είναι καί τούτη: ή άλήθεια προσφέρεται μέ δόσεις καί ποτέ δέν είναι άπόλυτη. Κάθε φορά λοιπόν λέμε άλήθεια αυτό, πού κατá τήν γνώμη μας πλησιάζει στην άλήθεια. Μήπως λοιπόν, καθώς ή ψυχολογία προχωρεί στην έρευνά της τοϋ παιδιοϋ, προχωρεί καί στίς νέες μεθόδους της ή διδακτική;

3. Υπάρχει όμως καί μιá δεύτερη έξήγησι: μήπως δέν είναι τόσο ή μέθοδος, όσο ή προσοχή καί ή καθόλου προπαρασκευή κι έπιμέλεια τοϋ Δασκάλου μαζί μέ τή φιλοδοξία του νά μήν άποτύχη στη νέα του δοκιμή, πού φέρνει τά διαλεχτά άποτελέσματα; Μήπως άκόμη είναι ή προσωπικότητα τοϋ Δασκάλου, πού πιό πολϋ κι άπ' τή νέα μέθοδο φέρνει τ' άποτελέσματα αυτά; Καί ή έξήγησι αύτή στηρίζεται σιό ότι οι ίδιοι οι Δάσκαλοι προβάλλονται θιασώτες καί όπέρμαχοι σήμερα μιας Α μεθόδου καί σέ λίγο τής Β κ.ο.κ.!

4. Μά κάτι τέτοιες σκέψεις, άμφιβολίες, δισταγμούς κι έρωτηματικά ξεκινήσαμε πρίν έξ χρόνια! Άπομονωμένοι άπό τόν άλλο κόσμο—σιό χωριό μας οϋτε καί τώρα δέν ύπάρχει συγκοινωνία!—μόνοι καί μέ συντροφιά τήν πείρα καί τούς δισταγμούς των άλλων συναδέλφων, ποδχαν καί τό θάρρος νά τά φέρουν σιό φώς τής δημοσιότητας. Καί τώρα—μετά άπό μιá έξαστία—έξομολογοϋμεθα όλη τήν άλήθεια.

5. Ό άναγνώστης ίσως άντιλήφτηκε ένα δισταγμό—ίσως καί για σύγχυσι νά τό πήρε!—σ' αύτό, πού έφαρμόσαμε: όλική μέθοδο άναγνώσεως έδω τήν είπαμε! Decroly, ξεστομίσαμε πιό πέρα. Κι άλλοτε τή θελήσαμε μέ έφαρμογή ένιαίας, ένώ άλλοτε πάλι «σέ συνδυασμό μ' ένιαία»! Κι όφειλομε τήν έξήγησι τοϋ δισταγμοϋ: Κάθε μέθοδος ξεκινάει μέ ώρισμένα καλούπια—όσο κι αν μας κακοφαίνεται καί διαμαρτυρόμαστε μιá βασικά ώρισμένη πορεία είναι γνώρισμα κάθε μεθόδου, γιατί άλλιώς δέν θά ύπήρχε παρá σύγχυσις καί τίποτ' άλλο! Έτσι ξεκίνησε κι άπ' τό γνωστό τοϋ Decroly «σχολεϊο» κι ή όλική! Μά καθένας, πού έπιχείρησε νά τήν έφαρμόση καί τήν έφαρμόζει, τής έδωσε δική του έξωτερική εμφάνισι—γιατί όχι καί έσωτερικό περιεχόμενο; Τήν έκανε τέτοια, πού πολλές φορές μόνο τό όνομα τοϋ ιδρυτή της έχει κι ένα κοινό γνώρισμα—βασικό τοϋτο—: ξεκινάει άπό τό σύνολο κι άσυναίσθητα στην άρχή, συνειδητά κατόπιν, φτάνει σιό μέρος καί προχωρεί στην τέλεια άνάγνωσι! "Η μήπως μπορούν δυό όπαδοί της νά ισχυριστούν τά ίδια στην έπί μέρους πορεία; Μά καί σέ τέτοια περίπτωσι τούς συλλυπούμαστε για τή σκαβιά τους! Γιατί αύτοι δέν διδασαν μέ τήν καρδιά τους! Καταναγκαστικά έργα έξέτισαν!...

6. Φυσικά στην άρχή ξεκινήσαμε μέ βήμα σημειωτόν, έχοντας πλάι τήν πείρα των συναδέλφων—καί ιδιαίτερα τό έξαιρετικό για μας σχετικό βιβλίο τοϋ κ. Γιαννοπούλου!—καί προχωρώντας τόσο προσεκτικά, σά νά περνούσαμε άνάμεσα άπό ναρκοπέδιο ή σάν τόν τυφλό σέ πρωτόγνωρο μέρος. Σήμερα φυσικά δέν μας κάνει καθόλου ιδιαίτερο κόπο ή έφαρμογή καί προχωρούμε, όπως ό καλός χορευτής κάνει τά βήματά του 'σιό χορό, πού τόν ποικίλλει μέ τά διάφορα κόλπα, «τσαλιμάκια»! Χωρίς ν' άρκηται σ' ό,τι ξέρει—όταν υάλιστα είναι νέος!—προσέχει καί βρίσκει ή κλέβει καινούργια κόλπα, σ' αύτά ιδιαίτερα προσέχει καί τούς δίνει τό άτομικό του χρώμα! Κι άκριβώς αύτό θά θέλαμε νά ποϋμε σ' όσους άρχίζουν νά έφαρμόζουν τήν όλική μέθοδο: όποιο όπόδειγμα κι αν άκολουθοϋν—καί πρέπει ν' άκολουθοϋν άπαραίτητα στην άρχή, γιατί δέν είναι σωστό νά πειραματίζονται «στοϋ κασιδή το κεφάλι»—ός προσπαθήσουν νά τοϋ δώσουν τό συντομώτερο τό δικό τους χρώμα, τή δική τους ψυχή, τό δικό τους είναι!

7. Καί μέσα σ' αύτό θά είναι—είναι άνάγκη νά είναι!—τό τοπικό καί χρονικό χρώμα—έννοοϋμε κυρίως τήν Ένιαία, πού κανονικά σέρνει κοντά της τό άναγνωστικό καί λοιπό

ὕλικό σ' ὅποιες τάξεις ἐφαρμόζεται καὶ πὶο πολὺ στὴν Α' καὶ Β', πού δύσκολα μποροῦμε νὰ συγχωρήσωμε ξεχωριστὰ μαθήματα. Μεγάλο σφάλμα γιὰ μᾶς θὰ κἀνῃ ἐκεῖνος, πού θὰ πάρῃ τίς ἴδιες ἐνότητες στὴ Ρούμελη νὰ διδάξῃ μ' ἐκεῖνες τοῦ Μωρηᾶ! Κι ἀκόμη τίς ἴδιες στὸ ἓνα χωριὸ μὲ ἓνα ἄλλο! Μ' αὐτὸ εἶναι πολὺ χοντροκομμένο σφάλμα, πού κανένας δὲν τὸ κάνει! Κάπου ἄλλοῦ εἶναι εὐκολώτερα νὰ γλυ-στρήσῃ καὶ νὰ πέσῃ: νὰ διαπραγματευτῇ τίς ἐνότητες, πού παντοῦ πρέπει νὰ διδαχτοῦν — Χριστοῦγεννα, Πρωτοχρονιά, Ἀποκριές, Πά-σχα, διακοπές, φθινόπωρο, χειμῶνας, ἄνοιξι, καλοκαίρι κλπ. — μὲ τὸ ἴδιο πλάτος. Τότε θὰ συμβοῦν κωμικοτραγικά πράγματα: νὰ διαπρα-γματεύεται μέρες ἴσως ὁλόκληρες γιὰ τὰ Πρω-τοχρονιάτικα δῶρα, νὰ διαβάξῃ καὶ σχετικές ἀναγνωστικές περικοπές σὲ παιδιὰ, π' οὔτε στὸν ὕπνο τους δὲ βλέπουν δῶρα — καὶ πῶς νὰ τὰ δοῦν, δταν λείπουν οἱ συγγενεῖς προσλαμ-βάνουσες παραστάσεις; Ἡ νὰ μιλήῃ μέρες πάλι ὁλόκληρες γιὰ τίς ἐλιές ἐκεῖ, πού μόνο «μὲ τ' ἀβράχτι» εἶναι γνωστὸ τὸ λάδι ἢ μόνο στὰ παντοπωλεῖα τὸ βρ'σκει κανένας! Ὡστε λοιπὸν μεγάλη προσοχή — πολὺ μεγάλη πρέπει νὰ δώσωμε στὸ τοπικὸ χρῶμα!

8. Μὰ καὶ τὸ χρονικὸ τέτοιο ἄς καλλιερ-γοῦμε μ' ἰδιαίτερη προσοχή! Ἀπ' τὰ παλιὰ χρόνια τονίζεται τοῦτο, μὰ καὶ μέχρι τώρα ὑ-πάρχουν Δάσκαλοι, πού διαβάζουν τὴν ἀνα-γνωστικὴ περικοπὴ γιὰ τὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο στὸν... τρ-γο καὶ γιὰ τὴν ἄλωσι τῆς Πόλης τό... Γενάρη! Ἰδιαίτερα δμως στὴν Ἐνιαία — κι ἐδῶ πιστὸ ἀκόλουθό της βάζομε τὴν Ὀλικὴ μέθοδο Πρώτης Ἀναγνώσεως — ὁ παράγοντας τοῦ χρῶ-νου εἶναι πολὺ σημαντικός. Γιατί ὅλες οἱ ἐνό-τητες παρουσιάζουν μιὰ χρονικὴ ἀπόλυτη σχέ-σι, πού πρέπει νὰ τὴ σεβαστοῦμε! Κι ἄς μὴ νομιστῇ πάλι τοῦτο καὶ τόσο εὐκόλο! Πολλές φορές θὰ μᾶς ἀνατρέπη προγράμματα, θὰ μᾶς ἀναστατώνῃ καὶ θὰ μᾶς βάζῃ σὲ μελάδες τὸ «παραμικρὸ» γεγονὸς — ἓνας θάνατος, ἓνας γά-μος, ἓνα ἔκτακτο γεγονὸς! Γιατί φυσικὰ θάνατι κᾶπως ὄχι σοβαρὸ νὰ τὸ βάλωμε στὰ... «ὕπ' ὄψιν»! Ἀλλοτε πάλι θὰ κυττάζωμε τὸν οὐρανὸ μὲ μεγαλύτερη ἀγωνία ἀπ' ὅ,τι οἱ γεωργοὶ γιὰ νὰ δοῦμε κανένα συννεφάκι, καμμιὰ σταγὼνα, ἐνῶ ἀργότερα οὔτε μὲ τὸ... παλιὸ ἡμερολό-γιο — ἰδιαίτερα στὰ ὄρενά! — δὲ θᾶρχεται ἡ ἄνοιξι, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος θὰ μᾶς πιέζῃ ἡ ἀνυπαρξία ἐνοτήτων κι ἀπ' τὴν ἄλλη τὸ Πά-σχα — πού δὲν καθυστερεῖ σὰν τὴν ἐποχὴ, ἀλλὰ κάποτε — κάποτε ἔρχεται μὲ χειμῶνιάτικα κρύα καὶ βροχές ἢ καὶ μὲ τὰ πρῶτα τιτιβίσματα τῶν χελιδονιών. Μὰ ὅλα αὐτὰ διορθώνονται, δταν πάρωμε τὸν ἀέρα τῆς δουλειᾶς κι δταν, σὰν τοὺς προνοητικούς αὐτοκινητιστές, ἔχομε ρεζέρβα ἀπὸ ἀρκετὲς διαθέσιμες ἐνότητες! Γιὰ ὥρα ἀνάγκης! Ἐτοιμες γιὰ ἐπιστράτευσι!

9. Μιὰ σχετικὴ συμπληρωματικὴ παρατήρ-ησις: πολλὰς ἀπ' τίς ἐνότητες θάχουν τὸ ἴδιο διδακτικὸ περιεχόμενον! Καὶ θὰ διαπραγμα-

τεύωμαστε τὴν κατάλληλη τοπικὰ καὶ χρονικὰ ἐνότητα! Ἔτσι οἱ περιπτώσεις ἀμηχανίας θᾶ-ναι ὀρισμένες καὶ πολὺ λίγες! Χωρὶς ἀβάρια στὴν ἐπιστῆμη! Χωρὶς ἐλαττώματα γύρω ἀπὸ διαφέροντα μαθητικά! Σὲ περίπτωσι ἐλλείψεως χρονικὰ συνυφασμένης ἐνότητος, χρησιμοποιοῦ-με ἐπαναληπτικά ἀπὸ ἀποψι ὕλης μιὰ ἀπὸ τίς ἐφεδρικές ἐνότητες.

10. Μεγάλον ἐρώτημα γύρω ἀπὸ τὴν πρώτη Ἀνάγνωσι: Πότε μαθαίνουν καλύτερα τὰ παι-διὰ; μὲ ποιά μέθοδο; σὲ ποιά ἀναρωτιῶνται οἱ νέοι Πάριδες! — νὰ δώσωμε τὸ μῆλο; Κι ἐδῶ γίνεται ὁ μεγάλος καυγᾶς. Γιατί οἱ θιασῶτες κάθε μεθόδου — σὰν τίς ἀρχαῖες ἐκεῖνες θεές! — ἀπαριθμοῦν προτερήματα, πραγματικά καὶ φανταστικά, πού φέρνουν σὲ δύσκολη θέσι τοὺς νέους κριτές, πού ἄλλωστε κι αὐτοὶ δὲ μπορεῖ νᾶναι ἀντικειμενικοί, ἀφοῦ ἀπ' τὸν κόσμον τοῦ-τον προέρχονται καὶ λόγοι διάφοροι — ἀπὸ νο-σταλγία μέχρι καὶ συγγένεια! — τοὺς ἐνώνουν μὲ κάποια ἀπ' ὅλες κι ἰδιαίτερα τίς δυὸ ἐπι-κρατέστερες ὑποψήφιες — τὴν ἀναλυτικοσυνθε-τικὴ καὶ τὴν ὀλική! Καὶ δὲ λείπουν καὶ οἱ φα-νατισμοί: ἀπὸ τὴ μιὰ ἀκούγονται φωνές σὰν ἐκεῖνες τοῦ Λουμούπα «ἔξω οἱ ξένοι» — ὡσὰν ἡ ἄλλη νᾶναι καθαρὸαίμη Ἑλληνική! — κι ἀπ' τὴν ἄλλη φτάνουν νὰ διαλαλοῦν, πῶς νωρίτερα μαθαίνουν πρώτη ἀνάγνωσι — συλλαβισμό κα-λύτερα, ἄς ποῦμε! — τὰ παιδιὰ μὲ τὴν Ὀλική.

11. Γιὰ μᾶς ὅσο λογικὸ εἶναι τὸ ἓνα, ἄλλο τόσο ὀρθὸ εἶναι καὶ τὸ ἄλλο! Μὲ κανένα τρόπο — ἐκτὸς ἂν ξέρουν ἀπὸ τὸ... σπῆτι τους ἀνά-γνωσι! — δὲ μαθαίνουν νωρίτερα μὲ τὴν Ὀλι-κή! Ἐξ χρόνια ἐφαρμογῆς δὲ μᾶς ἄφησαν κα-νένα δισταγμὸ σὲ τοῦτο! Πάντοτε ἀργότερα! Πάντοτε ἐρχόμασταν στὴν οὐρὰ ἀπὸ ἀποψι χρόνου! Ἰσως θὰ πρέπει νὰ ποῦμε καὶ τοῦτο: τὰ πῖο πολλὰ παιδιὰ — καὶ μιᾶμε γιὰ παιδιὰ, πού δὲν ἔχουν δὴ προσχολικά βιβλία! — ἀρχί-ζουν συνειδητὰ νὰ διαβάζουν ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ β' ἑξαμήνου καὶ νὰ γράφουν συνειδητὰ ἀκόμη ἴσως ἀργότερα! Δὲν σπανίζουν καὶ οἱ περιπτώσεις, πού μὲ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ τὰ χελιδονάκια ξεπετάγεται ἡ ἀναγνωστικὴ ἱκανότητα! Φυσικὰ μένουν καὶ μερικά καὶ γιὰ τὸ Μάη — ἴσως ἴσως καὶ τὸν Ἰούνιο! Χρονικὴ λοιπὸν σύγκρισι δὲ χωράει! Γιατί μὲ τὴν ἀνα-λυτικοσυνθετικὴ ποτὲ σχεδὸν δὲν καθυστεροῦν τὰ σχολεῖα τόσο! Μὲ τὰ Χριστοῦγεννα τὰ πῖο πολλὰ παιδιὰ τὰ καταφέρνουν καλοῦτσικα!

12. Ὅμως ἄς ἀποφύγωμε τὴ σύγχυσι. Γιατί ἐδῶ — πιστεύομε προσωπικά! — πέφτουν ἔξω οἱ θιασῶτες τῆς ἀναλυτικοσυνθετικῆς. Καὶ λένε: ἀφοῦ σὲ κάθε σχεδὸν στιγμὴ τοῦ πρώτου scho-λικοῦ χρόνου πᾶμε μπροστά, πῶς τολμάτε καὶ κατηγορεῖτε τὴ θεὰ μας; τί ἔχετε νὰ ἐπιδείξετε σεῖς; Ἀπαντοῦμε ἀπλούςτατα: τὴ βαθύτερη μάθησι! Τὸν πλατύτερον ὀρίζοντα! τὴν θαυμα-στὴ ἀσυνειδητὴ ἐσωτερικὴ ἐπεξεργασία! Τὴν ἀβίαστη ἐξωτερικά! Τὴν ἀνυπέρβλητη ἱκανό-τητά μας στὰ ἄλλα ἐτη! Καὶ στὸ τέλος τοῦ πρώτου χρόνου καὶ στοὺς ἄλλους ὀρθογραφικά

και αναγνωστικά — προσωπική μας γνώμη διατυπώνουμε! — υπερτερούν τα παιδιά, που ακολούθησαν την 'Ολική! Το παιδάκι της αναλυτικοσυνθετικής δυσκολεύεται πολύ να ξεφύγει από το αναγνωστικό του και χάνει κυριολεκτικά τα νερά του με το πρώτο. 'Ενώ το άλλο σ' όποιο βιβλίο κι αν το βάλετε, όποιο κείμενο κι αν αντικρύση, εκείνο, που ξέρει, το ξέρει!

13. 'Αρκεί μόνο να διδάχτηκε όπως πρέπει! 'Όχι 'Ολική και με ψαρόκολλα κολλημένοι στο 'Αλφαβητάριο! Γιατί αυτή δεν είναι 'Ολική! Είναι σαν τούς μιγάδες του Κογκό, που τις τρώνε κι απ' τούς μαύρους κι απ' τούς λευκούς! Κι αυτή είναι ή κυριώτερη βάσι κατηγορίας κατά της 'Ολικής. Και λέμε κι εμείς: μιὰ τέτοια όλική δς λείπη! 'Ολική, που δεν έχει να παρουσιάση το δικό της χρονικά και τοπικά αναγνωστικό δεν είναι για μας όλική με απόδοσι! Μιὰ τέτοια πρέπει νάχη σε κάθε τόπο το δικό της αναγνωστικό. Μά και κάθε χρόνο το δικό της! 'Εξ χρόνια εφαρμογής μας έδωσαν ξε αναγνωστικά. Με όλη και όμοια και ανόμοια! με δική τους σειρά! Με δικό τους περιεχόμενο.

14. Κι εδώ είναι μιὰ δυσκολία αρκετά σημαντική — ίσως για πολλούς ή μεγαλύτερη: Πώς θά γίνη τοτο; πώς θά έξοικονομήσωμε τα πράγματα; Μιὰ και μόνη απάντησι υπάρχει: να κατασκευάζωμε μόνοι μας το κείμενο! να το φτιάνωμε μόνοι μας! Έδωκο τοτο, αν ξεχάσωμε και ξεχνούμε κάθε φορά, πώς είμαστε Δάσκαλοι και δεν ξεχνούμε ποτέ, πώς γράφωμε για τα παιδιά! Γιατί δεν πρέπει να παρασυρόμαστε ποτέ από επίπλαστα κι ανύπαρκτα συνήθως λογοτεχνικά χαρίσματα και από άκαταδεκτικότητα στα ταπεινά και να γράφωμε δυσκολονόητα τεμάχια. 'Ας μιμηθούμε το ύφος του παραμυθιού της γιαγιάς. 'Ας σκύψωμε στα παιδιά μας! 'Ας γίνωμε ένα μ' αυτά! Και τότε θά δώσωμε υποκειμενικότητα στα κείμενα! Θά τα ποτίσωμε με συναισθήματα, που τόσο εύκολα ανοίγουν την παιδική ψυχή! Θά τα κάνωμε απλά και παιδικά!

15. Στην αρχή θά γράφονται στίς καρτέλες! 'Αργότερα υπάρχουν 2 λύσεις: ή το πρόχειρο τυπογραφείο — με ζελατίνη! — ή να γράφεται το κείμενο στον πίνακα από το Δάσκαλο ή ένα καλλιγράφο μαθητή και να το αντιγράφουν τα παιδιά. Εύκολώτερο βρήκαμε και βρίσκομε το δεύτερο! Γιατί υποβοηθεί ή αντιγραφή του κειμένου τα παιδιά σε πολλά! Στην καλή και γρήγορη γραφή! Στην όρθογραφία! Στην καλή και πολλαπλή εντύπωσι των φθόγων! Στη γραπτή μεθαιριανή διατύπωσι τους τα παιδιά!

16. 'Ετσι επιτυγχάνωμε και τοτο: μιλώντας στο παιδί και γράφοντάς του, όπως μιλάει ή γιαγιά του, να το τραβήξωμε και να το φέρωμε κοντά στην απλή χωρίς ιδιοματισμούς 'Ελληνική, χωρίς αποκοπή από το οίκογενειακό του περιβάλλον, χωρίς απότομα πηδήματα από

τα συνηθισμένα του βιώματα, που μπορεί πολλά τα κακά να το γεννήσουν.

17. Μ' ακόμη πιο πολύ συντελούν σε κάτι τέτοιο οι ελεύθερες ανακοινώσεις. Μέχρι σήμερα βλέπομε ανθρώπους, που δε μπορούν να πουν δυό λόγια της προκοπής, που δε μπορούν ούτ' ένα νόημα να διατυπώσουν. 'Αλλοτε πάλι πάλι έξ αιτίας της αδυναμίας αυτής βλέπομε κι ακούμε, στα δικαστήρια ιδιαίτερα, πράγματα, που μας κάνουν να γελούμε παρά την ιερότητα του χώρου. Και θεωρούμε αίτιο τούτου το παλιό σχολείο, που το μόνο, που ήξερε, ήσαν οι λεκτικές ασκήσεις με τα ανούσια και τυποποιημένα πράγματα, 'Ενώ οι ελεύθερες ανακοινώσεις μιλάνε πάνω στα πράγματα και για τα πράγματα. Κι είναι τόσο διαφορετικό τοτο! Γιατί εδώ είναι ζωή κι όχι έπιτάφιος επιγραφές! 'Εδώ είναι πλήμμουρα εντυπώσεων κι όχι κάκοσμες λακκούβες με βαλτονέρια. 'Εδώ το παιδί άφηγείται και ζή την αφήγησι του, ενώ εκεί παπαγαλίζει και ίσως — ίσως αηδιάζει! Θεωρούμε τόσο βασικό το ζήτημα των ανακοινώσεων, που γίνονται έτσι, ώστε τις βλέπομε σαν την πόρτα και το χάλ της 'Ενιαίας και της 'Ολικής. Και τονίζωμε: μάθετε τα παιδιά Σας να συζητούν και να άφηγούνται και τότε — και μόνον τότε! — προχωρήστε στην 'Ενιαία και την 'Ολική!

18. Μιὰ τελευταία παρατήρησι: μην είστε βιαστικοί και μην αποθαρρύνεσθε! 'Η μέθοδος είναι της όπομονής! Μη βιάζεστε τα παιδιά να διαβάζουν παράκαιρα! Μην άνησυχήτε! Μην έκνευρίζεσθε! Και τότε από το Φλεβάρη και πέρα τα παιδιά, που θά άρχίσουν να διαβάζουν συνειδητά, να ξεφυτρώνουν σαν τούς δρόκους απ' το γνωστό χωράφι του Αίήτη. Και θά ξεφυτρώνουν, όπως ξεφύτρωναν και τότε μπροστά στα έκπληκτα μάτια του 'Ιάσονα πάνοπλο! 'Ικανώτατα για άνάγνωσι τόσο, ώστε να τρίβετε τα μάτια σας. Και τότε θά προσυπογράψετε και σείς μαζί μου: ή όλική μαθαίνει τα παιδιά άνάγνωσι άργότερα, άλλ' άκοπώτερα για τα παιδιά και καλύτερα!

Διευθύνσεις συμφώνως ιφ άρθρου 6 § 1

του Α. Ν. 1092/1938

Έκδόσης: Διδ. Όμοσπονδία Έλλάδος

Πρόεδρος: ΗΛ. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Διεύθυνσις: 'Ιονίων Νήσων 15. 'Υμηττός

'Α θ ή ν α ι

Προϊστάμενος Τυπογραφείου

ΚΩΣΤΑΣ ΗΛ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ, 'Ηλίου 18

'Α θ ή ν α ι

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΩΣ ΜΕΣΟΝ ΜΕΤΑΒΑΣΕΩΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΦΗΡΗΜΕΝΗΝ ΕΝΝΟΙΑΝ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΙΝ ΑΥΤΩΝ

Τοῦ Κ. Γ. ΚΕΛΕΣΗ, Διδασκάλου 20οῦ Δημ. Σχολείου Β' Περιφέρειας Πειραιῶς

Εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους ἡμᾶς τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀριθμητικῆς εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, ὅτι, λόγῳ τῆς φυσικῆς ἀδυναμίας τοῦ παιδιοῦ νὰ συλλάβῃ τὴν ἀφηρημένην ἔννοιαν τῶν ἀριθμῶν, τὸ μάθημα τοῦτο ἀπὸ ἀπόψεως διδακτικῆς εἶναι τὸ δυσκολώτερον καὶ εἰς ἀποτελέσματα πενιχρόν. Ἐὰν θελήσωμεν νὰ σταθμίσωμεν εἰς ἓνα ἀντικειμενικὸν ἀπολογισμὸν, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας μας τοῦ σχολικοῦ ἔτους, θὰ διαπιστώσωμεν, ὅτι δὲν εἶναι καθόλου ἱκανοποιητικά, διὰ νὰ μὴν εἰπω ἀπελπιστικά. Ἐπειτα ἀπὸ ἐπιμόνους προσπάθειας καὶ κόπους ὅλο κλήρου σχολικοῦ ἔτους, κατὰ τὰς ὁποίας διδάσκαλος καὶ μαθηταὶ κατεπονήθησαν τόσο πολὺ, βλέπομεν π.χ. ὅτι εἰς τὴν πρώτην τάξιν πολὺ ὀλίγα πράγματα ἔμειναν εἰς τὸ μυαλὸ τοῦ παιδιοῦ. Οἱ εὐφύεστεροι, ἐξ αὐτῶν, ἐπέτυχον κάπως νὰ ἀφομοιώσουν τοὺς ἀριθμοὺς 1—20 εἰς ὅλας τὰς σχέσεις αὐτῶν, διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν τεσσάρων πράξεων. Οἱ περισσότεροι μὲν κατάρθωσαν νὰ ἐννοήσουν τὴν πρόσθεσιν καὶ ἀρκετοὶ οὕτε τὴν ἔννοιαν τῶν ἀριθμῶν 1—10 κατέχουν καὶ ἀν ἐρωτήσωμεν αὐτοὺς, θὰ λάβωμεν τὴν ἀπάντησιν, ὅτι π.χ. τὸ 7 εἶναι μεγαλύτερον τοῦ 8. Καὶ ὅταν αὐτὰ γίνωνται εἰς τὴν πρώτην τάξιν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν, ἀνάλογα καὶ ἀκόμη χειρότερα εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἄλλων τάξεων.

Τοῦτο πολλάκις μᾶς ἐμβάλλει εἰς σκέψεις σοβαρὰς καὶ ἐν τῇ προσπάθειᾳ μας νὰ εὕρωμεν τί πταίει, καταλήγομεν συνήθως εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι δὲν ἐπιμείναμεν, ὅσον ἔπρεπε, εἰς τὴν αἰσθητοποίησιν, ἢ ὅτι τὰ ἐποπτικὰ μέσα τὰ ὁποία ἐχρησιμοποιούσαμεν δὲν ἦσαν τὰ ἐνδεδειγμένα καὶ προβαίνομεν εἰς τὴν προμήθειαν νέων τοιούτων. Παρὰ ταῦτα ἡ κατάστασις δὲν βελτιοῦται.

Ἡ γλῶσσα τῶν ἀριθμῶν εἶναι λίαν δυσνόητος κατὰ τὴν μικρὰν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου, διότι οὗτος προσκεκολλημένος εἰς τὰ ἀντικείμενα τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος, δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ συλλάβῃ τὴν ἀφηρημένην ἔννοιαν τῶν ἀριθμῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι κενοὶ περιεχομένου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἡ ἀπαίτησις τῆς διδακτικῆς νὰ τηρῇται ἡ ἀρχὴ τῆς ἐποπτείας, διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἀντικειμένων τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος τοῦ παιδιοῦ, ὡς ἐποπτικῶν μέσων, πρέπει νὰ θεωρῇται ἀπαράδατος. Ὅσον ὅμως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τηρῇται ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἄλλο τόσον εἶναι ἀπαραίτητον νὰ συνηθίσῃ ὁ μαθητὴς νὰ ἐννοῇ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀριθμῶν χωρὶς τὰ πράγματα, διότι τοῦτο εἶναι ἀπαίτησις τῆς ζωῆς. Ἐὰν συνεχίσωμεν χρησιμοποιεῖν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐποπτείας, τὰ παιδιὰ δὲν θὰ μάθουν ἀριθμητικὴν διότι, «μαθαίνω ἀριθμητικὴν σημαίνει πρῶτα ἀπ' ὅλα, μαθαίνω νὰ σκέπτομαι ἀφηρημένα» καὶ μὲ τὰ πράγματα ἐμπρὸς τῶν, δὲν θὰ μπόρουν ποτὲ νὰ φθάσουν στὸ ἀφηρημένο. Ὡστε, πρέπει εἰς κάποιαν φάσιν τῆς διδασκαλίας, νὰ ἀποσύρωμεν τὰ μέσα αἰσθητοποίησεως καὶ νὰ καλέσωμεν αὐ-

τοὺς νὰ συλλάβουν τοὺς ἀριθμοὺς χωρὶς αὐτὰ. Ἡ ἐργασία ὅμως αὕτη εἶναι λίαν δυσχερὴς, διότι προσκρούει εἰς τὴν φυσικὴν ἀδυναμίαν τοῦ παιδιοῦ νὰ σκεφθῇ ἀφηρημένα. Τί πρέπει, λοιπόν, νὰ γίνῃ;

Ὁ ὑποφαινόμενος, ἀσχολούμενος ἀπὸ πολλῶν ἔθων, ἰδιαιτέρως μὲ τὴν ἔρευναν τοῦ προβλήματος τοῦτου (κατὰ τὸ ἔτος 1948 ἔκαμα μικρὰν τινα πραγματείαν περὶ τοῦ τρόπου τῆς αἰσθητοποίησεως τῶν ἀριθμῶν καὶ κατασκευάσα ἀριθμητήριον ἰδικῆς μου ἐμπνεύσεως, τὸ ὁποῖον ἔκρινεν λίαν κατάλληλον τὸ Σδν Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 25/6-3-48 ἀποφάσεώς του), κατέληξα εἰς ὁρισμένα συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα πιστεύω, ὅτι εἶναι προοδευτικά, διότι δίδουν τὴν σωστὴν ἐξήγησιν τοῦ προβλήματος τοῦτου. Κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην, τὸ θέμα ἀνάγεται εἰς μίαν λεπτομέρειαν τὴν ὁποίαν δὲν ἐπροσέξαμεν καὶ ἡ ὁποία ἔχει μεγάλην σημασίαν.

Ὡς γνωστὸν, ἡ ψυχολογία διδάσκει ὅτι, κατὰ τὴν ἀνάπλασιν τῶν παραστάσεων, δὲν ἡμποροῦμεν νὰ φέρωμεν εἰς τὸ ὁπτικὸν πεδῖον τῆς συνειδητέας μας συγχρόνως τὴν παράστασιν περισσοτέρων τῶν δύο ἀντικειμένων. Ὅταν ὁ μαθητὴς διαβάσῃ τὴν λέξιν «μῆλον» ἀναπλάττει τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ἐννοεῖ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Εἰς τὴν ἀριθμητικὴν ὅμως χρειάζεται νὰ φέρῃ εἰς τὴν μνήμην του περισσότερα τῶν δύο πραγμάτων καὶ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, διότι εὐρίσκεται ἔξω τῶν φυσικῶν δυνατοτήτων του. Διὰ τοῦτο, τὸ θέμα μας τίθεται ὡς ἑξῆς: Ἀφοῦ τὸ παιδί δὲν ἡμπορεῖ νὰ φέρῃ τὰ πράγματα εἰς τὴν μνήμην του καὶ δι' αὐτῶν νὰ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀριθμῶν καὶ, ἀφοῦ ἀποτελεῖ ἀπαίτησιν τῆς ζωῆς νὰ σκέπτεται ἀφηρημένα, διότι ἄλλως δὲν θὰ μάθῃ ἀριθμητικὴν, πρέπει ἡμεῖς οἱ Παιδαγωγοὶ νὰ διδάξωμεν εἰς αὐτὸ τὸν τρόπον νὰ σκέπτεται ἀφηρημένα, νὰ τὸ συνηθίσωμεν νὰ μὴν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ φέρῃ εἰς τὴν μνήμην του τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Νὰ διδάξωμεν εἰς αὐτὸ τὴν αἰσθητοποίησιν τοῦ ἀφηρημένου.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τοῦτου θὰ ἐπιστρατεύσωμεν τὴν φαντασίαν, ἡ ὁποία παραμένουσα εἰς τὴν ἐφεδρείαν εἶναι ἐτοιμὴ, ὁσάκις ἀνακαλεῖται ἐκ ταύτης, νὰ συμπληρώσῃ τὴν σκέψιν τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν αὕτη στερεῖται περιεχομένου. Καθ' ἣν στιγμὴν δηλαδὴ τὸ παιδί πιεζόμενον ὑπὸ τῆς ἀνάγκης νὰ φέρῃ εἰς τὴν μνήμην του ἀντικείμενα, διὰ νὰ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀριθμοῦ, θὰ ἐπεμβαίνῃ ἡ φαντασία καὶ δι' ἐνὸς συμβόλου, (συνθήματος τρόπον τινὰ) θὰ βοηθήσῃ τοῦτο νὰ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ. Ὅπως γνωρίζομεν, ὑπῆρξε μία ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀνθρώπος δὲν εἶχε τὴν ἀνάγκην τῶν ἀριθμῶν. Ἦτο ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ πρωτόγονος ἀνθρώπος, εὐρισκόμενος ἐν τελείᾳ ἀπομονώσῃ, δὲν παρήγεν ἀγαθὰ διὰ νὰ τὰ ἀριθμῇ. Βραδύτερον ὅμως, ἀναπτυσσομένων τῶν μέσων παραγωγῆς, ἐχρειάσθη νὰ εὕρῃ τὸν τρόπον νὰ ἐρη-

νεύη τὰ ἀντικείμενα μαθηματικῶς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πνευματικόν του ἐπίπεδον ἦτο πολὺ χαμηλόν, ὅπως περίπου τοῦ παιδιοῦ τῆς Αἰς τάξεως, δὲν ἐπέτυχε νὰ εὗρῃ ἀμέσως τοὺς ἀριθμοὺς καὶ ἐπενόησε τὰ σύμβολα. Ἀργότερον ἐξελισσομένων τῶν μέσων παραγωγῆς εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν καὶ ἀνερχομένου τοῦ πνευματικοῦ του ἐπίπεδου, ἀντικατέστησεν οὗτος τὰ σύμβολα διὰ τῶν ἀριθμῶν, διότι τὰ ἀγαθὰ του ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐργασθῇ μὲ τὰ σύμβολα.

Μὲ τὴν βοήθειαν ὅθεν τῆς φαντασίας εἶναι ἀναγκαῖον νὰ περάσῃ καὶ ὁ μαθητὴς τῆς Α' τάξεως διὰ τοῦ συμβόλου εἰς τὸν ἀριθμὸν. Μὲ ἓν σύμβολον χωρὶς νὰ ταλαιπωρηθῇ θὰ δυνηθῇ ἀμέσως, νὰ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀριθμοῦ. Τὸ σύμβολον θὰ εἶναι ἡ βαθμὶς ἢ ὁποῖα θὰ βοηθήσῃ αὐτόν, νὰ διέλθῃ ἀπὸ τὸ πραγματικὸν εἰς τὸ ἀφηρημένον. Διὰ τῆς φαντασίας καὶ διὰ τοῦ συμβόλου, θὰ κατορθώσωμεν μεθοδικῶς, νὰ δδηγῇ σωμὲν αὐτὸν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ἀφηρημένου. Διὰ ταύτης, θὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἐξαύλωσιν τοῦ πραγματικοῦ ὥστε, ἀπὸ τὸ πραγματικὸν νὰ μὴ μείνῃ τίποτε εἰς τὴν μνήμην του παρὰ μόνον σημεῖον τί, τὸ ὁποῖον θὰ θυμίζῃ εἰς τοῦτον τὸν ἀριθμὸν. Θὰ μεταφέρωμεν τὸν μαθητὴν ἀπὸ τὸ φῶς τῆς πραγματικότητος, εἰς τὸ λυκόφως, ὅπου δὲν θὰ βλέπῃ τὰ πράγματα, ἀλλὰ ἀμυδρῶς τὴν σκιάν των καὶ ἀπὸ τὸ λυκόφως εἰς τὸ σκότος τοῦ ἀφηρημένου, ὅπου μακρὰν τῶν πραγμάτων θὰ μάθῃ νὰ ὁμιλῇ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀριθμῶν. Τὰ σύμβολα ὑπάρχουν εἰς τὴν ζωὴν μας καὶ τὰ χρησιμοποιοῦμεν ὡς ἐρεθίσματα διὰ νὰ συλλάβωμεν νοερῶς τὴν πραγματικότητα. Οὕτω ὁ ὑποφαινόμενος π.χ. ταύτην τὴν στιγμὴν, φέρω εἰς τὴν συνείδησίν μου τὴν παράστασιν ἑνὸς δένδρου ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς σκιάς καὶ διὰ ταύτης, διὰ τοῦ νόμου τῆς διαδοχῆς, ὅλας τὰς παραστάσεις τῆς ἐκδρομῆς μου εἰς τὴν Πάρνηθα.

Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσῃ τις, ὑπὸ ποίαν μορφήν θὰ χρησιμοποιήσωμεν ταῦτα κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀριθμητικῆς;

Πρὸς τοῦτο θὰ ἐκμεταλλευθώμεν τὴν πείραν τοῦ μαθητοῦ τὴν ὁποίαν φέρει μαζί του ἀπὸ τὸν ἰδικόν του κόσμον, ἐρχόμενον εἰς τὸ σχολεῖον. Ἡ ζωὴ διδάσκει εἰς αὐτὸ τὴν ἔννοιαν ὁρισμένων πραγμάτων. Καθὼς τοῦτο ἀναπτύσσεται, ζητεῖ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νὰ μάθῃ τὴν ἐξήγησιν ὁρισμένων πραγμάτων. Ἐρωτᾷ π.χ. τὴν γιὰ τὸν:

— Πόσο μακριὰ εἶναι γιὰ τὸν; καὶ ἐκείνη ἀπαντᾷ.

— Μακριὰ παιδί μου, πολὺ μακριὰ! ὅσο ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς.

— Πῶ! Πῶ! Πῶ! λέγει, καὶ μὲ τὰς λέξεις αὐτάς κατὰ φαίνεται, ὅτι ἔχει καταλάβει. Παρατηρεῖ τὰς διὰ φῶρα ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα περιβάλλουν αὐτὸ καὶ διαπιστώνει, ὅτι εὐρίσκονται ταῦτα ἕνα-ἕνα. Καὶ ὅταν ἕνα-ἕνα συγκεντρωθοῦν, γίνονται πολλὰ καὶ ἀντιθέτως, ὅταν πάλι, ἕνα-ἕνα ἀποχωρήσουν, ὑπάρχει κενὸν (μὴδὲν). Καθὼς βαδίζει εἰς τὸν δρόμον παρατηρεῖ ὅτι κάθε φορὰ ποὺ προβάλλει τὸ πόδι του εὐρίσκεται ἕνα βῆμα μακρύτερα, καθὼς ἀνεβαίνει τὴ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ του, σὲ κάθε βῆμα, εὐρίσκεται κατὰ μία βαθμίδα ὑψηλότερον. Συγκρίνει ἐπίσης τὰ διάφορα ἀντικείμενα καὶ παρατηρεῖ, ὅτι διαφέρουσι ταῦτα κατὰ τὸ ὕψος. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν δημιουργεῖ τὰς πρώτας

ἐννοίας καὶ ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸ σχολεῖον γνωρίζει τί θὰ εἴπῃ: ἕνα, πολλά, μὴδὲν — κοντὰ, μακριὰ — μικρά, μεγάλα κλπ.

Ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν στηριζόμενοι θὰ οἰκοδομήσωμεν τὸ ἀόρατον οἰκοδόμημα τῶν ἀριθμῶν. Δι' αὐτῶν θὰ πλάσωμεν τὰ σύμβολα, διὰ νὰ βοηθήσωμεν τὸ παιδί νὰ παρακάμψῃ τὰς δυσχερείας, τὰς ὁποίας συναντᾷ καὶ νὰ ἐννοήσῃ εὐκόλως τοὺς ἀριθμοὺς. Καὶ διὰ νὰ γίνω σαφέστερος, θὰ ἀναφέρω ἕνα παράδειγμα.

Ὅταν ἐδίδασκον εἰς τὴν Βαν τάξιν, εἰς τὸ πρῶτον μάθημα τῆς ἀριθμητικῆς, ἔγραψα εἰς τὸν πίνακα μερικοὺς ἀριθμοὺς, ὅχι κατὰ τὴν τάξιν των, καὶ ἐκάλεσα τοὺς μαθητὰς μου, νὰ βάλουν αὐτοὺς εἰς τὴν σειρὰν των. Δὲν ἀπόρησα, βέβαια, ὅταν εἶδα, ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν εἶχαν ἀποκτήσει τὴν ἔννοιαν τῶν ἀριθμῶν εἰς τὴν πρώτῃν τάξιν. Ἐκείνη τὴν στιγμὴν, μοῦ ἤλθε μία ἰδέα. Ὡδήγησα αὐτοὺς εἰς τὴν σκάλαν τοῦ σχολείου καὶ διέταξα δέκα ἐξ αὐτῶν νὰ σταθοῦν κατὰ σειρὰν, εἰς τὰς δέκα πρώτας βαθμίδας. Ἀσφαλῶς, δὲν ὑπάρχει παραστατικώτερος τρόπος ἀπὸ αὐτὸν νὰ συλλάβουν οἱ μαθηταὶ μας τὴν ἔννοιαν τῶν ἀριθμῶν. Τίποτε δὲν λέγουν δέκα ἄλλα ἀντικείμενα παρμένα ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἐμπρὸς εἰς τὸ παράδειγμα αὐτό. Εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ μήκους, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ πλάτους, εἴτε τοῦ ὕψους, ἀποδίδει ἀριστα ἀποτελέσματα εἰς τὴν αἰσθητοποίησιν τῶν ἀριθμῶν διότι αὕτη εἶναι γνωστὴ περισσότερον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ. Τὴν ἐζῆσε καὶ τὴν ζῆ καθημερινῶς, ὅταν βαδίζῃ, ὅταν ἀνέρχεται τὴν κλίμακα, ὅταν παρατηρῇ ὅτι τὰ διάφορα ἀντικείμενα διαφέρουσι κατὰ τὸ ὕψος αὐτῶν. Ἀλλ' ἂς συνεχίσωμεν τὸ παράδειγμά μας. Ὡδήγησα κατόπιν τοὺς μαθητὰς μου εἰς τὴν τάξιν καὶ ἐσχεδίασα ἐπὶ τοῦ πίνακος τὴν κλίμακα τοῦ σχολείου μὲ τὰς δέκα βαθμίδας καὶ ἔγραψα εἰς ἐκάστην τὸν ἀντίστοιχον ἀριθμὸν. Ἐκάλεσα κατόπιν τοὺς αὐτοὺς νὰ ἀριθμήσουν. Ἐν συνεχείᾳ ἐσθυσά τὴν κλίμακα καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐχάραξα εἰς τὴν σειρὰν δέκα εὐθείας γραμμὰς, εἰς διάταξιν κάθετον, καὶ εἰς ἀναλογίαν τοιαύτην, ὥστε ἡ δευτέρα γραμμὴ νὰ εἶναι διπλασίᾳ τῆς πρώτης, ἡ τρίτη τριπλασίᾳ... καὶ ἡ τελευταία δεκαπλάσια. Οἱ μαθηταὶ ἀνέγνωσαν πάλιν 1, 2, 3, κ.λ.π. χωρὶς νὰ ὑπάρχουν ἀριθμοί. Ὅπως φαίνεται ἐκ τοῦ ὡς ἄνω παραδείγματος, ἡ ἔννοια τῶν ἀριθμῶν 1—10 ἐδόθη εἰς τοὺς μαθητὰς, ὑπὸ τὰς κατωτέρω τρεῖς μορφάς:

Κλίμαξ (πραγματικὸν) — σχέδιον κλίμακος καὶ εὐθεῖα γραμμὴ (σύμβολον). Τώρα, δυνάμεθα ν' ἀντικαταστήσωμεν τὰ σύμβολα διὰ τῶν ἀριθμῶν, ὁσάκις ὁμοῦς ἀριθμῶμεν δὲν ἔχομεν τὴν ἀνάγκην νὰ φέρωμεν εἰς τὴν μνήμην μας τὰς δέκα βαθμίδας τῆς κλίμακος (ἄλλωστε τοῦτο εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον) ἀλλὰ τὰς εὐθείας γραμμὰς, τὰς γραμμὰς σύμβολα.

Νομίζω, ὅτι διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐπέτυχον νὰ ἀποσπᾷ τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὰ πράγματα εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι προσκεκολλημένοι καὶ μεθοδικῶς, νὰ βοηθήσω αὐτοὺς, νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα εἰς τὴν ἀφηρημένην σκέψιν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται:

1) Ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐποπτείας εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀριθμητικῆς πρέπει νὰ τηρῇται μέχρις ἑνὸς ὅριου. Πέραν τούτου καθίσταται αὕτη ἐπιδιδασκαλία, διότι ἐμπο-

ΤΕΧΝΙΚΗ Ή ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ;

ΤΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ χώρα μας περνᾷ μιὰ σιωπηλὴ ἐπανάστασι. Εἶναι ἡ τεχνικὴ καὶ βιομηχανικὴ ἐπανάστασι ποὺ συντελεῖται ἀποφασιστικὰ καὶ ἡ κοινωνικὴ ἐπανάστασι ποὺ ἀκολουθεῖ ἀναγκαστικὰ.

Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι πολυκύμαντη καὶ ἔχει χαρακτηριστικὴ τὴ συνεχὴ ἀλλαγὴ, τὴ συνεχὴ ὥθησι πρὸς τὰ ἔμπροσθεν καὶ μᾶς καλεῖ σὲ ἀμιλλα οἰκονομικο-παραγωγικῆς, πολιτιστικῆς καὶ πνευματικῆς σὲ διεθνή στίβο.

Ἡ ἀλλαγὴ τῶν μέσων παραγωγῆς προϋποθέτει ἀλλαγὴ καὶ στὴν ἐκπαίδευσι. Χωρὶς τὸ συγχρονισμὸ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὁ τεχνικὸς συγχρονισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ στεφθῇ ἀπὸ ἐπιτυχία. Ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι ἡ βάσι κάθε οἰκονομικῆς καὶ πολιτιστικῆς παραγωγῆς. Ἡ ἐκπαίδευσις καλεῖται γι' αὐτὸ ἐπειγόντως ν' ἀνταποκριθῇ στὶς νέες καὶ πολύπλοκες ἀπαιτήσεις τῆς τεχνικῆς. Χωρὶς τὴν ἐκπαίδευσις εἰδικῶν στὸν κάθε τομέα τῆς παραγωγῆς, οἱ μηχανεὲς μένουσιν νεκρὰ σιδηρικά. Δὲν εἶναι πλέον καιρὸς νὰ χάνωνται στὴν ἀφάνειά τολέντα καὶ ἰδιοφυεῖς καὶ νὰ σπαταλῶνται ἀσκοπα δεξιότητες καὶ πνευματικὲς δυνάμεις. Ἐπιτακτικὸ ἔργο τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι νὰ ἐξελεῖξῃ στὸ ἑπακρο τίς κλίσεις καὶ τίς ἱκανότητες τῆς φυλῆς μας. Ἡ ἀξιοποίησι τῶν ἱκανοτήτων θὰ ἀποδῇ τὸ ἀσφαλέστερο κεφάλαιο τοῦ ἔθνους μας.

Ἐνα κράτος σὰν τὸ Ἑλληνικὸ μὲ μεγάλῃ παράδοσι καὶ ἔκτασι μικρῇ, δὲ θὰ ἤμποροῦσε διαφορετικὰ νὰ ἐπιβληθῇ στὸ διεθνὴ συναγωνισμὸ καὶ νὰ ἐπιζήσῃ, παρὰ μόνον μὲ τίς ἀσύλληπτες δυνάμεις τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἱκανοτήτων τοῦ λαοῦ του, μόνες ἱκανὲς νὰ προαγάγουν τίς ἐπιστήμες, τίς τέχνες, τὰ γράμματα. Κι' ἂν τὸ κράτος μας εἶναι μικρό, τὸ πνεῦμα εἶναι ἀχώρητο καὶ οἱ ἱκανότητες καὶ δεξιότητες τοῦ Ἑλληνος ἀκαταμέτρητες.

Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ ἀπὸ μιὰ δυσάρεστη κατάστασι σὲ κάποια καλύτερη, δὲ γίνεται — ὅπως κάθε ἀλλαγὴ — χωρὶς ἐμπόδια. Σήμερα αἰφνης στὴ χώρα μας δύο ἀντίθετες δυνάμεις τείνουσιν σὲ σύγκρουσι.

Ἡ οὐμανιστικὴ ἢ κλασικιστικὴ κατεύθυνσις.

Μία ἀπὸ τίς ἀντιτιθέμενες αὐτὲς δυνάμεις κάπως

δίδει τὸν μαθητὴν νὰ σκεφθῇ ἀφηρημένα.

2) Πρέπει νὰ διδάξωμεν εἰς τὸν μαθητὴν, τὸν τρόπον νὰ σκέπτεται ἀφηρημένα, ν' ἀσκήσωμεν αὐτόν, εἰδικῶς εἰς τοῦτο, ἀφοῦ εἶναι ἔξω τῶν φυσικῶν δυνατοτήτων αὐτοῦ, νὰ φέρῃ εἰς τὴν μνήμην του τὴν εἰκόνα περισσοτέρων τῶν δύο ἀντικειμένων.

3) Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν θὰ χρησιμοποιήσωμεν τὰ σύμβολα, τὰ ὅποια ἐπενόησεν ὁ ἄνθρωπος εἰς κάποιαν ἐποχὴν, διὰ νὰ παριστᾷ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀριθμῶν καὶ διὰ τῶν συμβόλων νὰ φθάσωμεν εἰς τοὺς ἀριθμούς. καὶ

4) Τὰ σύμβολα πρέπει νὰ εἶναι τοιαῦτα ὥστε νὰ ὁμιλοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ. Ὡς τοιαῦτα ἐνδείκνυνται τὰ εὐθύγραμμα σχήματα καὶ ἡ εὐθεῖα γραμμὴ, διότι εἶναι πολὺ γνωστὰ εἰς αὐτόν.

ἐξησθενημένη, εἶναι ἡ προσήλωσι πρὸς τὰ πατροπαράδοτα, ὁ φόβος τῆς ἀλλαγῆς, ἡ διατήρησι τοῦ ὑπάρχοντος θεσμοῦ.

Ἐκφράζεται κυρίως ἀπὸ τοὺς λάτρεις τοῦ κλασικισμοῦ καὶ τοὺς ὑπέρμαχους τοῦ παλίου οὐμανισμοῦ. Ἡ παράδοσι, λέγουσιν, εἶναι μεγάλο κεφάλαιο. Δὲν πρέπει νὰ καταλύσωμε τὴν ἑλληνικὴν παράδοσι καὶ εἶναι σφάλμα ν' ἀντιστρατευώμαστε πρὸς τὸ θεῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα, ποὺ ἐξεπολίτισεν τοὺς λαοὺς. Ἡ ἑλληνικὴ παράδοσι εἶναι ταυτοσημὴ μὲ τὴν «ἀνθρωπιστικὴ παιδεία», ποὺ σημαίνει ψυχικὸ καὶ σωματικὸ κάλλος καὶ ψυχικὴ μόρφωσι. Ἡ «καλοκαγαθία» ἦτο σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς στὴν ἐποχὴ τοῦ χρυσοῦ αἵωνος, ὁ δὲ Σωκράτης θεωρεῖται ὡς ὁ πατέρας τῆς «παιδαγωγούσης διδασκαλίας». Ὁ Ἰσοκράτης εἰσηγήθη μόρφωσι γενικῇ, κατὰ δὲ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους ἐταξινομήθησαν ὀρισμένα μαθήματα, ποὺ ἀπετέλεσαν τὴν «ἐγκύκλιον παιδείαν». Οἱ ἀρχαῖοι, λέγουσιν, καὶ μόνον αὐτοὶ δύναται νὰ εἶναι ἀσφαλεῖς ὁδηγοὶ πρὸς τὸν οὐμανισμό. Δι' αὐτῶν καὶ μόνον μπορεῖ κανεὶς ν' ἀντιληφθῇ τὸ καλὸ, τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ ἀγαθόν. «Τὸ θηρεῦειν τὸ χρησίμον καὶ τὸ ὠφέλιμον δὲν εἶναι ἴδιον τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων».

Ἡ ἐπαγγελματικὴ, λόγου χάρι, ἐκπαίδευσις, εἶναι ἐκπαιδεύσις ὠφελιστικὴ γιὰτὶ ἐπιδιδώκει τὴν ἀσκησὶν στὸ ἐπάγγελμα καὶ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου καθ' ἑαυτόν. Ἀλλὰ ἡ χρησιμοθηρία οὐδέποτε εἰσέδουσε στοὺς σκοποὺς τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Πρέπει, λένε, νὰ συνεχισθῇ ἡ σπουδὴ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν, ἡ κλασσικὴ παιδεία καὶ ὁ ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς καὶ μάλιστα στὴν χώρα μας, ποὺ εἶναι χώρα τοῦ κλασικισμοῦ καὶ τῆς χριστιανοσύνης, γιὰτὶ, ἅμα χάσωμε τὴν ἐξέλιξι τῆς γλώσσας μας καὶ κλονισθῇ ἡ ὁρθοδοξία μας, θὰ χάσωμε καὶ τὸν ἔθνισμό μας.

Ἡ ὠφελιστικὴ κατεύθυνσις.

Ἀντίθετα οἱ φανατικοὶ ὑπέρμαχοι τῆς ὠφελιστικῆς Παιδείας λέγουσιν: Ζοῦμε στὸν αἰῶνα τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἄν θέλωμε νὰ παύσωμε νὰ εἶμαστε ὑπανάπτυκτοι πρέπει νὰ ἀφήσωμε τὰ πατροπαράδοτα συστήματα καὶ νὰ συγχρονισθοῦμε, νὰ θραύσωμε τίς ἀλυσίδες τῆς παραδόσεως, νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴν νοσηρὰ ἀτμόσφαιρα τῆς προγονοπληξίας, νὰ παύσωμε νὰ ζοῦμε μὲ τὸ παρελθόν. Ἡ φαντασιοπληξία τοῦ παρελθόντος, ἡ ἀναπόλησι περασμένων μεγαλειῶν, ποὺ χάθηκαν, μᾶς ὁδηγοῦν στὴν αὐταπάτη καὶ στὴν ἀγνοήσιν τοῦ παρόντος. Οἱ νεκρὲς γλώσσες, τὰ Λατινικά καὶ τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, εἶναι καιρὸς ν' ἀντικατασταθοῦν ἀπὸ γλώσσες ζωντανῆς χρήσιμες στὴ ζωὴ. Μόνον ἡ στροφὴ μας πρὸς τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν Τεχνικὴν θὰ ἐπιφέρῃ τὴν ὕλην μας εὐημερίαν, ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς ἐγγυηθῇ μιὰ ζωὴ ἀνθρωπινώτερη.

Α' Τεχνικὴ ἐπανάστασις — Μηχανοκρατία.

Ἡ ὕλιστικὴ καὶ ὠφελιστικὴ τάσις ἐφανερῶθῃ στὴν Δύσι μὲ τὴν θυελλώδη εἰσβολὴ τῆς μηχανῆς δι' αἰμοῦ στὸν 18ον αἰῶνα καὶ ἔφθασε στὸ μᾶξιμὸν τῆς

ωφελιμιστικότητος τὸν ἴθον αἰθῶνα μὲ τὴν ἐξέλιξι τῆς ἡλεκτροκίνητης μηχανῆς. Τότε ἐξεθείσθη ἡ δύναμις τῆς ὕλης καὶ ἐπεκράτησε ἡ σκληρὴ καὶ ἀντικειμενικὴ λογικὴ τῆς αἰτιοκρατίας. Ἡ ὀρθολογιστικὴ αὕτῃ ἐξήγησι δλων τῶν φαινομένων, φυσικῶν καὶ ψυχικῶν, συντέλεσε στὴν καταφρόνησι τοῦ συναισθηματικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ μεταφυσικὴ, ἡ θρησκεία καὶ ὁ ἀνθρωπισμὸς ἐχαρακτηρίσθησαν ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τοῦ ὀλισμοῦ ὡς στεροὶ καὶ ἐπιζητήσιοι γιὰ τὴν πρόδο. Ἐγένετο τοιοῦτοτρόπως ἀποφασιστικὴ στροφή πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἡ δὲ τεχνικὴ ἐσημείωσε ἐκτοτε καταπληκτικὴν πρόδο. Ἡ Α' αὕτῃ Τεχνικὴ καὶ Βιομηχανικὴ ἐπανάστασι, ποὺ ἦταν τὸ τέκνο τοῦ αἵμοῦ καὶ τοῦ ἡλεκτρισμοῦ, θὰ ἤμποροῦσε νὰ ὀνομασθῇ ἐποχὴ τῆς μηχανοκρατίας. Ἡ μηχανοκρατία καὶ ὁ ὀρθολογισμὸς ποὺ κυριάρχησαν μέχρι τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἀνέτρεψαν τὰς συνθήκας τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ ἔστρεψαν τὸ βλέμμα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος πρὸς τὸ παρόν.

Ἡ μηχανοκρατία ἄρχισε μὲ σκοπὸ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἀνθρώπο ἀπὸ τὴν κοπιαστικὴν δουλειὰ καὶ νὰ τοῦ χαρίσῃ περισσότερας ἀνάσεις. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως ἦταν τὸ ἀντίθετο: Κατάφερε νὰ καταντήσῃ τὸν ἀνθρώπο δοῦλο τῆς μηχανῆς καὶ ὑποτακτικὸν ἐξάρτημά της. Ἡ μηχανοκρατία μετεμόρφωσε τὸν ἀνθρώπο σὲ ρομπότ, σὲ ἐργαλεῖο προσκολλημένο πᾶνω σ' ἓνα ἄλλο ἐργαλεῖο, ποὺ ἐλέγετο μηχανῇ. Ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου ἔχασε ἔτσι τὴν παλαιὰ ὀργανικὴν τῆς ἐνότητά. Διεισπᾶσθη καὶ ὀργανώθη σὲ πλαίσια κατανομῆς.

Μὲ τὴν ἀπειρὴ κατανομὴ τῆς ἐργασίας, ὁ ἀνθρώπος εἰδικεύετο στὴ χρῆσι μιᾶς μηχανῆς γιὰ τὴν παραγωγὴ ἐνδὸς μόνον ἐξαρτήματος. Ἔτσι, ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου ἔγινε ρουτίνα, συνεχῆς ἐπανάληψι τοῦ αὐτοῦ, ὁμοία μὲ τὴν τυφλὴ λειτουργίαν τῆς μηχανῆς. Ἐχασε ὁ ἀνθρώπος ἔτσι τὴν ποικιλίαν τῆς ἐργασίας του καὶ ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν ὀργανικότητα τῆς ζωῆς. Πρὸ τῆς μηχανοκρατίας ὁ καλλιεργητὴς ἦταν καὶ ὁ σπορευτὴς καὶ ὁ θεριστὴς καὶ ὁ ἀλωνιστὴς καὶ ὁ κατασκευαστὴς τοῦ ἀρότρου καὶ ὁ ἐπιδιορθωτὴς καὶ ὁ μαραγκός. Παρακολουθοῦσε τὴν ὀργανικὴν ζωὴν στὴν ἐξέλιξί της. Μὲ τὴν μηχανοκρατία ἔχασε πρωτοδουλίαν καὶ αὐτοενέργειαν, ἔχασε ἐπαφὴν μὲ τὴν ὀργανικὴν ζωὴν, ἀπεμακρύνθη ὀριστικὰ ἀπὸ τὴν φύσιν.

Ὁ μηχανικὸς φυσικὰ δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν τυφλὸ ἐργάτην, γιὰτὶ αὐτὸς ἦταν ὁ σχεδιαστὴς καὶ ὁ συνθέτης τοῦ ὅλου. Αὐτὸς διέφερε, δὲν ἦταν ὁ ἀνθρώπος ἐργαλεῖο. Ὅμοια διέφερε καὶ ὁ ἐπιστάτης τῶν ἐργατῶν. Αὐτὸς ἐπέδλεπε τοὺς ἐργάτας τοῦ ἀνθρώπου ζῶνται ἀδιάκοπα σὰν μηχανές, γιὰτὶ ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν ἀπόδοσιν.

Ἡ ἐπίδρασι τῆς μηχανοκρατίας εἶχε τὸ δυσάρεστο ἀντίκτυπὸ τῆς στὸ συναισθημα, στὴ σκέψιν, στὴ βούλησιν, στὴν ὅλη ψυχοσύνθεσιν τοῦ ἀνθρώπου. Συνέβαλε δηλαδὴ στὴν ἀποξήρανσιν τοῦ συναισθήματος, στὴ χαλάρωσιν τῆς ἡθικῆς, στὴν ἀμβλύνσιν τῆς σκέψεως. Ὁ ἀνθρώπος ἐστράφη πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον καὶ ἐξέχασε τὸν ἑαυτόν του. Ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος, τὸ γινῶθι σαυτοῦ, ἡ αὐτοκριτικὴ, ἦσαν ἐκτὸς τῆς σφαίρας τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τοῦ ὀλισμοῦ. Συνέπεια τούτου παρετηρήθη μονόπλευρὴ ἀνάπτυξι τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ χωρὶς παράπλευρὴ ἀνοδο καὶ καλλιέργεια τοῦ ἐσωτε-

ρικοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ζυγὸς δηλαδὴ ἀντὶ νὰ ἰσορροπήσῃ, ἐκλινε μὲ δύναμιν πρὸς τὴν μηχανήν. Τὸ βάρος τῆς ἀνθρωπιάς ἦταν ἀνεπαίσθητο γι' αὐτὴ τὴν ἰσορροπίαν.

Ἔτσι βλέπομε ἀνθρώπινα κτήνη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα λείπει ἡ λεπτότης τῆς ψυχῆς καὶ ἡ εὐγένεια τοῦ συναισθήματος νὰ διαπράττουν φρικαλέα ἐγκλήματα γιὰ ποταποὺς σκοπούς. Καὶ βλέπομε ἀκόμη, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐγκληματικὰ άτομα καὶ ὁμάδας ἐγκληματικές· καὶ ἐν συνεχείᾳ βλέπομε μηχανοκίνητα στίφη ἐγκληματικῶν νὰ ἐξαπολύουν τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον καὶ νὰ ἐνεργοῦν τὸ ἐγκλημα ἐν ψυχρῷ μὲ τὴν στυγνότητα τῆς μηχανῆς καὶ τὴν ἀναλγησίαν τοῦ κακούργου. Βλέπομε ἐν συνεχείᾳ τὴν ἀπληστία τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ νὰ ἐκδηλώνεται μὲ σκληρὴν διάθεσιν γιὰ ἀπάνθρωπον ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐργαζομένων, κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος παρατηροῦμε τὴν ἐπιθετικὴν στάσιν τῶν προλεταρίων. Σκληροὶ ταξικοὶ ἀγῶνες καὶ σωδινιστικὰς διαθέσεις μεταξὺ τῶν ἐθνῶν εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μηχανοκρατίας, ποὺ ἀποκαλύπτουν χωρὶς μάσκα τὸν ἀνθρώπο αὐτῆς τῆς περιόδου: Ἀπαίδευτον, ἀπάνθρωπον καὶ ἐπικίνδυνον στὸ συνάνθρωπό του. Ἡ ἀγωγή βρίσκεται σὲ ἀδυναμίαν νὰ ἡμερώσῃ τὸν ἀνθρώπο καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ἐσωτερικὴν καλλιέργειαν.

Ἐρωτηματικὰ ἄρχισαν λοιπὸν νὰ ἐγείρονται μὲ σοβαρότητα ἀν δὲν ἦταν προτιμότερον νὰ ξαναγυρίσωμε στὴν πρωτόγονη ἐποχὴ ἐργασίας μὲ τὴν ὀργανικὴν τῆς ἐκφρασί καὶ μορφῇ. Κραυγὲς ἠκούσθησαν στροφῆς πρὸς τὰ ὀπίσω: Νὰ καταστραφῇ ἡ μηχανὴ καὶ νὰ στραφῇ ὁ ἀνθρώπος πρὸς τὴ φύσιν.

Πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἐπικίνδυνον φάσιν τῆς ἀνθρωπότητος, πᾶνω σ' αὐτὴν τὴν τραγικὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν σοδοῦσαν κρίσιν ἐξεδηλώθη ἡ Δεύτερη Βιομηχανικὴ Ἐπανάστασι τοῦ αὐτοματισμοῦ, ποὺ μὲ τὴ σύγχρονη πυρηνικὴ καὶ ατομικὴ μηχανὴ θὰ κυριαρχήσῃ ὁλοκληρωτικὰ. Τὰ τεχνικὰ δηλαδὴ Ἰνστιτούτα στὴ Δύσι καὶ στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, ἐστράφησαν μὲ ὁρμὴ καὶ μὲ πάθος πρὸς τὴν συστηματικὴν ἐρευναν καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς μεθόδους ἀκριβείας. Ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν ποὺ ἐκεντρίζοντο ἀπὸ ἐντατικὴν ἀμιλλαν, ἦταν νὰ ἔλθουν σὲ φῶς καταπληκτικὰς ἀνακαλύψεις, ποὺ μὲ τὴ σειρά τους ὤθησαν τὴν τεχνικὴν σὲ νέα ὄψιν καὶ μετεμόρφωσαν τοὺς τρόπους ἐργασίας, ἐνεργείας καὶ σκέψεως.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς δευτέρας τεχνικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως, ποὺ προχωρεῖ ἀκατάσχετη, εἶναι ὅτι ἀπὸ τὴν ἀπλὴν μηχανὴν μετεπηθήσαμε στὴν πολυσύνθετη, δηλ. στὸν αὐτοματισμό.

Τὸ ἐργοστάσιον ποὺ εἶχε ἄλλοτε πολλὰς ἀνεξάρτητες μηχανάς, μὲ εἰδικὸν ἐργάτην γιὰ τὴν κάθε μιά, ἀλλάξε σήμερον. Στὴ θέσιν τοῦ ἐργάτη ὑπάρχει κάποια ἔξυπνη μηχανὴ ποὺ παραλαμβάνει τὰ ἐξαρτήματα τῆς προηγούμενης, τὰ ἐπεξεργάζεται καὶ ἔπειτα τὰ διαβιβάζει στὴν ἐπόμενη μηχανή. Στὸ ἐργοστάσιον λοιπὸν ποὺ ἄλλοτε δούλευαν πενήντα καὶ ἑκατὸ ἐργάτες, σήμερον ἐργάζονται στὴ θέσιν τοὺς οἱ «ἔξυπνες μηχανές», οἱ μηχανικοὶ ἐγκέφαλοι, ποὺ κάνουν τὴν ἴδιαν δουλειὰ καὶ τὸ ἐργοστάσιον κινεῖται χωρὶς κἄν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνας μόνον εἰδικευμένος τεχνίτης εἶναι ἀρκετὸς γιὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς καλῆς λειτουργίας τοῦ ἐργοστασίου.

Ὁ χθεσινὸς ἐργάτης ρομπότ ὑφθαίρει σὲ ἐπιθεωρητὴ τῶν μηχανικῶν ἐγκεφάλων, τῶν μηχανημάτων

ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Τοῦ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΑΣΙΑΚΟΥ, Διδασκάλου Ἀμφίσσης

Δὲν εἶμαι ὁ πρῶτος, οὔτε ὁ δεῦτερος ποὺ ἀσχολεῖται μ' ἓνα τόσο σοβαρὸ θέμα. Ἐρχομαι νὰ προσθέσω λίγες σκέψεις στὴν προσπάθεια γιὰ τὴ συμπλήρωσι τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖο γίνονται σήμερα οἱ ἐξετάσεις καὶ τίθεται ἡ βαθμολογία γιὰ τὴν προαγωγή τοῦ μαθητοῦ. Ἔτσι ἐλπίζω, πῶς κάποτε οἱ ἀρμόδιοι, οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν τὰ θέματα τῆς Παιδείας, θὰ δώσουν τὴν πρέπουσα λύσι καὶ σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα. Ὅποτε θὰ ἱκανοποιηθοῦν τόσο οἱ ἄσκητοι ἐργάτες τῆς Παιδείας, οἱ ὁποῖοι θὰ εὗρουν τὸν ὀρθὸ δρόμο γιὰ νὰ κρῖνουν τοὺς τροφίμους τῶν, ὅσων καὶ οἱ γονεῖς καὶ οἱ μαθηταὶ ἀκόμη, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ ἀναμένουν ὡς κριτήριον ἀφηρημένους μόνον ἀριθμούς, γιὰ νὰ διαπιστώσουν τὴν ἐπίδοσί τους, ἀλλὰ καὶ πὺς συγκεκριμένο, ποὺ θὰ τοὺς παρουσιάξῃ τὴν ὅλη σωματικὴ καὶ ψυχικὴ κατάστασι καὶ τὴν πνευματικὴ ἱκανότητά τους.

Ὁ πατέρας τῆς Παιδαγωγικῆς στὴν Ἑλλάδα Ν. Ἐφαρχόπουλος ὑποστηρίζει, ὅτι ὅστεροῦμε πολὺ στὸ ζήτημα τῶν ἐξετάσεων, οἱ ὁποῖες εἶναι ἀποκλειστικῶς ἐξετάσεις γνώσεων καὶ ὅχι ἱκανοτήτων.

Τὸ σύστημα αὐτὸ τῶν ἐξετάσεων ἀναπτύσσει ἀντιπάθειες μεταξὺ Διδασκάλων καὶ μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν τὸν Διδάσκαλον ὡς ἐχθρὸν καὶ ἄδικον. Καὶ τὸ κακὸ ἐπεκτείνεται, διότι πῶς εἶναι δυνατόν, οἱ θεωροῦντες ὡς ἐχθρὸν καὶ ἄδικον τὸν ἐκπρόσωπο τῆς πολιτείας, τῶν νόμων καὶ τῆς θρησκείας, νὰ σεβασθοῦν ταῦτα ὡς αὐριανοὶ πολῖτες;

Γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἡ ὅλη κρίσις τῆς προόδου τῶν μαθητῶν νὰ μὴ στηρίζεται μόνον στὸν βαθμὸ ἐπίδοσως στὰ μαθήματα, ἀλλὰ καὶ σὲ συστηματικὰ παρατηρήσεις, οἱ ὁποῖες θὰ γίνονται καθ' ὅλη τὴν διάρ-

καία τοῦ σχολικοῦ βίου καὶ θὰ καταγράφονται στὸ ἀτομικὸ δελτίο προόδου κάθε μαθητοῦ.

Τὸ δελτίο τοῦτο θ' ἀποτελῇ τὸν καθρέπτη τοῦ μαθητοῦ καὶ θὰ γνωρίζουν, σὲ κάθε στιγμή, Διδάσκαλοι καὶ γονεῖς τὴ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ κατάστασι τοῦ παιδιοῦ, ὅχι μὲ ἀφηρημένους ἀριθμούς, οἱ ὁποῖοι ἐκφράζουν τὸ ποσὸν μόνον τῶν γνώσεων ποὺ κατέχει, ἀλλὰ μὲ συγκεκριμένα στοιχεῖα ἀπὸ τὸν ὅλον ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολικοῦ βίου. Στὸ ἀτομικὸ δελτίο θὰ καταγράφονται στοιχεῖα ἀπὸ τὸν προσχολικὸ καὶ σχολικὸ βίον τοῦ παιδιοῦ, ἥτοι: Οἱ συνθήκες τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, οἱ κληρονομικοὶ παράγοντες (νοσήματα γονέων κ.λ.π.), ὁ προσχολικὸς βίος (ἀσθένειαι τοῦ παιδιοῦ, ἰδιαίτερες κλίσεις), ἡ ἐπίδοσί του στὰ μαθήματα (ὀλικὸς βαθμὸς κάθε μαθήματος), ἡ σωματικὴ του κατάστασις (δρασις, ἀκοή, βάρος, ὕψος). Ἐπίσης ἡ ψυχικὴ αὐτοῦ κατάστασις θὰ καθίσταται γνωστὴ μὲ τὴν καταγραφή διαφόρων στοιχείων σχετικῶν μὲ τὴν κοινωνικότητα, τὴ βούλησι, τὸ συναίσθημα, τὴν προσοχή, τὴν παρατήρησι, τὴ μνήμη, τὴ φαντασία καὶ τὴ διανόησι τοῦ μαθητοῦ.

Γιὰ ν' ἀποφύγουμε δὲ πλάνη, πρέπει τὰ στοιχεῖα νὰ συλλέγωνται ἐπιμελῶς καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ σχολικοῦ ἔτους καὶ στὸ τέλος νὰ καταγράφονται στὸ ἀτομικὸ δελτίο προόδου τοῦ μαθητοῦ.

Στοιχεῖο κρίσεως ἐπίσης γιὰ τὴν προαγωγή, τονίζει ὁ προαναφερθεὶς παιδαγωγὸς Ν. Ἐφαρχόπουλος, πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ τὸ ἦθος καὶ ἡ καθόλου διαγωγή τοῦ μαθητοῦ. Πρέπει δηλαδὴ νὰ καθιερωθῇ καὶ βαθμὸς διαγωγῆς. Ἔτσι γονεῖς καὶ μαθηταὶ θ' ἀποκτήσουν τὴ συναίσθησι, ὅτι δὲν ἀποτελοῦν

δὴλ. ἐλέγχου. Ἀπελευθεροῦνται ἀπὸ τὴν ἐξάρτησι τῆς μηχανῆς καὶ γίνεται θεατὴς, γίνεται ἐπιθεωρητὴς καὶ ἐλεγκτὴς τῆς καλῆς λειτουργίας τοῦ ἐργοστασίου. Ἀπὸ δοῦλος τῆς μηχανῆς, γίνεται ἀφέντης καὶ κυρίαρχος.

Βαδίζομε ἔτσι ὀλοταχῶς εἰς τὴν κατάργησι τῆς ἐργασίας ρουτίνας, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησι τοῦ ἐπιστάτου ἐπανελάμβανε ὀλημερίς τὴν ἴδια ἐνέργεια. Αὐτόματα, ἡ ἐργασία χάνει τὴν διαλυτικὴν κατανομή τῆς καὶ γίνεται σύνθεσις καὶ ἐνότης. Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος παρακολουθοῦσε τὴ βραδεῖα ἐξέλιξι τῆς ἐργασίας, δουλεύοντας ἀπάνθρωπα. Ὁ σύγχρονος ἐργάτης παρακολουθεῖ τὴν ἀστραπιαία ἐξέλιξι τῆς ἐργασίας τοῦ θεώμενος ἀφ' ὕψηλῳ. Ἡ ἐργασία γιὰ τὴν ἐπιδίωξι ἀπορροφοῦσε κατὰ κανόνα ὅλον τὸν χρόνον τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος ζοῦσε γιὰ νὰ ἐργάζεται. Ὁ αὐτοματισμὸς ὅλο καὶ ἐλευθερώνει περισσότερον τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ἀναγκαστικὴν ἐργασία γιὰ τὴν ἐπιδίωξι καὶ τοῦ παρέχει ὅλο καὶ περισσότερον ἐλεύθερον χρόνον.

Ἡ ἀγωγή καλεῖται ἐπειγόντως νὰ διδάξῃ καὶ ἀσκήσῃ τὸ ἄτοπον στοὺς καλύτερους τρόπους χρησιμοποίησεως τοῦ χρόνου αὐτοῦ.

Ἡ κακὴ ἢ ἡ ἀσκοπος χρησιμοποίησις τοῦ ἐλεύθε-

ρου χρόνου ὁδηγεῖ στὴν ἀνία, ποὺ τὰ καταστρεπτικὰ τῆς ἀποτελέσματα τὰ βλέπομε στὴ Σουηδία καὶ τίς ἄλλες χώρας, ὅπου εἰδικὲς συνθήκες τίς ἠνύνησαν, πρὶν ἀκόμη εἰσελθεῖν στὸν αὐτοματισμό, νὰ παρέχουν ἀρκετὸ ἐλεύθερον χρόνον στοὺς λαοὺς τῶν.

Ἀπεναντίας ἡ σκόπιμος χρησιμοποίησις τοῦ χρόνου αὐτοῦ μὲ πνευματικὰς ἢ καλαιοθητικὰς δραστηριότητες, δίνει ἀνάτασι στὸ ἄτομον καὶ στίς ὁμάδας καὶ τοὺς πληροὺς μὲ σκοποὺς εὐγενεῖς καὶ ὠραῖα ἰδανικά. Ἡ ἐκπαίδευσι δὴλ. δὲν ἀνήκει μόνον στὴ νεολαία. Τὸ μέλλον μᾶς καλεῖ γιὰ μιὰ συνεχῆ ἐκπαίδευσι καὶ τελείωσι μέχρι βαθέος γήρατος.

Ἡ μηχανοκρατία ἐπέδωξε τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἐπέφερε τὴν ὑποδούλωσι τοῦ στὴ μηχανή. Ἐκεῖ ὅμως ποὺ ἀπέτυχε ἡ μηχανοκρατία, ἐπέτυχε ὁ αὐτοματισμὸς. Τί σημαίνει αὐτό; Σημαίνει ὅτι ἀνατέλλει καινούργια ἐποχὴ γιὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος, σημαίνει ὅτι ἀνατέλλει μέλλον λαμπρὸ καὶ ἀκτινοδόχο.

Οἱ ἀνεξιδίκευτοι ἢ ἡμιεξιδικευμένοι ἐργάτες, λίγη θέσι ἔχουν στὸν αὐτοματισμό. Ὅ,τι χρειάζεται εἶναι μηχανικοί, μηχανοτεχνίτες, ἡλεκτροτεχνίτες, σχεδιαστὲς κλπ., ποὺ συνθέτουν καὶ τελειοποιοῦν τέτοιες πολυσύνθετες μηχανές.

(Συνεχίζεται)

οι γνώσεις τὸν μοναδικὸ γνῶμονα, ποὺ ὀρίζει τὴν προαγωγή. Ἐνῶ τίθεται ὡς ὑψιστος σκοπὸς τοῦ σχολείου ἡ ἠθική, θρησκευτική, ἐθνική καὶ κοινωνική ἀγωγή τῶν μαθητῶν καὶ ἀποδίδεται τόσο μεγάλη σημασία στὴν ἐσωτερικὴ διάπλασι αὐτῶν, πρακτικῶς καὶ κατὰ τὴ στιγμή τῆς κρίσεως οὐδόλως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὁ παράγων οὗτος.

Ἡ κρίσις γιὰ τὴν προαγωγή τοῦ μαθητοῦ ὅπως γίνεται σήμερα, μὲ γνῶμονα μόνον τὴ βαθμολογία παρουσιάζει τὰ ἐξῆς μειονεκτήματα:

1) Μειώνεται ὁ μαθητής, ὁ ὁποῖος ὑστερεῖ στὴν ἐπίδοσι, διὰ λόγους ἰσως ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς του, συγκρινόμενος μὲ ἄλλους ποὺ ἔχουν καλύτερη βαθμολογία καὶ ἀναπτύσσεται σ' αὐτὸν τὸ συναίσθημα τῆς κατωτερότητας.

2) Μὲ τὴν βαθμολογία καὶ μόνον τῶν γνώσεων δὲν δημιουργεῖται εὐγενὴς ἀμιλλα, ἀλλὰ μίσος μεταξὺ τῶν μαθητῶν καὶ ἀσέβεια πρὸς τὸν Διδάσκαλον, τὸν ὁποῖο θεωροῦν ὡς ἐχθρὸν καὶ ἄδικον.

3) Σχηματίζονται ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις γονεῖς καὶ μαθηταὶ σχετικὰ μὲ τὴν πρόδο.

4) Στὸν μαθητὴ ποὺ τίθεται καλὴ βαθμολογία, χαλαρώνεται ἡ ἐντασις γιὰ ἐπίδοσι καὶ ἐπαναπαύεται ἑγωϊστικά, ὅτι εἶναι τέλειος, διότι δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τοῦ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ὅλης πρόδου του.

5) Ὑπάρχουν γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν γιὰ τὸ παιδί τους τὴν ἴδια βαθμολογία, ἂν ὄχι καὶ ἀνώτερη, μὲ τὴν τῶν προηγούμενων ἐτῶν καὶ οὐδέποτε δέχονται, ὅτι ἡ πρόδος τοῦ παιδιοῦ μειώνεται πολλὰς φορὲς σὲ ἐπόμενα ἔτη, λόγῳ ἐπιδράσεως διαφόρων παραγόντων.

6) Οἱ Διδάσκαλοι ἔρχονται σὲ προστριβὲς μὲ τοὺς γονεῖς, οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι μεροληπτοῦν ἢ ἔχουν προηγούμενα μὲ τούτους.

7) Μὲ τὴν βαθμολογία μόνον ἐπιδόσεως στὰ μαθήματα δὲν καταπολεμεῖται ὁ ἑγωϊσμός, ἡ ἀμέλεια, ἡ ἀδιαφορία, ἡ ἐπιπολαιότης καὶ ἡ ἀταξία τῶν γραπτῶν ἐργασιῶν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀναπτύσσονται ἐπικινδύνως. Καὶ

8) Τὸ κακὸν ἀποκορυφώνεται, ὅταν μάλιστα οἱ ἐξετάσεις συνοδεύονται μὲ γιορτές, ἀπονομὴ βραβείων κ.λ.π., διότι δημιουργοῦνται στὰ παιδιὰ ἀνταγωνισμοὶ καὶ ἄλλες ἀντικοινωνικὲς ροπές.

Ὡς κριτήριον γιὰ τὴν πρόδο τοῦ μαθητοῦ δὲν πρέπει νὰ λαμβάνεται μόνον ἡ βαθμολογία ἐπιδόσεώς του στὰ μαθήματα, ἀλλὰ καὶ οἱ προαναφερθέντες χαρακτηρισμοί, οἱ ὁποῖοι θὰ καταγράφονται στὸ ἀτομικὸ δελτίο πρόδου. Μὲ τοὺς χαρακτηρισμοὺς αὐτοὺς, ὁ Διδάσκαλος δύναται ἐπαρκῶς νὰ πείσῃ τοὺς γονεῖς γιὰ τὴν πρόδο τοῦ παιδιοῦ, διότι ἔχει συγκεκριμένως παρατηρήσεις ἐπ' αὐτοῦ. Ἀντιθέτως ὅμως, ὁ μὴ γνωρίζων τὴν παιδαγωγικὴ γονεὺς, ζητεῖ νὰ δοθοῦν στὸ παιδί του μεγάλοι βαθμοί, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν ἑγωϊσμό του.

Μὲ τοὺς χαρακτηρισμοὺς, οὗτε ἀντιπάθειες δημιουργοῦνται, οὗτε ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὸν Διδάσκαλο κλονίζεται καὶ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ δὲν εἶναι νὰ τοῦ δοθοῦν μεγάλοι μόνον βαθμοί, ἀλλὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐσωτερικὴ αὐτοῦ διάπλασι.

Ὅταν ἓνας γονεὺς ζητῇ νὰ πληροφορηθῇ γιὰ τὴν

πρόδο τοῦ παιδιοῦ του, οὐδέποτε τοῦ ἀπαντοῦμε, ὅτι φθάνει στὸ 7 ἢ 8, ἀλλὰ προσπαθοῦμε μὲ χαρακτηρισμοὺς νὰ τοῦ παρουσιάσωμε τὴν πραγματικὴν εἰκόνα τοῦ παιδιοῦ: Εἶναι ἑξυπνο (διάνοησι), δὲν ἐτοιμάζει ὅμως τίς γραπτὰς ἐργασίας (ἀμέλεια), γράφει βιαστικὰ (ἀταξία), νομίζει ὅτι τὰ ξέρεי ὅλα (ἑγωϊσμός), εἶναι ἀνήσυχος κατὰ τὴν ὥρα τῆς διδασκαλίας καὶ ἐνοχλεῖ τοὺς ἄλλους στὰ διαλείμματα (ἀντικοινωνικὲς τάσεις), ἐνθυμεῖται ὅμως μὲ ἀκρίβεια ὁρισμένα πρὸ καιροῦ διδαχθέντα μαθήματα (ισχυρὴ μνήμη), περιγράφει μὲ ἀκρίβεια κάτι ποὺ εἶδε προχθὲς (ισχυρὴ παρατήρησι). Συμπέρασμα: Ἐνῶ εἶναι ἑξυπνο τὸ παιδί καί, δικαιολογημένα, ὁ μὴ κατέχων τὸ πρόδλημα τῆς ἀγωγῆς γονεὺς θὰ ἀνέμενε νὰ δοθῇ σ' αὐτὸ ὁ βαθμὸς ἀριστα, τῶρα πείθεται γιὰ τίς ἀδυναμίας τοῦ παιδιοῦ του καὶ μεταφέρει μόνος του τὸ κέντρον τοῦ βάρους, γιὰ τὴν πρόδο του, ἀπὸ τὴν βαθμολογία τῶν ἀφηρημένων ἀριθμῶν στὶς παρατηρήσεις, τίς ὁποῖες ἔκαμεν ὁ Διδάσκαλος. Ἐτοί μὲ καθαρὴ τὴ σκέψι, διότι εἰσῆλθε στὸν τρόπο τῆς ἀγωγῆς, θὰ βοηθήσῃ τὸ σχολεῖο γιὰ τὴν ἀνοδο τῆς ὅλης πρόδου τοῦ παιδιοῦ, χωρὶς νὰ θέλῃ ἐνδεικτικὸν ἢ ἀπολυτήριον μὲ βαθμὸ μόνον «ἀριστα».

Πολλὰκις γονεῖς διεμαρτυρήθησαν, διότι ἀπερρίφθη τὸ παιδί τους, συγκρινόμενο μὲ ἄλλα τῆς αὐτῆς, κατὰ τὴν γνώμη τους, ἀντιληπτικῆς ἱκανότητος, τὰ ὁποῖα προήχθησαν. Ὅχι ὅμως σπανίως παρουσιάσθησαν καὶ περιπτώσεις, στὶς ὁποῖες διεμαρτυρήθησαν γονεῖς, διότι δὲν ἔλαβε τὸ παιδί τους βαθμολογίαν «ἀριστα» καὶ ἔλαβε «λίαν καλῶς». Οὗτοι οὐδόλως ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὴν τίς προαναφερθεῖσες ἐλλείψεις τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ μόνον τὴν ἐπίδοσίν του στὰ μαθήματα.

Γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται νὰ κατανοήσουν οἱ γονεῖς, ὅτι ἡ ἐπίδοσις καὶ μόνον στὰ μαθήματα δὲν ἀποτελεῖ ἀσφαλὲς κριτήριον γιὰ τὴν ὅλη πρόδο τοῦ παιδιοῦ.

Τελειώνω τὴν ἐργασία αὐτὴ μὲ τὰ ἐξῆς λόγια τῆς μεγάλῃς παιδαγωγικῆς προσωπικότητος τοῦ ἀειμνήστου Ν. Ἐξαρχοπούλου, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν περίληψιν τῆς ὅλης μελέτης. «Ὁ ὁρθὸς καθορισμὸς τοῦ τρόπου τῶν ἐξετάσεων τῶν μαθητῶν ἐνέχει ὑψίστην σημασίαν, καθ' ὅτι ὑποδοθηθεὶ σκοπιμώτατα τὴν τε ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν πρόδο.

Ὁ μαθητής θὰ ἐργάζεται εὐαρέστως, θὰ προχωρῇ ἀπροσκόπτως, θὰ ἀποκτᾷ μὲρῳσιν ἀρτίαν καὶ θὰ παρασκευάζεται εἰς τὴν ἀσκήσιν ἔργου ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν ἰδιοφυῖαν του».

Σ. Σ.— Ἡ συνέχεια τῆς μελέτης «ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ» τοῦ κ. Χρυσόστομου Ζήση ἀναβάλλεται διὰ τὸ προσεχὲς τεύχος τοῦ «Ἐπιστημονικοῦ Βήματος».

ΕΠΙΔΟΣΙΣ ΤΑΞΕΩΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΣΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΕΙΣ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ

ΤΟΥ Κ. ΚΩΝ. Κ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, Διδ)λου 6ου Λιγιάλεω Α' Περιφ. Αθηνών

Ένότης. Σύνθετος μέθοδος των τριών

Η ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ

Έγένετο την 28-1 1957, ώραν 12 π. μ. επομένην από της ημέρας της ειδικής διδασκαλίας. Μεταξύ διδασκαλίας και δοκιμασίας ή άσκησις περιωρίσθη εις δύο μόνον προβλήματα, δοθέντα προς λύσιν κατ' οίκον. Ο έλεγχος της λύσεως των προβλημάτων τούτων έγινε την ημέραν της δοκιμασίας, τρεις ώρας πρὸ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος. Δοκιμασθέντες εἶναι οἱ μαθηταὶ τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1956—57 τοῦ 10ου Δημ. Σχολείου Πειραιῶς Α' Περιφέρειας.

Τὸ κριτήριον ἀπετέλεσεν ἡ λύσις τοῦ προβλήματος: Οἱ 12 στρατιῶτες σὲ 4 ἡμέρας καταναλώνουν 24 ὀκάδες ψωμί. Πόσας ὀκάδες ψωμί θὰ καταναλώσουν 30 στρατιῶτες σὲ 6 ἡμέρες; (Μεθοδικὴ Ἀριθμητικὴ Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως Ι. Καμπανᾶ, σελίς 85, ἔκδοσις 1952). Τὰ ζητούμενα τοῦ κριτηρίου ἐπὶ ὅλης τῆς λύσεως τοῦ προβλήματος εἶναι 24 κατανέμονται δὲ ἐπὶ ἐκάστης διαδοχικῆς μερικῆς ἐνεργείας τῆς λύσεως ὡς κάτωθι:

1) Καταγραφή τοῦ προβλήματος:

12 στρ. 4 ἡμ. 24 ὀκ. X ὀκ. 30 στρ. 6 ἡμ.

(1) (2) (3) (4) (5) (6) ἐν ὀλφ 6

2) Κατάταξις:

12 στρ. 30	4 ἡμ. 6	24 ὀκ. X	
(1)	(2)	(3)	ἐν ὀλφ 8.

3) Σύγκρισις καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ κανόνος:

$$X = 24 \times \frac{30}{12} \times \frac{6}{4}$$

(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) ἐν ὀλφ 7.

4) Ἐκτέλεισις πράξεων:

$$= \frac{720}{12} \times \frac{6}{4} = \frac{4320}{48} = 90$$

(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8) ἐν ὀλφ 8.

Ἦτοι σύνολον 24.

Ἡ παροχὴ τοῦ κριτηρίου ἐγένετο γραπτῶς ἐπὶ τοῦ πίνακος. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δοκιμασίας εἰς ἀριθμὸν γενομένων σφαλμάτων κατὰ μερικὴν ἐνεργεῖαν τῆς λύσεως παρουσιάζουν μετὰ πάσης ἀκριβείας οἱ κατωτέρω πίνακες Α', διὰ τοὺς μαθητάς, καὶ Β', διὰ τὰς μαθητρίδας.

Π Ι Ν Α Κ Ε Α'.

Μερικαὶ ἐνεργεῖαι	Μ α θ η τ α ῖ																														Σύνολον
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
Καταγραφή	6	6	6				1	1	1	1			1	1			1	1		1	1		1	1	1	1		1	1	1	84
Κατάταξις										1							1			3											8
Σύγκρ. ἐφαρμ.	4	4	6	1	1					4			2	1		3			7	4	5				7		1				5
Πράξεις	8	8	8	4	4	1	3			8			5	4	4	8	2		8	8	8		4	4	8	5	4		7	8	131
Σύνολον	18	18	20	5	5	2	4	1	1	14	0	1	8	5	4	12	4	0	19	12	14	0	5	5	16	6	5	1	8	17	230

Π Ι Ν Α Κ Ε Β'.

Μερικαὶ ἐνεργεῖαι	Μ α θ ῆ τ ρ ῖ α ῖ																							Σύνολον
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	22	21	23	
Καταγραφή	1	1	1				1	2	1		1	1	1					1			1			12
Κατάταξις																					1			1
Σύγκρ. ἐφαρμ.				4	4	1	1	5				1		2					5					28
Πράξεις				1	8	8	8	4	8	1	4	7	5	4	3				8	3	4	2		7
Σύνολον	1	2	13	12	9	6	15	2	4	8	7	5	5	0	0	0	14	3	4	4	0	—	7	121

Η ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΔΟΣΕΩΣ

Ἡ βαθμολόγησις τῆς ἐπιδόσεως γίνεται διὰ τῆς κλίμακος 0—100. Ὁ τύπος, διὰ τοῦ ὁποῦ εὐρίσκειται ὁ βαθμὸς τῆς ἐπιδόσεως ἐπὶ τῆς κλίμακος αὐτῆς εἶναι: $E = \frac{Z - \Sigma}{Z} \cdot 100$, ὅπου E = ἐπιδόσεως βαθμὸς, Z = ζητούμενα καὶ Σ = σφάλματα.

Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς δεικνυμένης ἐπιδόσεως μεταξὺ τῶν βαθμῶν τῆς κλίμακος αὐτῆς γίνεται ὡς ἀκολούθως: 1—40 μετρία, 41—70 καλὴ, 71—90 λίαν καλὴ, 91—100 ἀρίστη.

Η ΕΠΙΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΔΟΣΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ἡ ἐπίδοσις τῆς τάξεως εἶναι ἐν ταυτὶ καὶ ἡ ἀπόδοσις τῆς διδασκαλίας ἐπὶ τῆς τάξεως καὶ ἀμφότεραι ὁμοίως χαρακτηρίζονται¹⁾.

Β α θ μ ὸ ς. Συμφώνως πρὸς τοὺς ἄνω πίνακας οἱ δοκιμασθέντες μαθηταὶ τῆς τάξεως εἶναι ἄρρενες 30 + 22 θήλειαι ἐν συνόλῳ 52.

Τὰ ζητούμενα δι' ἑκάστον μαθητὴν ἐπὶ τῆς λύσεως τοῦ προβλήματος εἶναι 24. Ἐπομένως δι' ὅλην τὴν τάξιν τὰ ζητούμενα εἶναι $24 \times 52 = 1248$.

Κατὰ τοὺς ἰδίους πίνακας τὰ γενόμενα σφάλματα ὑπὸ ὅλης τῆς τάξεως ἐπὶ ὅλης τῆς λύσεως τοῦ προβλήματος εἶναι, ὑπὸ ἁρρένων 230 + 121 ὑπὸ θηλέων, ἐν συνόλῳ 351. Μὲ τὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα αὐτὰ εὐρίσκεται διὰ τοῦ τύπου, ὅτι ὁ βαθμὸς τῆς ἐπιδόσεως τῆς τάξεως ὡς καὶ ὁ βαθμὸς τῆς ἀποδόσεως τῆς διδασκαλίας εἶναι ὁ κάτωθι:

τάξεως ἤτοι μαθητῶν	σύνολον ζητούμενα κρίτηριον	σφάλ- ματων μένων μετὰ	βαθμὸς ἐπιδόσεως καὶ ἀποδόσεως
52	$\times 24$	1248	351
			$\frac{1248 - 351}{1248} \times 100 = 72$

Διὰ τὸ σύνολον τῶν ἁρρένων μαθητῶν τῆς τάξεως τὰ ζητούμενα ἐπὶ τῆς λύσεως εἶναι $24 \times 30 = 720$ καὶ διὰ τὸ σύνολον τῶν θηλέων $24 \times 22 = 528$. Τὰ γενόμενα σφάλματα ἐπὶ τῆς λύσεως ὑπὸ τῶν ἁρρένων εἶναι 320 καὶ ὑπὸ τῶν θηλέων 121.

Μὲ τὰ ἀριθμητικὰ αὐτὰ δεδομένα εὐρίσκεται διὰ τοῦ τύπου ὅτι ὁ βαθμὸς ἐπιδόσεως τῆς τάξεως ὡς καὶ ὁ βαθμὸς ἀποδόσεως τῆς διδασκαλίας κατὰ φύλον εἶναι ὁ κάτωθι:

μαθη- τῶν	ζητούμενα κρίτηριον	σύνολον ζητού- μενων μετὰ	σφάλ- ματα	βαθμὸς ἐπιδόσεως καὶ ἀποδόσεως
ἁρρέν.	$\times 24$	720	320	
				$\frac{720 - 320}{720} \times 100 = 68$

1) Βλ. ἰδίον «Ἀντικειμενικὴ μέτροσις ἐπιδόσεως μαθητοῦ καὶ τάξεως εἰς εἰδικὴν μάθησιν ὡς καὶ ἀποδόσεως τῆς διδασκαλίας εἰς αὐτήν». «Ἐπ. Βῆμα» τεύχος 1—2 Σεπτ.—Ὀκτ. 1957, Δελτίον Ἐν. Ἐπιθ.)τῶν φύλλον Ἰανουαρίου 1958.

$$\text{θηλέων} \times 24 \quad 528 \quad 121 \quad \frac{528 - 121}{528} \times 100 = 77$$

Χ α ρ α κ τ η ρ ι σ μ ὸ ς. Ἡ ἄνω ἐπίδοσις καὶ ἀπόδοσις τῆς διδασκαλίας χαρακτηρίζονται: Τάξεως λίαν καλὴ, ἁρρένων καλὴ, θηλέων λίαν καλὴ.

Η ΕΠΙΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΤΑ ΜΕΡΙΚΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΛΥΣΕΩΣ

Β α θ μ ὸ ς. Τὰ ζητούμενα δι' ἑκάστον μαθητὴν ἐπὶ ἑκάστης μερικῆς ἐνεργείας τῆς λύσεως εἶναι ἐπὶ τῆς καταγραφῆς 6, ἐπὶ τῆς κατατάξεως 3, ἐπὶ τῆς συγκρίσεως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ κανόνος 7 καὶ ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν πράξεων 8. Ἐπομένως τὰ ζητούμενα διὰ τὸ σύνολον τῶν ἁρρένων, διὰ τὸ σύνολον τῶν θηλέων καὶ δι' ὅλην τὴν τάξιν κατὰ μερικὴν ἐνεργεῖαν τῆς λύσεως εἶναι τὰ κάτωθι:

μαθητῶν	καταγραφή	κατάταξις	σύγκρισις ἐφαρμογή	πράξεις
ἁρρένων	6 × 30 = 180	3 × 30 = 90	7 × 30 = 210	8 × 30 = 240
θηλέων	6 × 22 = 132	3 × 22 = 66	7 × 22 = 154	8 × 22 = 176
τάξεως	6 × 52 = 312	3 × 52 = 154	7 × 52 = 364	8 × 52 = 416

Συμφώνως πρὸς τοὺς ἄνω πίνακας τὰ γενόμενα σφάλματα ὑπὸ τῶν ἁρρένων, ὑπὸ τῶν θηλέων καὶ ὑπὸ τῆς τάξεως ἐπὶ ἑκάστης μερικῆς ἐνεργείας τῆς λύσεως εἶναι τὰ κάτωθι:

μαθητῶν	καταγραφή	κατάταξις	σύγκρισις ἐφαρμογή	πράξεις
ἁρρένων	36	8	55	131
θηλέων	12	1	23	85
τάξεως	46	9	78	216

Μὲ τὰ ἄνω δεδομένα ζητουμένων καὶ σφαλμάτων εὐρίσκεται διὰ τοῦ τύπου ὅτι ὁ βαθμὸς τῆς ἐπιδόσεως τῶν ἁρρένων, τῶν θηλέων καὶ τῆς τάξεως, ὡς καὶ ὁ βαθμὸς τῆς ἀποδόσεως τῆς διδασκαλίας ἐπ' αὐτῶν κατὰ μερικὴν ἐνεργεῖαν τῆς λύσεως εἶναι ὁ κάτωθι:

μαθητῶν	καταγραφή	κατάταξις	σύγκρισις ἐφαρμογή	πράξεις
ἁρρένων	80	91	74	45
θηλέων	91	98	85	52
τάξεως	85	94	79	48

Χ α ρ α κ τ η ρ ι σ μ ὸ ς. Ἡ δεικνυμένη διὰ τῶν ἄνω βαθμῶν ἐπίδοσις, ὡς καὶ ἀπόδοσις τῆς διδασκαλίας χαρακτηρίζεται ὡς κάτωθι:

μαθητῶν	καταγραφή	κατάταξις	σύγκρισις ἐφαρμογή	πράξεις
ἁρρένων	λίαν καλὴ	ἀρίστη	λίαν καλὴ	καλὴ
θηλέων	ἀρίστη	ἀρίστη	λίαν καλὴ	καλὴ
τάξεως	λίαν καλὴ	ἀρίστη	λίαν καλὴ	καλὴ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΜΑΝΩΛΗ Π. ΔΡΕΠΑΝΙΑ: «Τὸ ὀλοκαύτωμα τῶν Βρονταμιτῶν». Ἐκδόσεις: «Χρονικά τοῦ Μοριᾶ» Θυάμιδος 6, Ἀθήναι 1960, Σελίδες 84, Τιμὴ 20 δραχ.

Ὁ κ. Δρεπανιάς ἐκθέτει στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου τοῦ τὸ πῶς ἐφτασε στὴν ἀποκάλυψη ἑνὸς γεγονότος τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, τὸ ὅποιο, κατὰ περίεργον σύμπτωσιν, ἔμεινε ἀγνωστον. Μελετώντας, γράφει, τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐφθάσε στὰ Ἱμπερημικά. Ἐκεῖ βρῆκε τὸ ὀλοκαύτωμα τῶν Βρονταμιτῶν ἱστορούμενο ἀπὸ τὸν Ἀμβρόσιο Φραντζί.

Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ θερμὸς πατριωτισμὸς, ἡ ἐθνικὴ του υπεργράνεια, ἡ συναίσθησις τοῦ χρόνου του ὡς Διδασκάλου πρὸς τὸ Ἔθνος καὶ ἡ περιέργειά του ὡς ἐπισιτήμονος ἐκπαιδευτικοῦ λειτουργοῦ, τὸν ὠδήγησαν εἰς ἀναζητήσεις καὶ ἐρεῦνας. Προσέτρεξε εἰς ἱστορικὰς πηγὰς καὶ πρωτοτύπους μελέτας. Ἐμελέτησε ἱστορικὰ ἀρχεῖα. Συνεκέντρωσε πληροφορίας. Συνέλεξε δημοτικὰ τραγούδια. Προέβη εἰς αὐτοψίας καὶ εἰς μελέτας τῆς τοποθεσίας, τῶν πέριξ καὶ τῶν σχετικῶν ἀντικειμένων. Ἐξήτασε ἐνδείξεις καὶ στοιχεῖα. Ἠλέγηε τὰς πηγὰς καὶ τὰς πληροφορίας καὶ τελικῶς ἐφθάσε εἰς τὴν ἀποκάλυψιν ἑνὸς ἱστορικοῦ γεγονότος τὸ ὅποιοι στέκεται ἰσοτίμον καὶ ἰσάξιον τῶν Θερμοκυλῶν, τοῦ Ζαλόγγου, τῆς Ἀραπίτσας, τοῦ Ἀρκαδιοῦ, καὶ ἐκ τῶν προσφάτων (Σεπτ. 1956), τοῦ Σκρά—Εὐζώνων—Φουσιάνης.

Ὁ κ. Δρεπανιάς ἀποκαλύπτει μίαν ἀγνωστον πτυχὴν τοῦ Ἐθνικοῦ δράματος τοῦ 1825 ἐκτυφλωτικῆς λάμψεως, μεγαλείου καὶ δόξης. Πτυχὴν ἡ ὁποία φουσκᾷ τὰ στήθη μας ἀπὸ Ἐθνικὴν υπεργράνειαν. Φέρνει εἰς τὸ φῶς ἀγνώστους ἱστορικὰς λεπτομερείας καὶ γεγονότα. Τὸ ὀλοκαύτωμα τῶν Βρονταμιτῶν, ὅπως ἐξιστορεῖται ἀπλῶς καὶ λακωνικά, ἀπευθύνεται εἰς τὴν ψυχὴν, τὴν καρδίαν καὶ τὴν σκέψιν τῶν Ἑλλήνων, παίρνει τὴν θέσιν του εἰς τὴν Ἐθνικὴν μας ἱστορίαν καὶ γίνεται πνευματικὴ μας κληρονομία καὶ παρακαταθήκη χάρις εἰς τὴν ἐρευναν τὸν μόχθον καὶ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ κ. Δρεπανιά.

Μαζὶ μὲ τὸ ὀλοκαύτωμα τῶν Βρονταμιτῶν ὁ κ. Δρεπανιάς ἀποκαλύπτει ἕνα τόπον θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ προσκηνύματος, τὸ Παληομονάστηρο. Πέραν δὲ τοῦτου ἀποκαλύπτει καὶ κάνει εὐρύτερα γνωστὸν ἕνα θησαυρὸν τέχνης. Οἱ τοιχογραφίαι, ὅπως ἀκριβῶς παρουσιάζονται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ κ. Δρεπανιά, φανερώουν πῶς εἰς τὸ Παληομονάστηρο κρύπτονται ἔργα τέχνης, ἔργα βυζαντινῆς ἀγιογραφίας. Καὶ μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς κρινόμενον τὸ ἔργον τοῦ κ. Δρεπανιά, χαρακτηρίζεται ἔργον Ἀληθείας, ἔργον Γόνιμον, ἔργον Ἐθνικόν.

Ὁ κ. Δρεπανιάς, ὡς Διδάσκαλος, ἐγκύπτει εἰς τὰς πηγὰς καὶ ἀντλεῖ τὸ ἱστορικὸν ὕλικόν του ἐκ πρώτων πληροφοριῶν, ἐκ τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, ἐκείνων δηλαδὴ πού ἐζησαν καὶ συνέβαλλον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν γεγονότων ὅπως π. χ. τοῦ ἐπισκοπικοῦ Ἐπιτρόπου Τριφυλίας Ἀμβροσίου Φραντζί. Τοῦτο εἶναι σημαντικὸν καὶ πρέπει νὰ ὑψωθῇ ὡς παράδειγμα μιμήσεως ἐμπροσθεν ὅλων τῶν συναδέλφων.

Ἀπὸ ἱστορικῆς πάλιν ἀπόψεως κρινόμενον τὸ ἔργον τοῦ κ. Δρεπανιά εἶναι πολὺ σημαντικόν. Στέκει καὶ ὑψοῦται ὡς ἔργον ἐρεῦνης, ἔργον Λαογραφικόν, ἔργον ἱστοριοδιδόν. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἱστορικῶν θὰ ζηλεύουν ἀσφαλῶς τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὸ ἱστορικὸ κατόρθωμα τοῦ κ. Δρεπανιά.

Τὸ βιβλίον εἶναι γραμμένον ἐν ἀπλῇ γλώσσᾳ, μὲ φυσικότητα, συνοχὴ καὶ αὐστηρὰ λογικὴ, ἐντεκα τῶν ὁποίων καὶ χαρακτηρίζεται ὡς ἱστορικὸν ντοκουμέντο λακωνικῆς ἐκφράσεως, σαφηνείας καὶ πειστικότητος. Ὁ κ. Δρεπανιάς; ἔχει πλήρη συναίσθησιν ὅτι γράφει ἱστορίαν, ὅτι ὀμιλεῖ πρὸ γεγονότων. Διὰ τοῦτο ἀφήνει τὰ πράγματα νὰ ὀμιλήσουν μόνον τῶν μὲ τὴν ἀπλὴν ἀλλ' ἐπιβλητικὴν τῶν γλῶσσων.

Πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸ βιβλίον, εἶναι γραμμένον μὲ μέθοδο. Εἶναι γραμμένον ἀπὸ Διδάσκαλο πού θέλει νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸς καὶ νὰ κατατοπίσῃ πλήρως τὸν ἀναγνώστη. Ὁ συγγραφεὺς τοποθετεῖ τὴν πρώτην σελίδα τὸ χάριτ τῆς Λακωνίας. Ἀκολούθως, κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἐξιστορήσεως, παραθέτει φωτογραφίας τοῦ σπηλαίου, τῆς τοπογραφικῆς μελέτης τῆς Μονῆς, τῶν τοιχογραφιῶν καὶ ἐπιγραφῶν πού εὕρισκονται εἰς αὐτὴν κλπ. Ὁ ἀναγνώστης παραλλήλως πρὸς τὸ κείμενον ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ μελετήσῃ σχετικὰ ἀποσπάσματα ἱστορικῶν πηγῶν, συγγραφέων τῆς ἐπαναστάσεως, ἐκδόσεων, πρακτικῶν κλπ. Τελικὰ τὸ βιβλίον κλείνει μὲ τὴ μουσικὴν σχετικὴν δημοτικὴν τραγουδιῶν τὴν ὁποίαν ἀποδίδει σὲ νότες Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς ὁ κ. Σπύρος Παριστέρης, πρωτοψάλτης τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν, συνάδελφος τοῦ κ. Δρεπανιά.

Ὁ ἀναγνώστης διαβάσει καὶ μελετᾷ εὐχάριστα τίς 84 σελίδες τοῦ βιβλίου σὲ μιὰ περίπου ὥρᾳ. Μόλις δὲ φθάσει εἰς τὸ τέλος ξαναρχίζει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ φυλλομετρεῖ διὰ νὰ βρῇ ἀπαντήσεις εἰς τὰ πολλαπλὰ ἐρωτήματα πού τοῦ γεννᾷ ἡ λιτὴ ἐξιστόρησις τῶν γεγονότων. Τὸ σπουδαιότερον ὁ ἀναγνώστης ζῇ τὰ ἱστορούμενα γεγονότα.

Ὁ κ. Δρεπανιάς ἀνοίγει νέους ὁρίζοντας εἰς τὸ ἔργον καὶ τὴν ἀκοστολὴν τοῦ Διδασκάλου, ἰδίως τῆς ὑπαίθρου, καὶ ἀποδεικνύει τρόπους ἀναζητήσεως, τρόπους ἐρεῦνης, τρόπους συγκεντρώσεως καὶ μελέτης λαογραφικοῦ καὶ ἱστορικοῦ ὕλικου τὸ ὅποιοι εἶναι τόσον ἀφθονον εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ ἀναμένει τὸν ἐρευνητὴν καὶ ἐρμηνευτὴν.

Ἀξίζει καὶ ἐπαινο ἐκ μέρους τῶν συναδέλφων του καὶ τῶν προϋσταμένων του ὁ κ. Δρεπανιάς. Τὸ δὲ βιβλίον του πρέπει νὰ μελετηθῇ μὲ προσοχὴ ἀπὸ τοὺς κ.κ. ἐκπαιδευτικοὺς λειτουργοὺς τῆς πατρίδος καὶ νὰ πάρῃ τὴν θέσιν του εἰς τὰς σχολικὰς βιβλιοθήκας.

Γεώργιος Ἀθ. Ζέδης Ph. D.

*

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ: «Τὸ Παιχνίδι».

Ἐνα ὁμορφὸ βιβλίο πού εἶδε προφάτως τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος εἶναι τὸ «Παιχνίδι» γραμμένον ἀπὸ τὸν Σανάδελφον κ. Ἰωάν. Χαράλαμποπουλον. Εἶναι μιὰ σύγχρονη ἐπιστημονικὴ μελέτη γιὰ τὸ Παιχνίδι, σὰ μικρὰ κυρίως παιδιὰ, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σύγχρονης Ψυχολογίας καὶ Παιδαγωγικῆς, γιὰτὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ σπουδάσῃ, ὡς ὑπότροφος τοῦ Ι.Κ.Υ., Παιδαγωγικά—Ψυχολογικά σὰ δύο Πανεπιστήμια τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Σὰ γλῶσσα ἐπιστημονικὴ, ἀλλ' ἀπλὴ ὁ συγγραφεὺς ἀναλύει τὴν μεγάλη συμβολὴ τοῦ παιχνιδιοῦ στὴν ἀδιάσπαστη σωματικὴ—πνευματικὴ—συναισθηματικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ. Παραθέτει τίς γνώμες τῶν Μεγάλων Παιδαγωγῶν (Πλάτωνος—Ἀριστοτέλους—Comenius—Rousseau—Froebel—Dewey) σχετικῶς μὲ τὸ παιχνίδι. Τὸ ἐξετάζει σὰν φυσικὴ μέθοδος διδ/λίας τῶν μικρῶν παι-

διδόν και ως μέσον διαγνώσεως του χαρακτήρος των. Αναλύει το σημαντικώτατο ρόλο του παιχνιδιού στην δηληγώγη του παιδιού και ζωγραφίζει τις όλες παιδαγωγικές του ωφέλειες.

Σ' ένα από τα κεφάλαια του βιβλίου του ο συγγραφέας εξετάζει το παιχνίδι ως μέσον διαγνώσεως και θεραπείας των ανωμαλιών του παιδιού, όπως το παρακολούθησε στις διάφορες Κλινικές Καθοδηγήσεως του Παιδιού (Child Guidance Clinics).

Παίρνει το παιχνίδι με εστία έννοια. Σύμφωνα με τον όρισμό του παιχνιδιού είναι «μια μεταμόρφωσις της πραγματικότητος, μία πραγματοποίησις των επιθυμιών του παιδιού, μία απασχόλησις με τον ίδιο τον εαυτό του». Η τυπικώτερη εκδήλωσις των δημιουργικών ενεργειών του ανθρώπου — τονίζει — είναι το παιχνίδι. Ο άνθρωπος παίζει, έφ' όσον είναι νέος, αλλά και παραμένει νέος, έφ' όσον παίζει. Το παιχνίδι είναι αν όχι η μητέρα κάθε έφευρέσεως, τοδλάχιστον στενώτερος συγγενής της. Αποτελεί βασική ανάγκη που εκδηλώνεται σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής. Βοηθεί το παιδί άπιτυχώς στο να διατηρήση και αναπτύξη τα διακριτικά κατά τη γέννησή του γνώρισματα και να εξελιχθή γενικά σε όμαλό άνθρωπο.

Ο συγγραφέας πιστεύει πως ή ανάλυση και γνώση, από το ευρύτερο κοινό, του συμβολισμού και της μεγάλης αξίας που έχει το παιχνίδι στην άρμονική ψυχασωματική ανάπτυξη του παιδιού, θα συντελέση ώστε ή Οικογένεια, ή Κοινωνία και ή Πολιτεία να συνεργασθούν στενά για να δημιουργήσουν εδνοϊκές προς τοτο συνθήκες. Να πάθουν πλέον τον άμείλιχτο πόλεμο κατά του παιχνιδιού, γιατί άτυχώς ο πολλος κόσμος το θεωρεί ως τετριμμένη απασχόληση και σαν χαμένο χρόνο του παιδιού και ν' αναζητήσουν στο παιχνίδι ένα από τα μέσα διαπαιδαγωγήσεως του παιδιού.

Η πίστη του συγγραφέως στην μεγάλη συμβολή του παιχνιδιού στην συνολική και άρμονική ψυχασωματική ανάπτυξη του παιδιού φανερώνεται με την άφιέρωση του βιβλίου του: «άφιερώνεται ο' όλους τους μικρούς μαθητάς: με την έλπίδα ότι θα βοηθήση τους Δασκάλους των να τους χαρίσουν πολλές χαρούμενες και άτυχησμένες ημέρας».

Είναι μια μελέτη καλογραμμένη, σύμφωνα με τα πορίσματα της σύγχρονης Έπιστήμης. Είναι ένα βιβλίο έξαιρετικά ωφέλιμο που θα πρέπει να διαβασθί από γονείς και Δασκάλους. Πρέπει άπαραιτήτως να υπάρχει σε κάθε Σχολική βιβλιοθήκη και να γίνει ο άχώριστος σύντροφος του κάθε Δασκάλου.

Συγριδων Καχοή:

*

ΒΑΣΙΛΗ ΜΥΛΩΝΑ: «Χωρίς Μαρούσι».

Αυτός είναι ο τίτλος του νέου μυθιστορήματος του συγγραφέα μας.

Ο κ. Μυλωνάς, Δάσκαλος, Ήπειρώτης, καταπιάστηκε στην αρχή με την συγγραφή διδακτικών βιβλίων του Δημ. Σχολείου.

Όταν εγκαταστάθηκε όριστικά στην Αθήνα, άρχισε ν' αναπολή-τή ζωή του Ήπειρωτικού λαού, τις συνθήκες του, τα έθιμά του, και τις εκδηλώσεις του. Έτσι μάς παρουσιάζει τον «Πλανόγιαννο» μυθιστόρημα με περιχόμενο καθαρά λαογραφικό.

Ακόμα δέν έδυσαν οι έντυπώσεις μας άπ' το πρώτο έργο του και ο κ. Μυλωνάς μάς παρουσιάζει νέο μυθιστόρημα άσύγκριτα καλύτερο και άρτιότερο, με τον τίτλο «Χωρίς Μαρούσι».

Η έξαιρετική εμφάνιση του νέου βιβλίου, σκέτη, άπλή, άπείριτη αλλά με άρκετο καλλιτεχνικό γούστο, φιλοτεχνημένη από τον ίδιο τον συγγραφέα. Οι ήρωες, παρμένοι και διαλεγμένοι άπ' το μόχθο και το άγχος της καθημερινής κι' αιώνιας σκληρής και τραχείας εργασίας του πάντα ξανητεμένου Ήπειρώτη πατέρα, που άγωνίζεται για νοικοκυριό και δημιουργία, συντροφεύμενου άπ' τον άδαστακτο πόνο της χαροκαμένης μάνας και του άποφανεμένου παιδιού.

Στις συναισθηματικές και αισθηματικές εκδηλώσεις τους οι ήρωες, έκαί που τολμούν δειλά να περάσουν τα σύνορα προς το ρομαντισμό, ξαναγυρίζουν άπότομα στην πραγματικότητα και το ρεαλισμό.

Σχεδόν όλους άφού τους περάσει μέσα από τον Ήπειρωτικό φούρνο, που τον «ιδρώτά τους ζυμώνουν του κόσμου το φωμί», αυτοί ζυμώνονται με τα τοπικά και Έθνικά ιδανικά της Ήπειρωτικής δουλειάς και της Έλληνικής λευτεριάς. Τους άναθάει στις άπάτητες άητοράχες και βουνοκορφές της Ήπείρου, τους φρεσκάει με την Κρυσταλλική όμορφιά, τους καταθάει στην Γιαννιώτικη Αίμνη και τους παρνά άπ' το λουτρό της Ιστορίας του γένους, τους στέλνει στη Μ. Ασία ν' άγωνισθούν, να λάμψουν και να χαρούν, με να κλάψουν στο τέλος και να ριχτούν πάλι στη βιοπάλη μέσα στα ζυμωτήρια και τους φούρνους.

Η παράδοση, ή μοίρα, μια πτυχή άπ' την εικόνα της ζωής του Ήπειρώτη.

Στο τέλος πάλι να μάς παραδώση τα πρόσωπα αυτά άτόφια Ήπειρώτικα, Έλληνικά.

Κάποια πνοή πεισιμισμού που χαρακτηρίζει το τέλος της ζωής του αγωνιστή και πολεμάρχου, του τίμιου εργάτη και άνθρωπιστού Δοχία Μπέλου θ' άπρεπε ν' άταν λιγώτερο αισθητή αν δέν έλειπε όλότελα.

Αυτά μάς παρουσιάζει ο συγγραφέας Β. Μυλωνάς στο υπέροχο μυθιστόρημά του «Χωρίς Μαρούσι» με τις 120 σελίδες του. Έργο γεμάτο ρεαλισμό, άρρενωπό, σφικτοθεμένο και δυναμικό, βγαλμένο μέσα άπ' τη ζωή. Γλώσσα στρωτή, άπλή, γλαφυρή, δημοτική, που τρέχει σαν τις γάρφαρες βρυσούλες. Εικόνες άσύγκριτες σε ζωντάνια, όμορφιά και χάρη, ή μια καλύτερη από την έλλη. Πλοκή θαυμασία. Έναλλαγές και μεταπτώσεις γλυκιές, έλκυστικές. Έκαί που νομίζεις πως κάποιος χάθηκε για πάντα, σοδ παρουσιάζεται πάλι γεμάτος ζωή και δράση.

Ο κ. Μυλωνάς με την προσπάθειά του για τη δημιουργία του Νεοελληνικού μυθιστορήματος τιμά τους Ήπειρώτες λογοτέχνες και την ιδιαιτερη πατρίδα του, με ξεχωριστά τιμά την οικογένεια από την όποία προέρχεται, τους Δασκάλους.

Γ. Χωλαζιάς